

Euroopa Liidu Teataja

C 286

48. aastakäik

Eestikeelne väljaanne

Teave ja teatised

17. november 2005

<u>Teatis nr</u>	Sisukord	Lehekülg
	I <i>Teave</i>	
		
	II <i>Ettevalmistavad aktid</i>	
	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee	
	418. plenaaristung 8.—9. juunil 2005	
2005/C 286/01	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus teemal "Ettepanek: Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv vahenduse teatavate aspektide kohta tsiviil- ja kaubandusajades" (KOM(2004) 718 (lõplik) — 2004/0251 (COD))	1
2005/C 286/02	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus teemal "Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse tervishoiuprobleemidega riikidesse eksportimiseks toodetavate farmaatsia- toodete patentide sundlitsentsimist" KOM(2004) 737 lõplik — 2004/0258 (COD)	4
2005/C 286/03	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus teemal "Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 98/71/EÜ disainilahenduste õiguskaitse kohta" KOM(2004) 582 lõplik — 2004/0203 (COD)	8
2005/C 286/04	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus teemal "Ettevõtete sotsiaalne vastutus globaliseerunud majanduses. Teabevahendid ja mõõdikud"	12
2005/C 286/05	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus teemal "Roheline raamat ELi lähenemisviisi kohta majandusmigratsiooni juhtimisele" (KOM(2004) 811 (lõplik))	20
2005/C 286/06	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus teemal "Teenustekaubanduse üldleping (GATS) — läbi- rääkimised 4. tarneviisi üle (füüsiliste isikute liikumine)"	28

2005/C 286/07	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus teemal “Nõukogu direktiivi ettepanek: Radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse vedude järelevalve ja kontroll” KOM(2004) 716 (lõplik) — 2004/0249 (CNS)	34
2005/C 286/08	Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus teemal “Ettepanek: nõukogu otsus liikmesriikide tööhõivepoliitika suuniste kohta, mis põhinevad EÜ asutamislepingu artiklil 128” KOM(2005) 141 (lõplik) — 2005/0057 (CNS)	38

II

(Ettevalmistavad aktid)

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

418. PLENAARISTUNG 8.—9. JUUNIL 2005

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus teemal “Ettepanek: Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv vahenduse teatavate aspektide kohta tsiviil- ja kaubandusajades”

(KOM(2004) 718 (lõplik) — 2004/0251 (COD))

(2005/C 286/01)

Vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklile 95 otsustas nõukogu 16. novembril 2004 konsulteerida Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses: “Ettepanek: Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv vahenduse teatavate aspektide kohta tsiviil- ja kaubandusajades”.

Ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektioon, millele tehti ülesandeks komitee asjaomase töö ettevalmistamine, võttis oma arvamuse vastu 23. mail 2005. Raportöör oli pr SÁNCHEZ MIGUEL.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee võttis 418. täiskogu istungil 8. ja 9. juunil 2005 (9. juunil) vastu järgmise arvamuse 157 poolt- ja 1 vastuhäälega, erapooletuks jäi 1.

1. Sissejuhatus

a kaubandusajades, et parandada igas liikmesriigis kohtusüsteemi toimimist ning ühtlasi tugevdada Euroopa andmekogumissüsteeme ja teabevõrgustikke uue, Euroopa üldsusele kättesaadava tehnoloogia abil.

1.1 Euroopa Ülemkogu kohtumisest Tampere 15. ja 16. oktoobril 1999 alustas Euroopa Komisjon õiguslike vahendite loomise ja ühtlustamise protsessi, mis võimaldab Euroopa Liidust kujundada vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala, kus on tagatud isikute vaba liikumine. Nõukogu oli eelnevalt ⁽¹⁾ tutvustanud asjaomaseid sätteid, lihtsustamaks kohtu- ja kohtuvälise dokumentide vahendamist Euroopa Liidu liikmesriikide vahel, edendades kõnealust meedet kodanikele põhjalikumalt teavet tagades.

1.2 Euroopa Ülemkogu Tampere kohtumise tulemusena kutsus komisjon liikmesriike üles rakendama menetlusi lahenduste tunnustamiseks ja jõustamiseks ning alternatiivseid kohtuväliseid menetlusi vaidluste lahendamiseks tsiviil- ja

1.3 Eelmist arvestades esitati nõukogu määrus kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades ⁽²⁾. Muuhulgas võimaldab see lihtsustada välisriigi kohtuotsuse tunnustamist, lahendite jõustamist lihtsustavate kaitsemeetmete vastuvõtmist ning Euroopas kehtivate kohtumääruste jõustamise tunnustamist.

1.4 Komisjon esitas samas laadis otsuse ettepaneku tsiviil- ja kaubandusajades käsitleva Euroopa kohtute võrgu loomiseks ⁽³⁾. Eesmärk on kehtestada Euroopa õiguslase koostöö vahend, et teavitada eraisikuid, spetsialiste, asutusi ja haldusasutusi igas liikmesriigis tsiviil- ja kaubandusajadele kohaldatavatest seadustest ja menetlustest, mis peaksid eriti kasulikud olema piiriüleste vaidluste lahendamisel.

⁽¹⁾ Nõukogu direktiiv tsiviil- ja kaubandusajades kohtu- ja kohtuvälise dokumentide vahendamise kohta Euroopa Liidu liikmesriikides [KOM(1999)219 (lõplik)]. Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, raportöör hr B. Hernández Bataller. EÜT C 368, 20.12.1999.

⁽²⁾ Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, raportöör hr H. Malosse EÜT C 117, 26.4.2000.

⁽³⁾ KOM (2000) 592 (lõplik). Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, raportöör hr D. Retureau, EÜT C 139, 11.5.2001.

1.5 Järgides komisjoni 2002. aastal esitatud rohelist raamatut alternatiivse lähenemisviisi kohta Euroopa Liidu vaidlusküsimuste lahendamiseks, mille koostamisel konsulteeriti ulatuslikult nii liikmesriikide kui huvitatud pooltega, on esitatud käesolev direktiivi ettepanek, mis on kasulik vahend tõhusate tulemuste saavutamiseks; seejuures kaitstakse tsiviil- ja kaubandusajades vaidluste lahendamise siseriikliku õiguse tunnusooni.

1.6 Eelmist punkti arvestades on tarbijavaidluste vahenduse praktika ⁽⁴⁾ kasulik pretsedent, mis on aja jooksul väga otstarbekaks osutunud, osaliselt tänu tarbijavaidluste vahenduse ühendamisele tarbijakaitse seadustega. Kõnealune süsteem on edukalt kohandunud uute tarbijaharjumustega, nii et seda võib kasutada erinevates valdkondades, mis puudutavad nii teenuseid kui kaupu.

1.7 Kohtumenetlustes on vahendusel tsiviil- ja kaubandusajades kindlad tunnusooned, mis eristavad seda teistest vahenduse liikidest. Iga liikmesriik vastutab ise täiel määral oma kohtusüsteemi eest ja vahendus on väärtuslik meetod vaidlusküsimuste lahendamiseks, kui pooled sellega nõustuvad. Mõlemad tunnusooned piiravad komisjoni volitusi direktiivi ettepaneku sisulisel koostamisel. Eesmärk on luua alternatiivne vaidluste lahendamise praktika, kuid – nagu komisjon välja toob – on liikmesriigid kohustatud tagama ja säilitama tõhusa ning õiglase kohtusüsteemi, mis vastab inimõiguste kaitsmise põhinõuetele.

2. Ettepaneku sisu

2.1 Kõnealuse direktiivi ettepaneku eesmärk on vahenduse kaudu lihtsustada ühtsel turul tekkida võivate vaidlusküsimuste lahendamist tsiviil- ja kaubandusõiguse valdkonnas. See hõlmab vahenduse ning vahendaja mõiste määramist, samas jättes liikmesriikide otsustada üksikasjaliku kohtumenetluse, eelkõige vahendajale esitatavad nõudmised.

2.2 Vahendus võib toimuda poolte soovil vabatahtlikult või kohtumenetluse tulemusel. Viite või ettepaneku vahenduse kasutamiseks võivad seega esitada kas osapooled või kohtud. Mõlemal juhul valivad osapooled vahenduse, et vältida kohtumenetlusi või, kui kohtumenetlused on alanud, siis nõustutakse nende lihtsustamiseks vahenduse tulemustega. Mõlemal juhul võivad osapooled nõuda, et pöörataks täitmisele lahendus, mis on saavutatud kohtuotsuse, otsuse või ametliku dokumendi kaudu.

2.3 Vahendustegevuse sisu ei tohi kohtumenetlustes tõendina kasutada artikli 6 lõikes 1 kehtestatud juhtudel. Nii kaitstakse vaidluspooli ja vahendusmenetluses osalejaid puudu-

tava teabe konfidentsiaalsust. Teavet võib siiski kasutada vaidluspoolte ja vahendaja nõusolekul, eriti kui teave aitab kaitsta alaealisi või ära hoida isiku füüsilise või vaimse puutumatuse rikkumist.

2.4 Algatatud menetlusest tulenevate meetmete aegumis- või muud tähtsajad peatatakse vahenduse käigus hetkel, kui vaidluspooled või kohtud seda nõuavad.

3. Märkused direktiivi ettepaneku kohta

3.1 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee usub, et komisjoni kõnealune algatus on kasulik vahend, edendamaks Euroopa Ülemkogu Tampere kohtumisel võetud meetmeid Euroopa Liidu õiguskindluse suurendamiseks. Tsiviil- ja kaubandusajades vahenduse Euroopa õiguslik raamistik hõlmab vahendi kaasa- mist, mida mõnede liikmesriikide kohtumenetlustes juba kasutatakse, kuigi peamiselt eravaidluste lahendamisel. Nii antakse kohtutele võimalus teha ettepanek menetlusevälise vahendaja kasutamiseks, kes lihtsustaks poolte vaidlusküsimuste lahendamist.

3.2 Direktiivi ettepaneku eesmärk on suurendada vahenduse kasutamist kohtumenetlustes Euroopa Liidus. See tooks nii majanduslikku kui sotsiaalset kasu, vähendades menetluste kulusid ning lühendades tavaliselt liigpikki tsiviilkohtumenetlusi, mis võivad pooltele põhjustada kahjustavaid tagajärgi (eriti perekonnaõiguse kohtuasjades), millest tulenevate sotsiaalsete probleemidega pooled tihti kokku puutuvad. Vahendusmenetlust ei tohiks segi ajada lepitusmenetlusega, mida enamikes liikmesriikides kasutatakse tavaliselt enne kohtumenetluste algust ning mille käigus üritavad pooled koos advokaatidega, kohtuniku kaitse all, saavutada kokkulepet kohtumenetluse vältimiseks.

3.3 Vahendaja on oluline tegur hea tulemuse saavutamisel. Vahendaja tegevuse usaldusväärsus ja õiglus, eriti tema erapooletu suhtumine osapooltesse ning diskreetsus vahendusprotsessis suurendab vahenduse tõhusust ning muudab positiivse tulemuse tõenäolisemaks. Komisjoni ettepaneku artiklis 4 jäetakse vahendajale esitatavad tingimused ja nõudmised siiski liikmesriikide pädevusse, rõhutades enesekontrollisüsteemi ühenduse tasandil ning eriti Euroopa tegevusjuhiseid. Kuigi direktiivi ettepanek ei puuduta vahendust mitte üksnes piiriülestes vaidlusküsimustes, on siiski vajadus ühenduse õiguse valdkonnas vahendajateks määratud isikute väljaõppe ning eelkõige õigusliku raamistiku loomise järele, mis tagaks kõnealuse teenuse kättesaadavuse kõigis liikmesriikides.

⁽⁴⁾ Komisjoni soovitus 4. aprillist 2001 kohtuväliste organite põhimõtte kohta tarbijavaidluste üksmeelsel lahendamisel, EÜT L 109, 19.4.2001.

3.4 Vahenduse puhul on oluline tagada osutatud teenuse kvaliteet. Seetõttu peaks ettepanek sisaldama suuniseid vahendajatele esitatavate nõudmiste üldiseks ühtlustamiseks. Kooskõlas soovitud tarbijavahenduste vahenduses oleks niisugused eeltingimused vahendajate pädevus ja sõltumatus. Siinkohal on oluline koostöö tugevdamine Euroopa tasandil, et saavutada suurem ühtsus erinevate riikide vahendajate väljaõppes ja määramises.

3.5 Juhtumite määratlus, mille puhul tsiviil- ja kaubandusajades vahendust kasutada saab, on piirav. Põhjendus 8 välistab "menetlused nagu vahekohtumenetlus, ombudsmani kasutamine, tarbijakaebuste lahendamise menetlus, ekspertide otsused või menetlused, kus mõni asutus annab vaidluse lahenduse kohta ametliku soovitusel, mis võib olla õiguslikult siduv või mitte". Oletatavalt seepärast, et igal mainitud juhul on tegu erilise vahendusmenetlusega. Siiski ei tohiks välistada vahenduse võimalust kriminaal- või maksuasjadest⁽⁵⁾ tulenevate tsiviilhagide puhul, kuigi need menetlused jäävad vahenduse alt välja. Vahendus võiks kaasa aidata kõnealuste tsiviilhagide lahendamisele.

3.6 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee nõustub sättega, mis tagab tsiviilasjade vahendusmenetluses kasutatud tsiviil- ja kaubandusõiguslike andmete kõrgeima konfidentsiaalsuse (artikkel 6, lõige 1), seda nii isiklikku laadi andmete kui suhteid puudutavate aspektide osas. Kuid mitte mingil tingimusel ei tohi konfidentsiaalsuse nõue rikkuda alaealiste õigusi ning vaidluse lahendamisele kaasatud isikute füüsilise ja vaimse puutumatuse ei tohi konfidentsiaalsuse nõude tõttu ohtu sattuda.

4. Erimärkused

Arvestades, et vahendus on vabatahtlik vaidluste lahendamise menetlus, mis toimib ainult juhul, kui mõlemad pooled nõustuvad osalema ning aktsepteerivad tulemust, peaks kõnealune direktiiv selgitama mõnda äärmiselt olulist aspekti. Eesmärk on tagada vahenduse toimimine ning Euroopa kodanike usalduse suurenemine vahenduse vastu. Komitee arvates tuleks arvestada järgmiste tähelepanekutega.

4.1 Vahenduse pakutud õiguslikul raamistikul on piiratud õigus tsiviil- ja kaubandusajades⁽⁶⁾. Vaatamata pretsedendiõiguse väga suurele osakaalule tsiviil- ja kaubandusõiguse alla

⁽⁵⁾ Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus, punkt 3.7, raportöör hr D. Retureau, EÜT C 139, 11.5.2001.

⁽⁶⁾ 27. septembri 1968 aasta Brüsseli konventsioonis piiritleti kohtuluvus tsiviil- ja kaubandusajades.

käivates asjades, peaks artikli 1 lõikes 2 kehtestama raamistiku rakendusala ning mitte lähtuma põhjenduse (8) piiravast sõnastusest. Lisaks tuleks arvestada teistest valdkondadest tulenevate tsiviil- ja kaubandusajadega, nagu näiteks maksu- ja haldusajadest ja isegi kriminaalhagidest tulenevate tsiviilhagidega⁽⁷⁾.

4.1.1 Tulevikus võiks ettepanekuga vastavuses teostatud vahendamise kogemusi arvestades kaaluda vahenduse reguleerimisala laiendamise võimalust haldus- ja maksuasjadele.

4.2 Üks võimalik probleem tekib ettepaneku erinevate keeleversioonide erinevustest, mis võib raskendada ülevõtmist siseriiklikusse õigusesse⁽⁸⁾. Silmas tuleb pidada asjaolu, et kohtusüsteemi korraldamine kuulub liikmesriikide ainupädevusse ja õiguslikud tavad võivad liikmesriigiti erineda. Selgeks tuleb teha, et mitte ainult kohtud ei või soovitada vahendust, vaid ka kohtuasutused, ning mitte ainult kohtutel ei ole õigus tagada vahendustulemuste täitmist, vaid vastavalt iga liikmesriigi õigussüsteemile võib seda teha sobiva pädevusega asutus.

4.3 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee rõhutab vahendaja olulisust kogu menetluse, selle rakendamise ning tõhususe seisukohalt. Komitee arvates peaks komisjon seetõttu pakkuma välja suunised, et ühtlustada menetlus kõikides liikmesriikides ning tagada vahendajate autoriteet ja kõrge tase. Eriti oluline on tagada teenuse osutamise vabadus kõikides liikmesriikides, mis kindlustaks väiksemates riikides vahendaja erapooletuse osapoolte suhtes. Artiklisse 4 tuleks lisada miinimumnõuded vahendajatele, mis peaksid muuhulgas sisaldama järgmisi nõudeid:

— sobiv kvalifikatsioon ja väljaõpe vahenduse alal;

⁽⁷⁾ Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee asjaomase arvamuse (raportöör hr Retureau, EÜT C 139, 11.05.2001) punktis 3.7 viidati tsiviil- ja kaubandusajade määramise probleemile ning soovitati "otsuses lähtuda otseselt Euroopa Kohtu määratlustest. Kuna tsiviilhagid, mille üle otsustatakse kriminaal- või maksuasjade kontekstis, jäävad ettepaneku reguleerimisalasse, ning on võimalik, et nõutakse dokumente, mida asjaomasel õigusasutusel ei ole õiguslikult lihtne määratleda, tuleks ajaomaste poolte kaitsmiseks lisada järgmine lõik: Vastuvõttev asutus peab võimalikult paindlikult määratlema need dokumendid, mille õigusliku laadi osas ei ole võimalik täpselt eristada, kas tegemist on tsiviil- või kaubandusajaga, kuid millel on kokkupuutepunkte mõlema valdkonnaga."

⁽⁸⁾ Määruse ettepaneku saksakeelses versioonis kasutatakse tihti terminit *Streitschlichtung* (vaidluste lahendamise menetlus). Vaidluste lahendamise menetlus ei ole sama mis vahendus, sest esimesel juhul on tulenev otsus vahekohtuniku põhjendatud ettepanek tüliküsimuse lahendamiseks, samas kui klassikalises mõttes vahendaja ei võta konflikti sisu suhtes seisukohta. Seetõttu peaks määruse ettepaneku saksakeelses tekstis termini *Streitschlichtung* asemel kasutama terminit *Streitbeilegung* (rahumeelne lahendus).

- sõltumatus protsessi osapooltest ja erapooletus nende suhtes;
- läbipaistvus ja vastutus oma tegevuses.

Eriti peaks kõikides liikmesriikides olema tagatud teenuste osutamise vabadus, mis kindlustaks väiksemates riikides vahendaja sõltumatuse asjasse puutuvatest osapooltest.

4.3.1 Üldiselt tervitab komitee võimalust kehtestada vahendajatele eeskirjad Euroopa tegevusjuhise kaudu, kuigi kõnealuse juhise kehtimiseks peaks komisjon – käesoleval juhul asjaomase organina – kaaluma asjaolu, et alati tuleks tagada vahendajatena tegutsevate füüsiliste ja juriidiliste isikute professionaalsus,

sõltumatus ja usaldusväärsus, vastavalt artikli 4 kohta tehtud ettepanekule.

4.4 Iga liikmesriigi konkreetsetest kohtusüsteemi tunnustest tulenevalt ei ole võimalik vahenduse kulude probleemi lahendada lihtsalt neid üldistesse kohtukuludesse arvestades. Kehtestada tuleks kas tariifid vastavalt käsitletava teema raskusastmele ja ulatusele või alternatiivina kohustuslik ettemaks, nii et osapooltel oleks võimalik otsustada, kas menetlus tasub ennast ära. Kindlasti ei tohiks vahendamismenetlus olla poolte jaoks kulukam kui kohtumenetlus.

Brüssel, 9. juuni 2005.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee
president
Anne-Marie SIGMUND

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee aramus teemal “Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse tervishoiuprobleemidega riikidesse eksportimiseks toodetavate farmaatsiatoodete patentide sundlitsentsimist”

KOM(2004) 737 lõplik — 2004/0258 (COD)

(2005/C 286/02)

Nõukogu otsustas 15. detsembril 2004. aastal taotleda vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 251 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee aramust järgneval ülalmainitud teemal.

Arvamuse ettevalmistamise eest vastutav ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon võttis arvamuse vastu 23. mail 2005. Raportöör oli härra BRAGHIN.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee võttis oma 418. täiskogu istungil 8.-9. juunil (8. juunil) 64 poolt- ja 1 vastuhäälega, erapooletuks jäi 1, vastu järgmise arvamuse:

1. Arvamuse kokkuvõte

1.1 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee toetab komisjoni määruse ettepanekut Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) üldnõukogu 30. augusti 2003. aasta otsuse rakendamiseks. Komitee tervitab ka komisjoni aktiivset rolli nii rahvusvaheliste organisatsioonide kui ka teiste sidusrühmade suhtes, otsides sobivaid lahendusi tõsiste tervishoiuprobleemidele arengumaades, kus farmaatsiasektoris puudub piisav tootmisvõimsus või puuduvad sobivad tervishoiustruktuurid.

1.2 Komitee toetab patentide ja täiendava kaitse tunnustustega kaitstud ravimite sundlitsentside andmiseks ettenähtud menetlust ning ettepanekus väljapakutud kontrollimehhanisme.

1.3 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee soovib siiski tekst ümber sõnastada, et tagada:

- kehtivate õigusaktide range järgimine, eelkõige selles osas, mis puudutab tootmise kvaliteedi kontrolli,

- sundlitsentside andmise tingimuste karmistamine (artikkel 8), eelkõige mis puudutab mehhanisme, mis võimaldavad eristada originaali ja sundlitsentsi alusel toodetud ravimit, et takistada kõnealuse toote ebaseaduslikku taassissevedu ühenduse territooriumile või kolmandatesse riikidesse,

- importiva riigi ametkondadega kooskõlastatud aktiivne tegevus pettuste, võltsimiste ja mitteesmärgipäraste kasutusviiside ennetamiseks,

— tollieeskirjade ja liikmesriikide karistusmehhanismide rakendamise range kontroll igat liiki seadusevastaste tegevuste takistamiseks,

— sundlitsentside andmise suurem avalikustamine, et aidata kaasa intellektuaalse omandi õiguste paremale kaitsmisele.

1.4 Komitee pooldab määruse rakendusala laiendamist veterinaarravimitele, pidades silmas loomade poolt ülekantavate haiguste või loomset päritolu toiduainete saastumise tulemusel tekkida võivaid hädaolukordi.

1.5 Komitee kutsub komisjoni üles jätkama pingutusi rahvusvahelisel tasandil, et muuta hädavajalikud ravimid ja tervishoiuvaldkonna asjakohased struktuurid kättesaadavaks ka nendele arengumaadele, mis ei ole WTO liikmed.

2. Sissejuhatus

2.1 Paljudes maailma paikades valitsev tervishoiuolukord on dramaatiline. Seda iseloomustab pidev epideemiade oht, ebapiisavad ravistruktuurid ja –meetodid ning väga kõrge haigestumus ja suremus. Tegu on globaalse ülesandega: tervishoiu- ja sotsiaalteenuseid ei tule parandada mitte üksnes vähimarenenud riikides, vaid ka suhteliselt arenenud riikides, kus ei eraldata piisavalt rahalisi vahendeid tervishoiu- ja sotsiaalsete probleemide lahendamiseks.

2.2 Kõrgemalt arenenud riikide osutatud abi ei ole kõnealuste probleemide lahendamiseks piisav ning seepärast tuleb otsida uusi vahendeid. Ei ole piisav, kui ravimitega varustatakse üksnes hädajuhtumite korral, nii nagu see on tavaline arengumaades antava abi puhul; abi peab olema suunatud süsteemi üldise tõhususe parandamisele. Seega on oluline suunata kasutuses olevad piiratud vahendid tegelikele prioriteetidele ning reaalset rakendada rahaliste vahendite haldamist ja kontrollimist, nii et need jõuaksid tõesti inimesteni, kes neid kõige enam vajavad. Lisaks tuleb leida lahendused ravimite tootmisel või teenuste osutamisel esinevate vajakajäämistest kõrvaldamiseks ning tagada viimaste tõhus haldamine.

2.3 Komisjon on kõnealuses valdkonnas olnud väga aktiivne ning võtnud meetmeid erinevates tervishoidu puudutavates valdkondades ning otsinud koostöö ja abi tõhusaid vorme. Olgu siinkohal viidatud tegevuskavale, mis puudutab kolme vähimarenenud riikides ja arengumaades kõige enam surmajuhumeid põhjustanud haigust (HIV/AIDS, tuberkuloos ja malaaria) ⁽¹⁾. Kõnealuse kava eesmärk on kohalike tervishoiusüsteemi struktuuride tugevdamine, jõukohaste hindadega hädavajalike ravimite kättesaadavuse suurendamine ning kõnealuste haiguste ravimite ja vaktsiini puudutava teadustöö edendamine.

⁽¹⁾ EÜT C 133, 06.06.2003.

2.4 Lisaks on komisjon mänginud aktiivset ja väga positiivset rolli kõnealuse problemaatika teadvustamisel rahvusvahelistele organisatsioonidele ja sidusrühmadele ning püüdnud nendega ühiselt lahenduseni jõuda. Eesmärk on parandada põhiliste ravimite kättesaadavust ja hoolitseda selle eest, et need oleks võrdselt kättesaadavad ka kõige vaesematele elanikkonnagruppidele. Seejuures tuleb kaitsa rahvusvahelistes kaubanduskoostööde sätetud intellektuaalse omandi õigusi ning välistada kõnealuste ravimite riiki taassisseveo või nende vaheltkasuga kolmandatesse riikidesse edasimüümise oht.

2.5 Komisjoni tegutsemine oli eelkõige määrav kõnealuste eesmärkide üle peetud kõneluste kulgemisel Maailma Kaubandusorganisatsioonis (WTO) seoses TRIPS-lepinguga ⁽²⁾. 2001. aastal Dohas toimunud WTO liikmesriikide ministrite konverentsil võeti vastu TRIPS-lepingut ja tervisekaitset käsitlev deklaratsioon ⁽³⁾, milles sätestatakse, mil määral liikmed võivad kokkuleppe elluviimise raamides ise määrata oma riiklikku tervishoiupoliitikat. Konverentsil lepitakse kokku põhimõttelise tähtsusega küsimustes, et farmaatsiasektoris puuduva või mitteküllaldase tootmisvõimsusega arengumaad saaksid kasutada sundlitsentse. Kõnealune küsimus kuulub valdavalt siseriiklike ametiasutuste pädevusse.

2.6 Nimetatud Doha tervisekaitse deklaratsioonis sätestatakse põhimõte, et TRIPS-lepingut tuleb tõlgendada ja rakendada nii, et kõigile oleks tagatud õigus rahvatervise kaitsmisele ja ligipääs ravimitele. Eriti rõhutati, et igal WTO liikmesriigil on õigus sätestada "riikliku kriisiolukorra" või muude "äärmselt pakiliste asjaolude" sisu, millele on võimalik õigustada sundlitsentside andmist. Lähtudes nende riikide raskustest, mille farmaatsiaspektori tootmisvõimsus ei ole küllaldane või puudub, tehti WTOle ülesandeks leida kõnealusele probleemile kiire lahendus.

2.7 WTO peanõukogu esitas lahenduse 30. augusti 2003. aasta ⁽⁴⁾ otsuses. Otsus sätestab selgelt põhimõtted ja erinevate tegutsejate kohustused, et kõnealuse süsteemi raamides sisseveetud tooteid kasutataks rahvatervise huvides ilma kaubavahtuse ümbersuunamiseta. Otsuses tunnustatakse lisaks veel WTO liikmesriikide koostöö kasulikkust tehnoloogia siirdamise edendamiseks ja farmaatsiaspektori tootmisvõimsuse tõstmiseks vastavalt TRIPS-lepingu artikli 66 lõike 2 punktile 7.

⁽²⁾ TRIPS - "Agreement on trade-related aspects of intellectual property rights" (Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping). Lepingus käsitletakse võimalusi, kuidas saab teatud tingimustel intellektuaalse omandi kaitseõiguseid rakendada sunniviisiliselt.

⁽³⁾ "Declaration on the TRIPS Agreement and public health", vastu võetud 14. novembril 2001 (vt <http://www.wto.org>).

⁽⁴⁾ Peanõukogu otsus "Implementation of paragraph 6 of the Doha Declaration on the TRIPS Agreement and public health" (<http://www.wto.org>).

2.8 Samuti on väga oluline WTO peanõukogu esimehe samaaegselt esitatud ametlik deklaratsioon.⁽⁵⁾ Selles kirjeldatakse probleeme, millele tuleks aktiivselt tegutsedes leida lahendus siseriiklikul ja rahvusvahelisel tasandil ning valgustatakse üksikute meetmete sügavamalt mõtet ja sobivust, tänu millele muutub otsus veelgi sisukamaks. Kõnealuses deklaratsioonis viidatakse lisaks sellele, et teatud arv WTO liikmesriike (sh Euroopa Liidu liikmesriigid) on loobunud kõnealuse spetsiifilise sundlitsentside süsteemi kasutamisest spetsiifiliste ravimite importimisel.

2.9 Peanõukogu otsuses on sätestatud, et see kaotab kehtivuse koheselt kui jõustub TRIPS-lepingu muudatus, mis kõnealuse otsuse üleliigseks muudab. Ent vaatamata väga lühikestele tähtaegadele ei ole peanõukogu algatus endaga siiani vastavasisulist otsust kaasa toonud. Seepärast on WTO liikmesriigid ise näidanud üles initsiatiivi kõnealuse otsuse rakendamiseks ning sama eesmärk on ka komisjoni esitatud määruse ettepanekul.

3. Määruse ettepaneku kokkuvõte

3.1 Kõnealuse ettepaneku eesmärgiks on rakendada ühenduse tasandil Maailma Kaubandusorganisatsiooni üldnõukogu 30. augusti 2003. aasta otsust TRIPS-lepingu ja tervisekaitse deklaratsiooni 6. peatüki rakendamise kohta. Kõnealune otsus lubab WTO liikmetel anda sundlitsentse nende patenteeritud ravimite tootmiseks ja müügi, mis on mõeldud eksportimiseks kolmandatesse riikidesse, kus farmaatsiaspekti tootmisvõimsus ei ole küllaldane või puudub ning mis on kõnealust eksporti taotlenud. Sellega vabastatakse WTO liikmesriigid kohustustest, mis tulenevad intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu artikli 31 lõikest f.

3.2 Kõnealune määrus peaks saama osaks Euroopa ja rahvusvahelise tasandi laialdasematest püüdlustest, võitlemaks tervishoiuprobleemidega, millega puutuvad kokku vähimarenenud riigid ja teised arengumaad, eriti aga selleks, et parandada WTO liikmesriikide juurdepääsu jõukohaste hindadega ravimitele riikliku kriisiolukorra või muude äärmiselt tungivate asjaolude korral.

3.3 Otsuses käsitletakse olulisi kaubavahetuse ümbersuunamise vastaseid kaitsemeetmeid ja läbipaistvuse tagamise eeskirju ning osundatakse hilisemale otsuse asendamisele TRIPS-lepingu muudatusega

3.4 Euroopa Komisjon peab hädavajalikuks, et ühendus annaks kõnealusesse süsteemi oma panuse, võttes selle üle ühenduse õiguskorraldusse. Seda seetõttu, et ühendus ja selle liikmesriigid osalesid aktiivselt kõnealuse otsuse vastuvõtmise protsessis ning andsid WTO-le lubaduse aidata täies ulatuses kaasa otsuse rakendamisele ja hoolitseda selle eest, et loodaks

vajalikud eeldused kõnealuse otsusega rajatud süsteemi tõhusaks rakendamiseks.

3.5 Nõutav on kõnealuse otsuse ühtne rakendamine ühenduse siseselt. Vaid nii on võimalik tagada, et ekspordiks sundlitsentside andmine leiab kõigis Euroopa Liidu riikides aset samadel tingimustel. Ainult sel viisil on võimalik vältida võimalikku konkurentsi moonutamist Euroopa Liidu siseturu operaatorite suhtes ja üksnes ühtsete eeskirjade kasutamisega on võimalik vältida sundlitsentside alusel toodetavate ravimite taasissevedu Euroopa Liidu territooriumile.

3.6 Silmas pidades otsuse tingimuste eripära – tõsiasja, et riikidevahelised sundlitsentside alased kokkulepped juba eksisteerivad ning arvestades tervishoiuprobleemidega riikidesse ravimite eksporti võimaldavate meetmete pakilisust, teeb komisjon, lähtudes Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklist 95 ja 133, ettepaneku rakendada otsus määrusena.

4. Märkused

4.1 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee on nõus seisukohaga, et tuleb võtta meetmeid, et muuta hädavajalikud ravimid kättesaadavaks piiratud majanduslike ja tootmisalaste võimalustega riikides, kus seega puuduvad piisavad vahendid epideemiade ja kriisisituatsioonidega võitlemiseks. Esitatud määrus võimaldab patenteeritud ravimitega varustamise vastavalt patendisüsteemile täpselt kehtestatud tingimustel. Kõnealuses ettepanekus ei käsitleta aga patendita ravimite vähesuse probleemi arengumaades, kuna see küsimus väljub WTO otsuse raamidest.

4.2 Komitee tervitab komisjoni kõnealust algatust, mille eesmärgiks on patentidele ja täiendava kaitse tunnistustele sundlitsentside andmise menetluse täielik ja ühtne rakendamine, mis puudutab ravimite tootmist ja müüki riikidesse, mis on taotlenud müüki tervishoiuvaldkonnas tõstatunud olulise probleemi lahendamiseks ning on üldjoontes nõus selleks väljapakutud vahenditega. Nagu selgub alljärgnevatest märkustest, on komitee arvamusele, et komisjoni ettepanekut on siiski võimalik teatud punktides veelgi parandada.

4.3 Mõiste “ravim” määratlemisel (artikkel, 2, lõige 1) viidatakse selgesõnaliselt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile 2001/83/EÜ⁽⁶⁾, mis puudutab inimtervishoiu kasutatavaid ravimeid käsitlevaid ühenduse eeskirju. WTO peanõukogu otsus ei sisalda mitte mingisuguseid viiteid veterinaarravimitele. Komitee pooldab aga loomade poolt ülekantavate haiguste või loomset päritolu toiduainete saastumise tulemusena tekkida võivate hädalukordade vältimiseks laiendada määruse rakendusalala veterinaarravimitele; seda võiks vajadusel teha WTO peanõukogu vastavasisulise otsusega.

⁽⁵⁾ “The General Council Chairperson's statement”, 30. august 2003 (<http://www.wto.org>).

⁽⁶⁾ EÜT L 311, 28.11.2001.

4.4 Määrus on mõeldud WTO otsuse rakendamiseks ja kehtib seega kõnealuse rahvusvahelise organisatsiooni liikmetele (artikkel 4). Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee kutsub komisjoni ja liikmesriike üles jätkama rahvusvahelistel foorumitel arutelu ja otsima lahendusi, mis kehtiksid kõigile maailma riikidele ning mis oleksid kooskõlas intellektuaalomandi kaitse õiguste ja kehtivate rahvusvaheliste kokkulepetega.

4.5 Artiklis 5 on sätestatud, et "iga isik [või] sundlitsentsi saamiseks [...] taotluse esitada [...]". Komitee on arvamisel, et taotluse esitaja üldise kirjeldamise põhjuseks on soov pakkuda võimalikult palju tootmisvõimalusi. Siiski peaks järgnema eraldi viide sellele, et taotluse esitaja peab täitma kõiki ühenduse ravimeid puudutavates õigusaktides esitatud nõudeid, et peetaks kinni Euroopa Liidus kehtivatest tervise- ja tarbijakaitse alastest tootmiseeskirjadest. See kehtib ka käesoleval juhul, kui toode on mõeldud üksnes ekspordiks.

4.6 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee on arvamisel, et kõik asjaomased pädevad ametkonnad peavad kontrollima, et tootmisel järgitaks vastavaid kvaliteedinõudeid. Ühed ja samad standardid peavad kehtima nii ravimitele, mis on mõeldud siseturu jaoks kui ka neile, mis lähevad ekspordiks riikidesse, kus puuduvad kvaliteedikontrolliks vajalikud struktuurid. Määruse rakendamisel tuleb leida asjaomased vahendid, kuidas teostada importivas riigis järelevalvet seal rakendatavate kontrollimehhanismide üle. Tuleb tegutseda koordineeritult, et ära hoida pettusi või võltsinguid ning tuleb tagada patsientide kaitse nende asukohariigis. Lisaks tuleb ka vältida sundlitsentsi alusel toodetud ravimite kasutamist mõnel teisel eesmärgil ja hoida ära nende ebaseaduslikku taassissevedu.

4.7 Mis puudutab delikaatset teemat, kui suurte koguste tootmist lubada, siis märkas Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee vasturääkivust artikli 6, lõike 2, kus nõutakse, et "toote kogus ei ületaks importiva(te) WTO liikme(te) WTOle esitatud kogust" ning artikli 8, lõike 2 vahel, milles sätestatakse, et "litsentsi alusel toodetud patenteeritud toote (toodete) kogus ei tohi ületada taotluses viidatud importivale WTO liikmele või liikmetele vajalikku kogust.". Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee teeb ettepaneku kõrvaldada kõnealune vasturääkivus, muutes artikkel 6, lõike 2 sõnastust nii, et on selge, et tootmisel ei tohi ületada vajalikku kogust.

4.8 Kuna kõnealune süsteem on seotud intellektuaalomandi õiguste piiramisega, siis on õigustatult sätestatud, et määrust tuleb rakendada heas usus (6. põhjendus) ja et kõnealuse määruse alusel toodetud ravimid peavad jõudma nendeni, kes ravimeid vajavad ning ravimeid ei tohi kõrvale suunata neist, kellele need olid ette nähtud (7. põhjendus). Oleks parem, kui nimetatud kinnitused, mida komitee täielikult toetab, sisal-

duksid ka artiklites, kus kirjeldatakse rakenduseeskirju täpsemalt, näiteks artiklis 5 ja 6 või siis artiklites, milles sätestatakse sundlitsentside peatamine või nende lõpetamine (artiklid 12 ja 14).

4.9 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee kiidab heaks meetmed sundlitsentside kuritarvitamise vältimiseks. Lisaks tervitaks komitee otsest viidet sellele, et iga patendi või täiendava kaitse tunnistuse valdaja saab võimaluse teavitada võimalikest ebareeglipärasustest või nende vastu võidelda, eelkõige mis puudutab eelnevaid läbirääkimisi õiguse valdajaga ja toodetud ravimite vastavust artikli 8 sätetele (eelkõige lõiked 4, 5 ja 8).

4.10 Artikli 8 lõige 2 sisaldab ilmselt viga, nimelt on seal toodud viide lõigetele 2 kuni 8, mis peaks aga hõlmama ka lõiget 9, sest ka kõnealune lõige puudutab litsentsisaajat.

4.11 Artikli 8 lõikes 4 on kehtestatud eeskirjad kõnealuse määruse alusel valmistatud toodete etikettimisele, tähistamisele ja pakendamisele, tagamaks, et antud tooted oleks määratud üksnes ekspordiks ja müügiks ainult taotluse esitanud importivas riigis. Komitee teeb ettepaneku sätestada ka pakendil kujutatud kaubamärkide, logode ja värvide selge eristatavus, et raskendada kõnealuste toodete ebaseaduslikku taassissevedu Euroopa Liitu või kolmandatesse riikidesse.

4.12 Artikkel 10 sätestab komisjoni teavitamise kohustuse kõikidest Euroopa Liidu liikmesriikide väljastatud sundlitsentsidest, kuid see ei näi aga pakkuvat vajalikku tagatist, et kõnealuse litsentsi andmisest teavitataks sobival viisil õiguse valdajat ja turul osalejaid. Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee on seisukohal, et kõnealune teave tuleks esitada sobival viisil huvitatud osapooltele, pidades sejuures kinni andmekaitse esitatud nõuetest.

4.13 Artikli 11 lõige 2 ei sobi oma sõnastuse poolest igasuguse kuritarvituse ärahoidmiseks, eelkõige kui tegu on ravimitega, mis ei ole küll toodetud Euroopa Liidus, ent mida veetakse läbi ühenduse territooriumi. Kõnealune säte ei ole piisavalt / tugeva mõjuga. Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee teeb ettepaneku, et pettuste ja võltsingute vältimiseks peaks komisjon teostama järelevalvet liikmesriikide kontrollimehhanismide ja nende poolt vastuvõetud sanktsioonide rakendamise üle, et kontrollida nende sanktsioonide tõhusust, proportsionaalsust ja välistavat mõju, seda ka lähtuvalt tollieeskirjadest (?).

4.14 Lõpuks kutsub Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee komisjoni üles otsima parimaid lahendusi sarnaste mehhanismide rakendamiseks arengumaades, mis ei ole WTO liikmesriigid, seda eelkõige kahepoolsete lepingute abil.

Brüssel, 8. juuni 2005

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee
president
Anne-Marie SIGMUND

(?) Määrus 1383/2003, peatükk V, artikkel 18.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus teemal “Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 98/71/EÜ disainilahenduste õiguskaitse kohta”

KOM(2004) 582 lõplik — 2004/0203 (COD)

(2005/C 286/03)

Nõukogu otsustas 6. detsembril 2004 konsulteerida Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteega vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 95 järgmises küsimuses: “Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 98/71/EÜ disainilahenduste õiguskaitse kohta”.

Komitee juhatus tegi ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioonile ülesandeks valmistada ette komitee arvamus kõnealusel teemal. 20. aprilli 2005. aasta koosolekul lükkas ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon tagasi hr Ranocchiari poolt esitatud arvamuse eelnõu.

Arvestades kõnealuse töö kiireloomulisust, määras Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee hr Ranocchiari pearaportööriks 418. täiskogu istungil, mis toimus 8. –9. juunil 2005 (8. juunil). Arvamuse eelnõu lükati tagasi ja kiideti heaks käesolev vastuarvamus, mille esitasid hr Pedago Liz ja hr Steffens. Vastuarvamus võeti vastu 107 poolt- ja 71 vastuhäälega, erapooletuks jäi 22.

1. Sissejuhatus — probleemi taust

1.1 Kõnealune direktiivi ettepanek taotleb direktiivi 98/71/EÜ muutmist. Muudatuse eesmärk on välistada võimalus kehtestada Euroopa Liidu piires disainilahenduste õiguskaitse mitmeosaliste toodete komponentide osas kolmandate isikute vastu (sõltumatud tarnijad), kes toodavad, kasutavad ja/või müüvad selliseid “koostisosi, mida kasutatakse mitmeosalise toote remontimiseks, et taastada toodete algne välimus”.

1.2 Kõigist direktiivi reguleerimisalasse kuuluvatest sektoritest (elektrilised kodumasinad, mootorrattad, kellad jne) mõjutaks ettepanek kindlasti kõige rohkem autotööstust.

1.3 Direktiivile eelnes 98/71/EÜ (edaspidi “direktiiv”) komisjoni poolt avaldatud roheline raamat tööstusdisainilahenduste õiguskaitse kohta, milles sisaldus lisaks antud teema ulatusliku uurimise tulemustele ka ettepaneku eelnõu projekt direktiivi kohta, mille teemaks on liikmesriikide seadusandluse lähendamine, ja ettepaneku eelnõu projekt määruse kohta.

1.4 Rohelises raamatus käsitleti ka küsimust, kas tuleks kaitsta ka mitmeosaliste toodete komponente, eriti ühendusdetailide kahe koostisosade vahel. Rohelises raamatus sätestati, et komponente, mis iseenesest vastavad kaitse kriteeriumidele, tuleb kaitsta, täpsustades seejuures, et kaitse alt tuleb välja jätta need olulised tunnused (“liidesed” või “vastastikused ühendid”), “mida on tingimata vaja toota täpse kuju ja mõõtmetega, et komponent sobiks mitmeosalistesse tootesse, mille jaoks ta mõeldud on, või et toodet saaks ühendada teise tootega”.

1.5 Direktiivi ettepanekus⁽¹⁾, mille komisjon esitas ametlikult 1993. a. detsembris, kinnitati, et mitmeosalise toote komponenti võib samuti kaitsta, kui see iseenesest täidab kaitse

nõuded, s.t on piisavalt “uudne” ja “eristatav” (artikkel 3), samas rõhutati, et “liideseid” või “vastastikuseid ühendusi” ei ole võimalik kaitsta (artikli 7 lõige 2).

1.6 Ettepanekus sisaldus veel teinegi oluline säte, mille kohaselt ei saa disainilahenduste kaitsmiseks ettenähtud ainuõigusi kasutada kolmandate osapoolte vastu, kes kasutasid (kopeerisid) seda lahendust kolm aastat pärast disainilahendust sisaldava mitmeosalise toote turulelaskmist, eeldusel, et lahendus sõltus mitmeosalise toote välimusest ja kasutamise (kopeerimise) eesmärk oli “võimaldada parandada mitmeosalist toodet, et taastada selle algne välimus” (artikkel 14). Praktikast löi see tähtsa disainilahenduste kaitse alase erandi varuosade või remondi jaoks (“varuosade erand” ehk “remondiklausel”).

1.6.1 1993. aasta direktiivettepaneku kõnealuse aspekti kohta otsustas Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee 6. juuli 1994. aasta arvamuses (toimik IND/504, raportöör hr PARDON) muuhulgas järgmist:

1.6.1.1 Nagu kõik muud tööstusomandi õigused, toob ka disainilahenduste õiguskaitse kaasa ainuõigusi (monopoolseid õigusi). Siiski puudutab disainilahendusega seotud monopoolne õigus ainult toote väliskujundust (disaini), mitte toodet ennast.

1.6.1.2 Disainilahenduste õigused annavad seega vormiga, mitte tootega seotud õiguse. “Kella disainilahenduse õiguse kaitse ei takista konkurentsi kellade turul” (komisjoni määruse ettepaneku seletuskirja punkt 9.2).

1.6.1.3 Remondiklauslis nimetatud varuosade puhul (nt poritiiva või esitulede puhul) on see teisiti. Antud varuosade vormi, nende disaini ei tohi asendatava originaaltootega võrreldes muuta.

⁽¹⁾ EÜT C 345, 23.12.1993.

1.6.1.4 Seega toob disainilahenduste kaitseõiguste laiendamine nendele varuosadele kaasa tootemonopoli tekkimise varuosade turul. Disainilahenduste õigused varu-poritiivale või varu-esituledele välistavad igasuguse konkurentsi nende toodete vallas.

1.6.1.5 See on vastuolus disainilahenduste õiguskaitse olemusega, mille sisulise ja sihipärase kehtestamise õigus on seadusandjal.

1.6.1.6 Remondiklausel sätestab järgmist: see võimaldab disainilahenduste õiguste omandamist ja kaitset seal, kus neid õigusi süstemaatiliselt rakendatakse; klausel keelab antud õiguste teostamise vaid seal, kus neid pole võimalik süstemaatiliselt rakendada (nagu näiteks remondi valdkonnas). Sel viisil takistab kõnealune klausel monopolide tekkimist, konkureerivate pakkujate turult välja tõrjumist ja seda, et ainus pakkuja tarbijatele hindu dikteerib.

1.6.1.7 Samal ajal takistab antud klausel ka monopolide lisatasude tekkimist. Sest kui disainilahenduste õiguste kaitset laiendatakse varuosadele, siis langeb ära disainilahenduste litsentsitasude toimimise vältimatu eeltingimus, milleks on valikuvõimaluse olemasolu ja tarbijate võimalus tegutseda oma eelistustest lähtuvalt.

1.6.1.8 Majandus- ja sotsiaalkomitee toetab seega komisjoni ettepanekus sisalduvat remondiklauslit.

1.7 Kõnealune erand ehk remondiklausel vastas teataval määral kindlate tööstussektorite nõuetele, sealhulgas autoosi järeletegeva tööstuse omadele ning eriti avariiliste osade tootjate omadele. Need "sõltumatud tarnijad" olid varemgi püüdnud olemasolevate õigusaktide piires saavutada disainilahenduste kaitse erandit, pöördudes, olgugi tagajärjetult, Euroopa Kohtusse (vt CICRA Renault' vastu ⁽²⁾ ja Volvo Vengi ⁽³⁾ vastu).

1.8 1993. a. direktiivi ettepaneku remondiklauslit kohta kritiseerisid nende tööstussektorite esindajad, kelle huvid lahkesid (või olid vastuolus) sõltumatute varuosade tootjatega — teiste sõnadega autotootjad. Komisjon püüdis seepärast rakendada uut lähenemist, ehk ettepanekusse muudatusi ⁽⁴⁾. Uue ettepaneku põhiseisukaks oli, et kolmandad osapooled, kes on huvitatud antud mitmeosalise toote disaini kopeerimisest toote remondi otstarbel, võiksid seda teha kohe (ootamata ära kolme aasta möödumist mitmeosalise toote enda turule laskmisest), kui nad maksavad "õiglast ja mõistlikku tasu" (artikkel 14).

1.9 Kuid "õiglane ja mõistlik tasu" ei tundunud alguses vastuvõetavana ei sõltumatute tootjatele ⁽⁵⁾ ega disainilahenduste õigusi valdavatele autotootjatele ⁽⁶⁾.

⁽²⁾ Kohtuasi 53/87, 5.10.1988 otsus.

⁽³⁾ Kohtuasi 238/87, 5.10.1988 otsus.

⁽⁴⁾ EÜT C 142, 14.5.1996.

⁽⁵⁾ R. Hughes, (ECAR õigusnõustaja) "Disainilahenduste õiguskaitse", 1996; ja Euroopa autoosade- ja remondituru vabaduse kampaania pressiteated (1 kuni 6), 1996.

⁽⁶⁾ ACEA, "Kommentaarid tööstusdisaini alaste lahenduste direktiivi ettepaneku kohta", (viide 97000622) ja "Autoosade disainilahenduste õiguskaitse võtmeküsimused", (viide 97000517).

1.10 Põhimõttelised eriarvamused ilmnisid ka nõukogu ja Euroopa Parlamendi kaasotsustamismenetluse käigus; seega tuli algatada lepitusmenetlus, mis 1998. aasta septembris lõppes sellega, et praktiliselt loobuti liikmesriikide õigussüsteemide ühtlustamisest selles vallas; nii "külmutati" (erialakeeles "freeze plus") liikmesriikide olemasolevad sätted ja probleemi lahendamine lükati hilisemaks ajaks.

2. Direktiivi 98/71/EÜ ⁽⁷⁾ koostisosi puudutavad sätted

2.1 Direktiivi tingimuste kohaselt võib kaitstav "disainilahendus" puudutada "toote või selle osa välimust" (artikli 1 punkt a).

2.2 Koostisosade disainilahendused võivad samuti kaitstud olla, kui nad vastavad kõigile toote kaitse nõuetele: nad peavad olema uudsed ja eristatavad (artikkel 3 lõige 2). Kuid koostisosa disainilahendust peetakse õiguskaitse alla kuuluvaks ainult juhul kui:

- a) kui koostisosa on pärast mitmeosalisse tootesse paigutamist selle tavakasutuse ajal nähtav ning
- b) selles ulatuses, mil koostisosa kõnealused nähtavad tunnused vastavad eraldivõetuna uudsuse ja eristatavuse nõuetele (artikli 3 lõige 3).

"Tavakasutus" artikli 3 punkti a mõistes tähendab kasutamist lõppkasutaja poolt ega hõlma hooldust, teenindust ega remonti (artikli 3 lõige 4).

Praktikas tähendab nende sätete rakendamine autotööstusele seda, et ükski "kapotialustest" komponentidest ja koostisosadest, mis pole auto tavakasutuse puhul nähtavad (näiteks mootori silindripea välimust), ei kuulu disainiõiguse kaitse alla.

2.3 Koostisosade disaini osas ei anna disainilahenduse õigus kaitset "toote nendele välistunnustele, mis tulenevad üksnes selle tehnilisest otstarbest" (artikli 7 lõige 1)). Samuti ei kaitsta disainilahenduse õigus "toote nendele välistunnustele, mida on tarvis reprodutseerida täpselt sama kuju ja suurusega selleks, et [...] toodet saaks mehaaniliselt ühendada teise tootega või paigutada viimase sisse, ümber või külge" (artikli 7 lõige 2). Üks järeldusi autotööstuse jaoks on näiteks see, et kaitseraua või tahavaatepeegli kuju võidakse disainiõigusega kaitsta, kuid osa kinnitamiseks vajalike detailide disaini kohta see ei kehti.

⁽⁷⁾ EÜT L 289, 28.10.1998.

2.4 Lõpuks tuleb meeles pidada, et:

2.4.1 direktiiv sätestab, et komisjon peab kolm aastat pärast rakendamise kuupäeva (st 2004. aasta oktoobriks) esitama analüüsi direktiivi mõjude kohta ühenduse tööstuse jaoks, eriti mis puudutab mitmeosaliste toodete ja koostisosade tootjaid, ning tarbijate, konkurentsi ja siseturu toimimise jaoks. Hiljemalt aasta pärast seda kuupäeva (st 2005. aasta oktoobriks) peab komisjon tegema Euroopa Parlamendile ja nõukogule ettepaneku direktiivi siseseviidavate muudatuste kohta, mida on vaja mitmeosaliste toodete koostisosade siseturu väljakujundamiseks, ning muude vajalikuks peetavate muudatuste kohta (artikkel 18);

2.4.2 direktiivi muudatuse vastuvõtmiseni peavad liikmesriigid "jätma jõusse olemasolevad õigusnormid, mis on seotud mitmeosalise toote remondil selle esialgse välimuse taastamiseks kasutatava koostisosa disainilahenduse kasutamise, ning kehtestavad nende sätete muudatusi ainult kõnealuste osade turu liberaliseerimise eesmärgil" (artikkel 14 — üleminekusätted, millele eespool viidati kui "freeze plus" sättele). Praeguseks on kõik liikmesriigid direktiivi oma siseriiklikku õigusesse üle võtnud. 25 liikmesriigist koosnevas Euroopa Liidus on üheksa riiki (Belgia, Ungari, Iirimaa, Itaalia, Läti, Luksemburg, Holland, Hispaania ja Ühendkuningriik) remondiklausli mingil kujul rakendanud, aidates sellega kaasa "liberaliseerimisele", kuid enamik (16 liikmesriiki) laiendavad õiguskaitset ka varuosadele ja remontimisel asendatavatele osadele.

2.4.3 Järelturu liberaliseerimise kohta on disainilahenduste õiguskaitset käsitleva 12. detsembri 2002 määruse (EÜ) nr 6/2002 artikli 110 lõikes 1 juba sätestatud järgmist: "[...] ühenduse disainilahendusena [ei ole] kaitstav mitmeosalise toote koostisosa moodustav disainilahendus, mida on [...] kasutatud selle mitmeosalise toote parandamisel tema esialgse välimuse taastamiseks."

2.4.4 Komisjoni 31. juuli 2002. aasta määrus (EÜ) nr 1400/2002, mis käsitleb vertikaalkokkuleppeid ja kooskõlastatud tegevust mootorsõidukisektoris, taotleb sama eesmärki, ei vaidlusta aga komisjoni uue ettepaneku vajadust.

3. Direktiivi ettepaneku sisu

3.1 Ettepaneku regulatiivne sisu on küllaltki sirgjooneline. Selles väidetakse, et direktiivi 98/71/EÜ 14. artiklit (üleminekusättet) tuleb muuta, sätestades tegelikult, et kaitset ei saa rakendada disainilahendustele, mis puudutavad mitmeosalise toote koostisosi, mida kasutatakse mitmeosalise toote parandamiseks, et taastada selle algne välimus. Sisuliselt on see "vaba remondi klausel esimesest päevast", mida mõned huvitatud osapooled on ammu taotlenud, nagu eespool nägime.

3.2 Ettepaneku preambulas on kirjeldatud täieliku, kohese ja tasuta liberaliseerimisrežiimi peamisi põhjuseid:

- disainilahenduste kaitse ainus eesmärk on ettepaneku kohaselt "anda ainuõigused toote välimusele, mitte monopol toote kui sellise üle";

- disainilahenduste kaitsmine, millele pole alternatiive, viiks tootemonopoli tekkimiseni; niisugune kaitse kujutaks endast disainilahenduste kaitse sätete kuritarvitamist;

- kui kolmandatel osapooltel võimaldatakse toota ja müüa varuosi, siis konkurents säilib;

- kui aga disainilahenduste kaitse laieneb varuosadele, siis "sellised kolmandad osapooled rikuvad neid õigusi, konkurents kaob ja disainilahenduste õiguse valdajale antakse faktiliselt tootemonopol".

3.3 Rõhutatakse ka, et praegu on liikmesriikide disainilahenduste alastes õigusaktides erinevusi, mis seavad ohtu siseturu toimimise ja võivad moonutada konkurentsi.

3.4 Seletuskirjas sisaldub veel üksikasjalikke põhjusi, mis sisuliselt kordavad või võtavad kokku EIA ja vaid osaliselt EPEC-i aruande järeldused. Kokkuvõttes pakuks erinevate käsitletud valikute hulgas rea eelseid, omamata kahjulikke kõrvalmõjusid, ainult liberaliseerimine. See parandaks siseturu toimimist ja ergutaks konkurentsi järelturul. Peale selle langeksid tarbijahinnad ning loodaks väikese ja keskmise suurusega ettevõtetele võimalusi ja töökohti (punkt 2.2, lk 8).

3.5 Ülejäänud valikud ei oleks seevastu soovitatavad peamiselt järgmistel põhjustel:

- Kehtiva olukorra ehk *status quo* säilitamine olukorras, kus eri riikide õigusaktides on erinevusi, takistaks siseturu väljakujundamist;

- lühiajaline kaitse võib võimaldada õiguste valdajatel sel perioodil hindu tõsta (selle väite toetuseks pole esitatud konkreetset teavet);

- volitamise süsteem, mis võimaldaks kolmandatel osapooltel kasutada rahalise hüvitise eest teiste osapoolte disainilahendusi, tekitaks probleeme, mis on seotud õiguste valdamise tõendamise, õiglase hüvitise summa kindlaksmääramise ja lõpuks kolmandate osapoolte valmisolekuga maksta;

- kahe eelneva süsteemi kombinatsioon, s.t lühiajaline kaitseperiood ja hüvitiste süsteem järgnevatel perioodidel toob endaga kaasa suhteliselt kõrged kulud ja tõenäoliselt teeksid vähesed sõltumatud tarnijad vajalikke investeeringuid (vrd. õigusaktile lisatav finantsselgitus, punkt 5.1.2, lk 19).

4. Kommentaarid tehniliste aspektide kohta

4.1 Juba korduvalt nimetatud EPECi aruanne (punkt 3.7) mõnab, et järeletehtud varuosad ei saa tagada originaalvaruosadega võrdset kvaliteeditaset. Põhjuseks on see, et sõltumatutel tarnijatel pole autotootjatega võrdsed võimalusi töötlemise, kvaliteedi ja tehnoloogia osas.

4.2 Tänapäeva mootorsõidukid on individuaalsete tehnoloogiliselt keerukate komponentide (näiteks kõrgekvaliteedilised terasdetailid) kokkupanemise keerukas tulemus, mille tehniliste omaduste hulka ei kuulu ainult kooste kuju ja suurus, vaid ka kvaliteet (kasutatavad keevitus- ja liimimistehnoloogiad) ja materjalid. Seetõttu võivad mitteoriginaalosaad oma omaduste poolest erineda originaalosaadest.

4.3 Tüübikinnitust ootavad autod allutatakse reale frontaal- ja külgnägemise katsetele, et kontrollida nende vastavust konkreetsetes direktiivides esitatud nõuetega, mis puutuvad autos viibivate inimeste kaitset kokkupõrke korral. Neid täiendab äsjane direktiiv jalakäijate kaitse kohta, mille eesmärk on parandada jalakäijate kaitset otsasõidu korral. See direktiiv kohustab autotootjaid projekteerima auto esiosa vastavalt etteantud ohutusnõuetele ning viima läbi vastavad avariikatsesid.

4.4 Seevastu sõltumatud varuosade tarnijad ei pea teostama turule saadetavate osade eelnevaid tehnilisi katsetusi, kuni pole klauslit individuaalsete autoosade tüübikinnituse süsteemi osas, millest erandi moodustavad "sõltumatud tehnilised ühikud". Autode puhul puudutab see aknaklaase, tahavaatepeegleid, esi- ja tagatulesid. Teiste osade osas (kapotikaas, kaitseraud jne.) turulelaskmisele eelnevate tehniliste katsetuste nõue puudub ja järelikult puudub ka kindlus, et neil on samad omadused kui originaalosadel. Sõltumatud tarnijad peavad järgima ainult üldisi ohutusstandardeid ning vastutavad ainult tootevigadest tulenevate kahjude eest.

4.5 Kuid ettepanek tundub olevat vastuolus ka teise olulise, autode vananemist käsitleva direktiiviga (kasutuselt kõrvaldatud sõidukite direktiiv). See kohustab autotootjaid eemaldama autoosadest raskemetallid ning ära näitama, milliseid aineid osad sisaldavad, et hõlbustada taaskasutamist. Tootjatele nõutakse ka autode sellist projekteerimist, et neid oleks kasutuse lõpetamisel hõlpsam demonteerida ja seejärel taaskasutusele võtta. Kuna sellised kohustused ei kehti mitteoriginaalosaliste tootjatele, on tundmatut päritolu varuosade (nagu kaitseraud) puhul võimalik oht, et kasutusest kõrvaldamise tsükkel ei saa normaalselt toimuda, mis võib mõjuda tagasilöögina keskkonnale ja kasvatab kulusid.

4.6 Komisjon väidab õigusega, et disainilahenduste kaitse eesmärgiks on hüvitada disainilahenduse loojale intellektuaalne töö ning kaitsta toote väärtust, kuid mitte selle tehnilist funktsiooni või kvaliteeti (vt direktiivi ettepanek, seletuskiri, punkt 2.3). Seega on disainilahenduste kaitse ja turvalisus kontseptuaalselt erinevatel tasanditel. Ei tohi aga jätta ka arvestamata, et komisjoni ettepanekus sisalduv liberaliseerimine võib praktikas viia selleni, et nende koostisosade hulk, mida punktis 4.3 nimetatud testi abil piisavalt ei kontrollita ja mis ei vasta kasutuselt kõrvaldatud sõidukite direktiivi nõuetele, hakkab turul suurenema. Seega tuleks peale väidetavate eeliste, mida komisjoni liberaliseerimine seoses konkurentsi tõhustamisega väideta-

valt tarbijatele kaasa toob, võtta arvesse ka tarbijate suuremaid riske.

5. Lõppmärkused ja soovitused

5.1 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee kinnitab oma juba mitmetes arvamustes väljaöeldud seisukohta, et intellektuaalse omandi õigused omandavad äritehingutes järjest suuremat osatähtsust; nende hulka kuulub ka disainilahenduste õiguskaitse kui tehniliste uuenduste põhielement, samuti sellest tulenev võltsingute vastu võitlemise vajadus.

5.2 Komitee kinnitab oma seisukohta, et disainilahenduse õiguse valdajale antud monopoolne õigus puudutab ainult toote väärtust, mitte toodet ennast kui niisugust.

5.3 Seega kinnitab komitee oma juba varasemates arvamustes väljaöeldud hoiakut, et disainilahenduste õiguskaitse laienemine remondiklausli alla kuuluvatele varuosadele looks järelturul tootemonopoli, mis oleks vastuolus disainilahenduste õiguskaitse tegeliku mõttega.

5.4 Pealegi lubab direktiiv 98/71/EÜ erinevate ja isegi vastuoluliste siseriiklike õigussätete säilitamist ning hiljutise Euroopa Liidu laienemisega lisandus veelgi erinevaid siseriiklike õigussätteid, ning seda Euroopa turu jaoks eriti olulise majandusharu eriti olulises valdkonnas.

5.5 Komisjoni ettepanekuga taotletakse seega siseturu lõpuleviimist selles valdkonnas ja siseriiklike süsteemide üksteisele lähendamist, liberaliseerides õiguskaitse alla kuuluvate disainilahenduste kasutamist (järelturul) mitmeosaliste toodete remondi ja nende algse väärtuse taastamise eesmärgil.

5.6 Komitee toetab komisjoni ettepanekut, kuna loeb seda muude algatuste osaks, mis on tema heakskiidu juba leidnud, ning kõnealune ettepanek võib elavdada konkurentsi, alandada hindu ja luua eelkõige VKE-dele uusi töökohti.

5.7 Komitee käsitlese järgi oleks komisjoni ettepanekut siiski võimalik parandada, tõendades selgemini ja põhjalikumalt selle kooskõla TRIPS-lepinguga, selgitades paremini selle mõjusid tööhõivele ja eelkõige tagades tarbijatele mitte ainult nende niigi olemasoleva õiguse teabele, vaid ka jättes kahjustamata nende valikuõiguse, mis puudutab otseselt sõltumatute tootjate toodete ohutust ja usaldusväärsust ja kaudselt niisuguste koostisosade mitmeosaliste toodete (eelkõige sõiduaudode) remondiks kasutamise tagajärgi seoses jääkväärtuse ja kaudsete kuludega (nt kindlustusmaksed).

Brüssel, 8. juuni 2005

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Anne-Marie SIGMUND

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus teemal "Ettevõtete sotsiaalne vastutus globaliseerunud majanduses. Teabevahendid ja mõõdikud"

(2005/C 286/04)

15. septembril 2004 otsustas Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee vastavalt oma kodukorra artikli 29 teise lõikele koostada omaalgatusliku arvamuse teemal: "Ettevõtete sotsiaalne vastutus globaliseerunud majanduses. Teabevahendid ja mõõdikud".

Tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsioon, kellele tehti ülesandeks komitee asjaomase töö ettevalmistamine, võttis oma arvamuse vastu. 24. mail 2005. Raportöör oli pr Pichenot.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee võttis 418. täiskogu istungil 8. ja 9. juunil 2005 (8. juunil) 135 poolt- ja 2 vastuhäälega, erapooletuks jäi 18, vastu järgmise arvamuse.

1. Sissejuhatus

1.1 2002. aasta juulis võttis Euroopa Komisjon vastu ettevõtete sotsiaalse vastutuse edendamise uued suunised, kaasates seeläbi ettevõtted komisjoni jätkusuutliku arengu strateegiasse. Ettevõtete sotsiaalne vastutus (*Corporate Social Responsibility* — CSR) on makromajandustasandi jätkusuutliku arengu põhimõtte üheks ekvivalendiks mikromajandustasandil. Komisjon määratleb ettevõtete sotsiaalse vastutust selgesõnaliselt kui "ettevõtete poolt sotsiaal- ja keskkonnaküsimuste vabatahtliku kaasamise oma äritegevusse ja suhetesse teiste sidusrühmadega". Pärast erinevate tööde lõpuleviimist kõnealuses valdkonnas kavatseb komisjon esitleda uut teatist pealkirjaga "Ettevõtete sotsiaalse vastutuse arendamise ja edendamise strateegia Euroopa Liidus" (*Strategy for the promotion and development of CSR in the European Union*).

1.2 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 18. juuni 2003. aasta direktiiv 2003/51/EÜ (*) muudab 1978. aasta 4. direktiivi raamatupidamise aastaaruannete kohta ning 1983. aasta 7. direktiivi konsolideeritud aruannete kohta, lisades järgmise lõike: "Analüüs sisaldab konkreetse valdkonna olulisi rahalisi ja vajadusel mitterahalisi tegevusnäitajaid (k.a. keskkonna- ja sotsiaalsed aspektid analüüsi), mis on vajalik äriühingu arengu, tulemuste ja seisundi mõistmiseks" (1).

1.3 OECD asjaomaseid põhimõtteid arvestav ettevõtete hea haldustava ja sotsiaalselt vastutustundlikud investeeringud muutuvad maailmamajanduses järjest olulisemaks. Sotsiaalselt vastutustundlik investeerimine tähendab aktsiaporfellid haldamist mitte üksnes kasumlikkuse silmas pidades, vaid arvestades ka sotsiaalseid ja keskkonnakriteeriume.

(*) EMSK 22.–23. jaanuari 2003. aasta arvamus "Ettepanek: direktiiv teatavate kindlustusettevõtete ja ühingute aastaaruannete ja konsolideeritud aruannete muutmise kohta" (Raportöör: hr Ravoet) (ELT C 85 8. aprill 2003) ja 30. mai 2001. aasta soovitus (Nr 2001/453/EÜ) keskkonna-alaste aspektide arvessevõtmise kohta ühingute aastaaruannetes.

(1) Tõlge lähtub Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2003/51/EÜ ingliskeelsest versioonist.

1.4 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee peab ettevõtete sotsiaalset vastutust väga tähtsaks ning loodab, et sellest saab ülemaailmse jätkusuutliku arengu strateegia liikumapanev jõud. Oma selleteemalise arvamuse lõppmärkuses (2) sedastas Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee, et ettevõtete sotsiaalne vastutus on komitee jaoks võtmeteema ning komitee jälgib ja kontrollib aktiivselt selle edasist arengut. Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee esindab arvamuses seisukohta, et sotsiaalselt vastutav lähenemine peab põhinema olemasolevate standardite tõhusal ja dünaamilisel rakendamisel (õigusaktid ja kollektiivlepingud) ning seda peavad toetama kõnealustest standarditest kaugemale ulatuvad vabatahtlikud kohustused. EMSK nägi ette ka ettevõtete sotsiaalse vastutuse plaani väljatöötamise Euroopa Liidu erikonteksti jaoks.

1.5 Hetkel toimuvad kõigis Euroopa Liidu liikmesriikides arutelud ettevõtete sotsiaalse vastutuse teemadel, olgugi et õigusaktid ja -praktika on riigiti väga erinevad. Uutes liikmesriikides tuleb jätkata püüdlusi sellealase teadlikkuse suurendamiseks. See õigustab käesoleva omaalgatusliku arvamuse koostamist uue teatise avalikustamise ajal, mis on jätk rohelisele raamatule ning Euroopa huvirühmade ettevõtete sotsiaalse vastutuse foorumile (*CSR EMS Forum*).

1.6 Ajavahemikul oktoober 2002 kuni juuni 2004 tõi kõnealune foorum esialgseks sotsiaalseks (3) ja kodanikuühiskonnaga peetavaks dialoogiks kokku esindajaid umbes 20 organisatsioonist, mis esindavad tööandjaid, ettevõttevõrgustikke, töötajaid ning teisi sidusrühmi esindavaid kodanikuühiskonna organeid. Töömeetod, mis põhineb, muude eesmärkide seas, üksmeele taotlemisel eesmärgiga aidata kaasa rakendatavate vahendite ühtlustamisele ja läbipaistvusele, kavandati selleks, et jõuda ettevõtete sotsiaalse vastutuse mootorite ja takistuste ühisdiagnoosini ja võimalusel ühiste soovituseni edasiliikumiseks. Lisaks ettevõtete sotsiaalse vastutuse edendamist takistavate ja soodustavate tegurite hindamisele tõi sidusrühmade foorum selgelt välja motiveerivad tegurid, mida tuleks juurutada sidusrühmade teadlikkuse stimuleerimiseks ja nende arendamiseks. Edasi soovits foorum, et ettevõtete sotsiaalse vastutuse hindamise aluseks võetaks kõigis liikmesriikides juba kinnitatud peamised rahvusvahelised kokkulepped.

(2) EMSK arvamus ettevõtete sotsiaalse vastutuse kohta (Raportöör: pr Hornung-Draus) - EÜT C 125, 27.5.2002.

(3) Tuleks märkida, et sõnal "social" puudub prantsuse keeles see kõrvaltähendus, mis on sõnal inglise keeles. Seetõttu teevad prantsuse keelt kõnelevad inimesed vahet mõistetel "social" ja "sociétal". Mõistet "social", mis prantsuse keeles tähendab tööstussuheteid, kasutatakse sisemiste huvirühmade omavahelise vastutuse tähistamiseks ("responsabilité sociale"). Mõistet "sociétale", mis prantsuse keeles tähendab kogukonda, milles ettevõtte toimib, tööturupiirkonda ja värbamispiirkonda, kasutatakse väliste sidusrühmade omavahelise vastutuse tähistamiseks ("responsabilité sociétale").

1.7 Euroopa põhiseaduse lepingu eelnõu artiklis I-3 seatakse järgmine tingimus: "Liit taotleb Euroopa säästvat arengut, mis põhineb ... kõrge konkurentsivõimega sotsiaalsel turumajandusel, mille eesmärk on saavutada täielik tööhõive ja sotsiaalne progress, ...". Ettevõtete sotsiaalne vastutus on üks instrumentidest, mis on kavandatud hoidma tasakaalu Lissaboni strateegia kolme samba vahel: majandus ja kasv; tööhõive ja Euroopa sotsiaalmudel; ning keskkond. Ettevõtete sotsiaalne vastutus on vahend, mis tugevdab sotsiaalset ühtekuuluvust ja võimaldab edasiliikumist teadmispõhise ühiskonna poole. See omakorda tugevdab Euroopa Liidu majanduslikku tõhusust ja selle ettevõtete konkurentsivõimet ⁽⁴⁾.

1.8 Rahvusvahelise kaubanduse kasv puudutab kõiki ettevõtteid nende suurusest olenemata, kuigi rahvusvahelistele suuretööstustele langeb kõnealusest kaubandusest kahtlemata kõige suurem osa. Toodete, teenuste ja kapitali voog ühest riigist teise võib toimuda ühe ja sama ettevõteterühma piires. Tegemist on tõepoolest majanduse globaliseerumise ja mitte üksnes kaubavahetuse rahvusvahelistumisega. Ettevõtete kasvav roll paneb neile järjest enam sotsiaalset vastutust, mis ulatub üle konkreetsete riikide piiride.

1.9 Selles kontekstis ei piisa enam üksnes Euroopa Liidu siseturust lähtuvast mõtlemisest. Arvukate ettevõtete puhul on asjakohaseks võrdlustasandiks saanud globaalne turg, kus arendatakse erinevaid tegutsemisviise, millel on kaudne või otsene mõju erinevatele ettevõtete sotsiaalse vastutuse põhimõtetele. Kuigi põhimõtted on väidetavalt universaalsed, esindab iga selline põhimõte teatavaid vaateid eetika, ühiskonna, tööturuaspektide, laiemate sotsiaalsete aspektide ja keskkonna suhtes.

2. Esimestes katsetes tegutsemisvalmiduseni: pürgimine suurema läbipaistvuse poole

2.1 Rahvusvaheline konventsioonid, normid ja põhimõtted ⁽⁵⁾.

2.1.1 Ülemaailmsel tasandil valitseb äratundmine, et inimõigused, töötajate eneseväärikus ja planeedi tulevik moodustavad ettevõtete majandusliku tegevuse eetilise aluse. Neid väärtusi rakendatakse rahvusvahelisel ja Euroopa tasandil.

2.1.2 Rahvusvahelised konventsioonid, normid ja põhimõtted kujutavad endast rahvusvahelise tasandi võrdluskriteeriumi, koosneb Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) deklaratsioonist rahvusvaheliste ettevõtete kohta; ILO põhiõiguste deklaratsioonist; OECD rahvusvaheliste ettevõtete suunistest ja ÜRO inimõiguste ülddeklaratsioonist.

⁽⁴⁾ Ettevõtete sotsiaalse vastutuse ja konkurentsivõime omavahelised seosed kujutavad endast keerukat ja olulist probleemistikku, mida käesoleva arvamuse raames lähemalt ei analüüsita.

⁽⁵⁾ Põhjalikum nimekirj sidusrühmade foorumi järeldustest

2.1.3 Neile baastekstidele tuleb lisada ÜRO suunispõhimõtted tarbijakaitse alal ja *codex alimentarius*es sisalduvaid toodete ohutus- ja kvaliteedinõudeid. Keskkonna ja hea haldustava osas tuleb mainida ka leppeid, mis on seotud uue üldiste tariifsete soodustuste kava GPS+ meetmetega ⁽⁶⁾

2.1.4 Rahvusvaheline kogukond on end pühendanud aastatuhande arengueesmärkide saavutamisele aastaks 2015. Johannesburgis vastuvõetud tegevuskava kohaselt on ettevõtete sotsiaalne vastutus vahend õiglasema ja enam sotsiaalsele integratsioonile orienteeritud globaliseerumise saavutamiseks. Seega kutsutakse kõiki liiki ettevõtteid ning nende rahastajaid edasiliikumisele üles andma oma panus ülemaailmsesse jätkusuutlikku arengusse.

2.1.5 Oma aruandes pealkirjaga "A fair globalisation: Creating opportunities for all" ⁽⁷⁾ ("Õiglane globaliseerumine: võimaluste loomine kõigile") rõhutas ülemaailmse globaliseerumise sotsiaalse dimensiooni komisjoni uurimisrühm, et vabatahtlikud algatused peavad usaldusväärsuse saavutamiseks olema läbipaistvad ning valmis vajadusel oma tegevuse kohta aru andma. See eeldab ühelt poolt tulemuste hindamise tõhusate süsteemide olemasolu ning teisalt avaliku teavitamise ja kontrollimehanismide pakkumist.

2.1.6 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee kutsub kõiki Euroopa Liidu liikmesriike üles ratifitseerima kõik ILO konventsioonid, mis neid puudutavad, ning lülitama need riiklikesse õigusaktidesse.

⁽⁶⁾ Keskkonna- ja hea haldustava põhimõtetega seotud lepped: Montreali protokoll osoonikihti kahandavate ainete kohta
Ohtlike jäätmete üle piiri viimise ja kõrvaldamise kontrolli käsitlev Baseli konventsioon
Stockholmi konventsioon püsivate orgaaniliste saasteainete kohta
Ohustatud looma- ja taimeliikidega rahvusvahelise kauplemise konventsioon
Bioloogilise mitmekesisuse konventsioon
Cartagena bioohutuse protokoll
ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni Kyoto protokoll
ÜRO narkootiliste ainete ühtne konventsioon (1961)
ÜRO psühhotroopsete ainete konventsioon (1971)
ÜRO narkootiliste ja psühhotroopsete ainete salakaubaveo vastane konventsioon (1988)
ÜRO korruptsioonivastane Mehhiko konventsioon
EMSK 9. veebruari 2005. aasta arvamuse 132/2005 teemal "Üldiste tariifsete soodustuste kava" (Raportöör: hr Pezzini)

⁽⁷⁾ Aruanne ilmus 2004. aasta veebruaris; EMSK 9. märtsi 2005. aasta arvamuse 252/2005 teemal "Globaliseerumise sotsiaalne mõõde – kuidas Euroopa Liidu poliitika aitab kaasa selle eeliste laendamisele kõigile", raportöörid hr Tom Etty ja pr Renate Hornung-Draus (KOM(2004) 383 (lõplik)).

2.2 Euroopa õigusraamistik ⁽⁸⁾

2.2.1 Euroopa Nõukogu lisab kõigile rahvusvahelistele mõõdikutele Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse põhimõtte ja Euroopa sotsiaalharta. Euroopa Liidu liikmesriigid koostasid endale oma õigusaktid, mida tuntakse Ühenduse õigustiku ehk *acquis communautaire*ina. Euroopa Inimõiguste Kohus Strasbourg'is ja Euroopa Kohus Luxembourg'is on Euroopa õigusaktide täitmise tagajad. Nizzas väljakuulutatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta juhatab sisse uue etapi: loobutakse jaotusest, mille ühel pool on kodaniku- ja poliitilised õigused ning teisel pool majandus- ja sotsiaalsed õigused. Sidusrühmade foorum kinnitas järjekordselt, et ettevõtete sotsiaalse vastutuse põhimõte rajaneb kõigi kõnealuste õigusaktide rakendamisel tervikuna.

2.2.2 Ettevõtted on inimühiskonna lahutamatu osa, mitte lihtsalt majandussüsteemi osa. Nende esmane ülesanne on toota kaupu või osutada teenuseid, luues seeläbi töökohti ja sissetulekuid ning makstes makse. Seda tehes on nad inimühiskonna lahutamatu osa. Juba ammu mõõdetakse ettevõtte majanduslikku edukust juhtimisvahendite ja arvepidamisinstrumentide abil. Et need vahendeid ja instrumente on võimalik tõhustada, kohandatakse neid perioodiliselt.

2.2.3 Euroopa sotsiaalse turumajanduse mudelis ei käsitleta ettevõtteid üksnes äriühingutena või lepingutäitjatena, vaid isegi eelkõige kollektiividena, mis peaksid kujutama enesest kohta, kus toimub sotsiaalne dialoog, kuivõrd ettevõtted, millised ka oleksid nende põhikirjad, toimivad vaid tänu huvirühmade ja osanike ühisele tegevusele.

2.2.4 Sidusrühmadega arvestavad ettevõtlusmudelid äratavad tõsist huvi mudelite kõrval, mille eesmärk on üksnes tagada kasum osanikele. Ettevõtet teostab paremini oma sotsiaalset vastutust, kui ta pöörab tähelepanu erinevate sidusrühmade ootustele.

2.2.5 Rohelises raamatus "Ettevõtete sotsiaalse vastutuse Euroopa raamide edendamine" ütleb Euroopa Komisjon, et ettevõtete sotsiaalne vastutus on peamiselt põhimõte, mille kohaselt otsustavad ettevõtted vabatahtlikult anda panuse parema ühiskonna ja puhtama keskkonna loomisele. Oma arvamusel rohelise raamatu kohta ning arvamusel teemal "Globaliseerumise sotsiaalne mõõde — ELi poliitiline panus hüvede loomiseks kõigile" juhib Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee tähelepanu sellele, et sotsiaalselt vastutav käitumine tähendab, et ettevõtted rakendavad aktiivselt olemasolevaid sotsiaalseid

reegleid ning püüavad edendada partnerlust suhetes oluliste sidusrühmadega.

2.2.6 Euroopa Liit peab tugevdama arusaama ettevõtte Euroopa identiteedist. Ta võiks soodustada dialoogi ja erinevate osalejate arvamuste ning kogemuste vahetust ettevõtete sotsiaalse vastutuse mõõdikute osas, nii et ettevõtete sotsiaalse vastutuse meetodid toetaksid jätkuvalt uuendusi ning neid oleks võimalik levitada ettevõtete erinevate kategooriate hulgas.

2.3 Ettevõtete sotsiaalse vastutuse vahendid: õigusaktid ja nende rakendamise kriteeriumid ⁽⁹⁾

2.3.1 Õigusakte rakendatakse avalike ja erainstitutsioonide loodud erivahendite abil (vahendite abil, mis suures osas pärinevad tavaõigusega riikidest): võrdluskriteeriumite ning kriteeriumide kohaldamise meetodite abil. Vahendid annavad võimaluse õigusaktide mitmesuguseks tõlgendamiseks, tulenevalt nende autorite sotsiaalsest ja kultuurilisest taustast. Kõnealuste rakendusvahendite koostajateks on mitmed organid: ettevõtete ühendused, riiklikud standardiametid, audiitorid, vastavushindamisasutused, ülikoolid, kodanikeühendused ja riigiametid. Vahendeid on mitmeid. Enamik neist on eraalgatused, mis sageli üksteisega konkureerivad, ning on mõnikord kokkusobimatud.

2.3.2 Ilmunud on rida võrdluskriteeriume: rahvusvahelised kriteeriumid ISO 9000, ISO 14000, SA 8000, AA 1000 ja GRI; Euroopa kriteeriumid EMAS, SME Key, Eurosif, nn sotsiaalne bilanss (ühiskondliku mõju hindamine) ⁽¹⁰⁾ ning riiklikud kriteeriumid seaduste, määruste ja soovitude vormis.

2.3.3 Majanduses osalejad — fondide haldusele spetsialiseerunud analüütikud ja sotsiaalse ja keskkonnamõju hindamise agentuurid — toetuvad rahvusvaheliste standardite kogumile. Nad täpsustavad kogumi põhimõtteid (väärtusi) üksikasjalikumate kriteeriumide abil. Seejärel hinnatakse kriteeriumide täitmist oluliste, kasulike, arusaadavate ja võrreldavate näitajate põhjal.

2.3.4 Kõnealused majanduses osalejad vastutavad selle eest, et mitterahaliste riskide hindamine oleks investoritele ja tarbijatele usutav, muutes ettevõtete sotsiaalse vastutuse turu konkurentsivõime suurendamise teguriks. Majanduses osalejate usaldusväärsus tuleb tagada enesekontrollisüsteemiga. Standardi CSRR-QS 1.0 loomine on märk valmisolekust liikuda kõnealuses suunas.

⁽⁹⁾ Euroopa Komisjoni tööhõive ja sotsiaalküsimuste peadirektoraadi koostatud "Ettevõtete sotsiaalse vastutuse vahendid".

⁽¹⁰⁾ Sotsiaalmajanduse valdkonna algatatud nn ühiskondlik bilanss, st ühiskondliku mõju hindamine on üldine diagnostiline vahend, mis põhineb ettevõttesiseste ja -väliste sidusrühmade vastastikusel hindamisel.

⁽⁸⁾ Põhjalikum nimekiri sidusrühmade foorumi järeldustest

2.3.5 ÜRO peasekretäri algatatud globaalne pakt on üks neid vabatahtlikke vahendeid, mille on heaks kiitnud enam kui 2000 ettevõtet üle maailma.

2.3.6 GRI (Global Reporting Initiative — globaalse aruandluse algatus) suuniseid kasutavad aktiivselt arvukad rahvusvahelised ettevõtted. Rahvusvaheline Standardiorganisatsioon (ISO) alustas 2005. aastal sotsiaalse vastutuse suuniste loomist⁽¹⁾ (ISO 26000).

2.3.7 2003. aastal suutsid tööturu osapooled sotsiaalse dialoogi valdkondlike komiteede raames leida ettevõtete sotsiaalse vastutuse alal ühise platvormi Tehti järgmised ühisalgatused: *tegevusjuhis* 2003. aastal suutsid tööturu osapooled sotsiaalse dialoogi valdkondlike komiteede raames saavutada ettevõtete sotsiaalse vastutuse reaalsed kokkulepped⁽²⁾. Sõlmiti järgmised kokkulepped: tegevusjuhis ettevõtete sotsiaalse vastutuse rakendamise kohta hotellinduses; ühisdeklaratsioon ettevõtete sotsiaalsest vastutusest kaubanduses ja tegevusjuhend suhkru- tööstusele ning tekstiili-, naha- ja rõivatööstusele ning äsja ka pangandussektorile.

2.3.8 Lisaks nimetatud kokkulepetele koostati ka tegevusjuhendid ja hartad ettevõtetele. Mõningad nimetatud dokumentidest võtsid ühepoolselt vastu juhatused, mõned võeti vastu eri sidusrühmadega peetud arutelude tulemusel või asjaomaste ettevõtete personaliesindajate kaasamisel läbirääkimistesse. Osa kõnealustest tegevusjuhenditest ja hartadest ei vasta siiski ILO standarditele.

2.3.9 Teisi vahendeid ei ole avaldatud. Vastavushindamisasutuse täpne metoodika, st näitajad, millega mõõdetakse iga kriteeriumi täitmist, on asjaomase asutuse majandustegevuse töövahend ning sellega konkureerib vastavushindamisasutuse teiste omataolistega.

2.3.10 Vahendeid võivad kasutada ettevõtted vabatahtlikkuse alusel ise või sotsiaalselt vastutavad investorid. Samuti võivad nad olla suunatud lõpptarbijatele. Eetilist kaubandust või keskkonnavalast kvaliteeti tähistavad märgendid muudavad individuaalsele tarbijale tema valikud selgemaks. Teadlikkuse tõstmise kampaaniad nagu näiteks eetiliste tegurite väljatoomine rõivate etikettidel on üldiselt tõstnud tarbijate teadlikkust. See omakorda on andnud tuge vastutustundlikule tarbimisele. Rõivate etikettide süsteemi väljatöötamine tekitab siiski märkimisväärsed probleeme, seda eriti piisavalt usaldusväärselt ja ausat teavet pakkuvate ühtsete kriteeriumite loomisel.

⁽¹⁾ Ettevõtete sotsiaalse vastutuse suunised

⁽²⁾ EMSK informatsiooniline aruanne "Ühtse turu kaas- ja iseregulatsiooni praegune seisund" (Raportöör: hr Vever).

3. Usaldusväärsem ja läbipaistvam ettevõtete sotsiaalse vastutus

3.1 Üldised märkused

3.1.1 Ettevõtete sotsiaalse vastutuse mõõtmise vahendid peavad vastama sidususe, asjakohasuse ja usaldusväärsuse nõuetele. Kõnealuseid näitajaid ja nende vahelisi seoseid tuleb hinnata lähenemisviisi abil, mis põhineb üldistel väärtustel ja asjaomastel põhimõtetel, austades samas mitmekesisust.

3.2 Vahendite sidusus

3.2.1 Vahendite peavad olema sidusad rahvusvaheliste õigusaktidega.

3.2.2 Samuti peavad nad olema vastavuses Euroopa õigusaktidega ja olemasoleva Euroopa Ühenduse õigustikuga (*acquis communautaire*).

3.2.3 Ettevõtetele on kohustus tegutseda vastavalt kohalikele õigusaktidele. Ettevõtete sotsiaalsest vastutusest tulenev lisandväärtus varieerub sõltuvalt sotsiaalmajanduslikest tingimustest, milles ettevõtted tegutsevad (varem industrialiseeritud riigid, arengumaad, vaesed riigid).

3.2.4 Ebasoodsamates tingimustes olevates riikides võidakse suurettevõtteid üles kutsuda kõrvaldama ametiasutuste puudujääke, töötajate ja isegi nende perekondade tervise, majutuse ja hariduse eest vastutust võttes. Seetõttu võivad ettevõtete sotsiaalse vastutuse vahendid olla kasulikud selleks, et anda selge pilt ettevõtete omal algatusel rakendatud meetmete tõhususest ja kõigi sidusrühmade huvist rakendatud meetmete vastu.

3.3 Vahendite sobivus

3.3.1 Üht ja sama kriteeriumi saab mõõta mitmeid erinevaid näitajaid kasutades. Näiteks on võimalik soolise diskrimineerimise ulatust mõõta juhtkonnas või juhtivatel kohtadel töötavate naiste osakaaluga, meeste ja naiste palgaerinevusi või võrreldes meeste ja naistele antava koolituse mahu erinevusi jne. Töökohtade loomise kriteeriumi puhul jääb näitaja poolikuks, kui seda kasutatakse ainult ühe territooriumi kohta; üldnäitaja peab võtma arvesse nii vallandamised riikides, kust lahkutakse, kui uued töökohad riikides, kuhu ümber paiknetakse.

3.3.2 Arvestatavat tähelepanu tuleb pöörata mõõdetava objekti tegelikule põhisisule. Näiteks ei ole ettevõtte töötajate keskmine töötasu sobiv sotsiaalpoliitiline näitaja, kui see seab alltöövõtja olukorda, mis ei võimalda tal maksta oma tööjõule korralikku tasu.

3.3.3 Pidades meeles, et ettevõtete sotsiaalne vastutus tähendab enamat kui juriidiliste nõudmiste täitmist, võib riiklike seaduste ühtsuse puudumisel olla hävitav mõju. Näiteks antakse mõõdukalt keskkonda kahjustavale ettevõttele positiivne hinnang riigis, milles puuduvad atmosfääri paisatavate heitmete alased õigusaktid. Riigis, milles kõnealune valdkond on rangelt reguleeritud, saab võrreldav ettevõtte nõrga hinnangu. Sel põhjusel on esmavajalik käsitleda olemasolevas Euroopa Liidu õiguses sätestatud sotsiaalseid ja keskkonnastandardeid miinimumstandarditena ning jätkata ühtlasi nende täiustamist.

3.4 Vahendite usaldusväärsus

3.4.1 Näitaja peab võimaldama võrdlust ajas ja ruumis:

- näitaja abil peab olema võimalik mõõta kõnealuse nähtuse suundumusi aastast aastas;
- näitaja abil peab olema võimalik mõõta sama nähtust erinevates kohtades. Seejuures tuleb vältida kahetähenduslikkust. Näiteks investering kutseõppesse võib sisaldada üksnes õppeasutusele makstavaid summasid või koolitavatele töötajatele makstavat palka.

3.4.2 Kõigi andmete süstemaatiline kokkuvõte ei ole alati vajalik. Näiteks on mõttekas kokku liita kasvuhoonegaaside heitmed, kuna neil on globaalne mõju; sama ei saa öelda veetarbimise kohta, kuna sel puhul on mõju sõltuv kohalikest ressursidest.

3.4.3 Näitajatega peaks kaasnema kvaliteeditunnistused, mis näitaksid, kes koguvad kõnealuseid andmeid ja millist metoodikat on nende kogumisel kasutatud.

- Füüsiliste suuruste mõõdikud, näiteks gaasiheitmete mõõdikud, tuleb paigutada õigesse kohta ja taadelda. Kvalitatiivsete näitajate puhul (nt näitajad, millega hinnatakse kutseõpet) peab hindamine olema väga täpne ja hindamismeetodid ühesed.
- Tuleb täpsustada, kes on vastutav andmete kogumise eest, kuivõrd kogujate staatus ja vastav positsioon on olulised tegurid. Kohalikul tasandil andmete kogumise eest vastutavatel isikutel oleks soovitatav lasta andmeid kinnitada asjaomastel sidusrühmadel või usaldusväärsel kolmandal osapoolel. Näiteks võiks tehnilisi andmeid kinnitada kontrollorgan, sotsiaalseid andmeid töötajate esindajad ning keskkonnavalitsuseid andmeid spetsiaalsed valitsusvälised organisatsioonid.

3.4.4 Kõnealune, ettevõttele kulunud põhjustav protsess võiks tuua kaasa mingi tunnustamisviisi (märgistuse, sertifikaatide jne näol). See tähendaks pädeva ja sõltumatu välise kolmanda poole sekkumist. Asjaomastel kutseorganisatsioonidel on kõnealuses kontekstis kanda oluline roll.

4. Vahendite kasutuse laiendamine ja kvaliteedi parendamine

4.1 Teabepraktika arendamine

4.1.1 Aastaruannete koostamine on muutunud suurtes ettevõtetes üldiseks tavaks. See on kooskõlas üleskutsega ärisstrateegiate läbipaistvusele, sh ettevõtete sotsiaalse vastutusega seotud tavad. Teabe kvaliteet on siiski jätkuvalt ebahütlane. Vastavalt tuleb teda parendada.

4.1.2 Teabe kvaliteeti puudutavates uurimustes kohtab harva väikese ja keskmise suurusega ning börsil noteerimata ettevõtteid; kõnealused uurimused keskenduvad suurtele ettevõtetele. Kõnealused VKEd ja börsil noteerimata ettevõtted, kellel on EMAS või ISO 14001 sertifikaat, on siiski kohustatud regulaarselt avaldama keskkonnanaruandeid. Paljudele VKEdele on sertifikaadi taotlemisel takistuseks taotlemisega seotud kulud, eelkõige arvestades asjaolu, et seejuures kontrollitakse situatsiooni antud ajahetkel, eeldades edaspidi korrapäraseid hindamisi.

4.1.3 VKEdelt küsitav teave ei saa rahaliste ja inimressursside piiratud tõttu esialgu olla samavõrd põhjalik kui see, mida nõutakse suurettevõtelt. Siiski tuleks VKEsid julgustada teavitama oma sidusrühmi oma vastutustundlikest tavadest, olgu need siis tagasihoidlikud või märkimisväärsed, mis kujutaks enesest esimest sammu soovitud suunas.

4.1.4 Lisaks eksisteerivad era-, avalikest ja poolriiklikest asutustest, sh ülikoolide uurimisasutustest koosnevad võrgustikud. Nad annavad ettevõtete sotsiaalse vastutuse alast teavet ning edendavad kõnealust põhimõtet riiklikul, Euroopa (eelkõige CSR Europe ja Dublini fond) ja globaalsel (eelkõige WBCSD — World Business Council for Sustainable Development ja ILO andmepanga) tasandil. Oleks oluline aidata neid nende töö tulemuste laiemal tutvustamisel, edastades tarbijatele selget ja läbipaistvat teavet erinevate asjaomaste osalejate ja kasutatavate meetodite kohta.

4.1.5 Teatavates liikmesriikides on koolides sisse viidud pedagoogilised uuendused, mille eesmärk on tarbijate teadlikkuse tõstmine. On oluline, et rahvusvaheliste standardite kogum muutuks noorte eurooplaste hariduse lahutamatuks osaks.

4.2 Vahendite piiritlemine

4.2.1 Põhimõtete ühtsus ja mitmekesisuse säilitamine tuleb omavahel kooskõlla viia.

4.2.1.1 Põhimõtete ühtsus: vajadusel peab olema võimalik näitajaid kokku liita.

4.2.1.2 Mitmekesisus: näitajad peavad arvestama sotsiaalmajanduslikku, õiguslikku ja kultuurilist olukorda ja ettevõtte liiki ning suurust erinevates geograafilistes piirkondades ja erinevates majandusharudes.

4.2.2 Soovitav oleks, et näitajad võimaldaksid võrdlusi (*benchmarking*) geograafiliste parameetrite alusel ja majandusharude kaupa, st võrdlusi ühe ja sama ettevõtte või samasse kontserni kuuluvate ettevõtete eri osade vahel, võrdlusi samas majandusharus tegutsevate ettevõtete vahel ja võrdlusi samal territooriumil töötavate ettevõtete vahel.

4.2.3 Tuleks kasutada teatavaid erivahendeid; töötleva tööstuse ja tööstuse näitajad ei saa olla identsed. Lähtudes ühistest põhimõtetest tuleb vahendid vastavalt kohandada üldhuviteenuste pakkujatele, tarbekaupade tootjatele ja tavateenuste pakkujatele, ärilisele ja mitteärilisele tegevusele, rahvusvahelistele suurettevõtetele ja VKEdele, lähtudes sealjuures konkreetse tegevusala asjaomastest sektoritest.

4.2.4 Suures töötleva tööstuse ja teenuste sektoris on sektorite ühtekuuluvuse huvides vajalik, et tööandjate ja töötajate valdkondlikud liidud koostaksid läbirääkimiste põhjal Euroopa või teistel sobivatel tasanditel ettevõtete sotsiaalse vastutuse osas konkreetse majandusharu võrdluskriteeriumid ning vastavad vahendid. Rahvusvaheliste ametiühingute liitude ja rahvusvaheliste ettevõtete vaheliste raamkokkulepete kasvav hulk avab selles osas mitmeid perspektiive. Tervitatav oleks kõnealuste kriteeriumide ja näitajate väljatöötamine koostöös valdkonnasisese sotsiaalse dialoogi partneritega, võttes arvesse ka teiste sidusrühmade võimalikku panust.

4.3 Vahendite rakendusala laiendamine

4.3.1 Ettevõtete sotsiaalse vastutuse vahendeid rakendab järjest suurem hulk osalejaid. Mitterahaliste riskide osakaal suureneb; need hõlmavad mainelanguse riske, ühtekuuluvusega seotud riske (halvad töösuhted ettevõttes) ja ebaausat käitumist (korruptsioon, siseringitehingud, pettused, ebaaus konkurents ja võltsimine). Investorid, eriti mõned töötajate kogumisfondide juhid, eetilised investeerimisfondid ja sotsiaalselt vastutavad investorid, arvestavad kõnealuseid mitterahalisi riske, millest on saamas turukriteeriumid.

4.3.2 Pankade ekspordikrediitide ning spetsialiseerunud ettevõtete krediidikindlustuste puhul tuleks hindamissüsteemis praegusest enam arvestada asjaomase riigi jätkusuutliku arengu ja ettevõtete sotsiaalse vastutuse strateegiaga.

4.3.3 Kui sotsiaalselt vastutava ettevõtte tavad vähendavad mõõdetaval määral ettevõtte riske, oleks asjakohane, kui pangad ja kindlustuskompaniid oma maksumäärades seda arvesse võtaks.

4.3.4 Avaliku hanke määramise tavalisimaks viisiks on kõige madalama pakkumise vastuvõtmine. Hanke teostaja valimisse

oleks soovitatav kaasata enam kvalitatiivseid kriteeriume, nagu pakkuja suhtumine ettevõtete sotsiaalsesse vastutusse, mis on kooskõlas Euroopa Liidu lähenemisega GSP+ kaubandussoodustuste valdkonnas.

4.3.5 Euroopa Liit on juba lisanud oma kahepoolsetesse kokkulepetesse (nt Euroopa Liidu ja Tšiili assotsiatsioonilepingusse) viiteid OECD suunistele ning kavatseb enam rõhku panna kaubandussuhete põhistandarditele tähtsate majandus- tega nagu näiteks Brasiilia ja Hiina. Euroopa Liit peaks atlandiülese dialoogi päevakorda korrapäraselt lülitama ettevõtete sotsiaalse vastutuse kokkuleppe saavutamise ning järgima kõnealust lähenemist ka Euroopa Liidu ja Kanada vahelises dialoogis.

4.3.6 Ettevõtete sotsiaalse vastutuse vahendite tihedama rakendamise eeltingimuseks on OECD mehhanismi tugevdamine, eelkõige kõigi OECD liikmesriikide teabepunktide kvaliteet. Euroopa Liit peab julgustama teisi riike, kes ei ole OECD liikmesriigid, üle võtma kõnealuse organisatsiooni suuniseid. Kõigi OECD liikmesriikide ametiasutustel on eriti oluline roll töhusa seiresüsteemi tagamisel.

4.4 Vahendite uue põlvkonna loomine

4.4.1 GRI (globaalse aruandlusalgatuse) suunised kujutavad endast tunnustatud erakontrollikriteeriume. Neid on kahtlemata võimalik parendada. Nende 2005/2006. aasta läbivaatamisel peavad Euroopa osapooled kõnealuse organi töös jõuliselt osalema, muutmaks selle meetodeid ja kriteeriume Euroopa kontekstile sobivamaks.

4.4.2 2004. aasta juunis otsustas Rahvusvaheline Standardiorganisatsioon (ISO) koostada sotsiaalse vastutuse juhised. Erinevalt kvaliteedijuhtimise süsteemide standarditest ISO 9000 ja keskkonnajuhtimise standarditest ISO 14000, ei moodusta ISO 26000 suunised juhtimissüsteemi üldstandardit ega ole seotud konkreetse sertifikaadi väljaandmisega. Tähtsate majandusega Brasiilia ja varem industrialiseeritud Rootsi juhatavad koos töörühma ja tagavad sekretariaaditeenuse. Tööd alustatakse 2005. aasta märtsis ning see peaks kestma kolm aastat. Suuniste avaldamine on planeeritud 2008. aasta algusesse. Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee pöörab kõnealusele algatusele erilist tähelepanu.

4.4.3 EMSK teeb ettepaneku suurettevõtete sotsiaalselt vastutustundlike tavade teabeportaali loomist, mis põhineks kõnealustest ettevõtetest endist saadud andmeil. Pärinedes ettevõtete eneste deklaratsioonidest, ei oleks need andmed praeguse seisuga kinnitatud asjaomaste sidusrühmade poolt. Oleks soovitatav, et institutsionaalne vaatleja hakkaks võrdlema ettevõtete deklaratsioone ja sidusrühmade hinnanguid. Sellise kvalitatiivse analüüsi võiks usaldada näiteks sellisele organile nagu Dublini fond. Komitee teeb ettepaneku, et kõnealust küsimust arutataks EMCC (Euroopa Muutuste Järelevalvekeskus) tööprogrammi raames.

5. Ettevõtete sotsiaalne vastutus: üleminek juhtimisalgatusest vabatahtlikule osalemisele kaasates huvirühmi

5.1 Tegevuse läbipaistvus

5.1.1 Avalikkust tuleb teavitada ettevõtete vabatahtlikult võetud kohustustest ning alati peab olema võimalik kontrollida kõnealuste kohustuste tõhusust. Näiteks ettevõtte, kes on kuulutanud, et võtab tööle puuetega inimesi, peab avaldama asjaomaseid andmeid, mis näitaks värvatud puuetega inimeste osakaalu ning töökohtade ümberkohandamisega seotud toiminguid. Konkreetne ja võimalikult ulatuslik teavitamine võimaldab hinnata, millisel määral ettevõtte võetud kohustusi täidab. Kuna vastutust mõõdetakse tegevuse, mitte sõnade alusel, peab ettevõtte tegevus olema läbipaistev.

5.2 Teavitamise ja aruandluse erinevus

5.2.1 Aruandlus

5.2.1.1 Aruandlus tähendab avaliku dokumendi väljaandmist, pakkudes ülevaadet sellest, kuidas hindab asjaomane ettevõtte oma tegevuse majanduslikku, keskkonna- ja sotsiaalset mõju. Kõnealust aruannet välja andes tunnustab asjaomane ettevõtte, et sidusrühmadel on seaduslik õigus talle küsimusi esitada.

5.2.1.2 Äriühingus on juhtkonnal algusest peale aruandluskohustus aktsionäride üldkoosoleku ees. Väga pikka aega nõudsid ka ametiasutused kõnealuse teabe kättesaadavust, vähemalt maksudeklaratsioonide ja sotsiaalkindlustusmaksete osas. Mitmetes Euroopa riikides on aastakümneid töötajatele edastatud osalist teavet. Uue lähenemise kohaselt on teave nüüdsest täielikum ja kättesaadav kõigile kodanikuühiskonna organitele.

5.2.1.3 Üldise aruande väljaandmine annab seega vastuse sidusrühmade tõstatatud otsestele ja kaudsetele küsimustele. Selline aruanne kujutab endast dialoogivahendit ja võib hõlmata interaktiivseid konsultatsioonisüsteeme. Näitajate üksikasjaliku analüüsi põhjal näitab aastaaruanne ettevõtte üldist tulemuslikkust, st võimet viia kooskõlla majandustulemused, sotsiaalset tõhusust ja keskkonnamõju. Aastaaruandes esitatakse ka eesmärgid, tähtsajad ja rakendusmeetmed. See kujutab endast üldist edasiminekut.

5.2.2 Teavitamine

5.2.2.1 Teavitamistegevus, mille eesmärgiks on teabe levitamine ettevõtte positsiooni parandamiseks ja avalikkusele ettevõttest positiivse pildi loomiseks, erineb oluliselt aruandlusest. Kõnealune tegevus kuulub ettevõtete avalike suhete valdkonda.

5.2.2.2 Eesmärgi saavutamiseks suunab asjaomase ettevõtte avalike suhete osakond tähelepanu ettevõtte võetud kohustustele ja tulemustele, mis on saavutatud head tava järgides. Kõnealuse teavitustegevuse osana võib tuua võrdlusi teiste ettevõtetega, rõhutamaks ettevõtte tugevaid külgi ja kvaliteedimärkide omandamist. Teavitustegevus ei tohi siiski asendada aruandlust.

5.3 Teabe kvaliteet

5.3.1 Teabealased kõrvalekalded võivad olla kas rahalised (võltsitud bilanss) või mitterahalised (eksitav reklaam). Kõnealused käitumisviisid on karistatavad.

5.3.2 Teabe kõrge kvaliteedi tagamine nõuab organisatsiooni, mis kaasab ettevõtte juhtkonna, kes peaks tegelema näiteks järgmiste ülesannetega: tegutseda ühenduslülina ettevõtte ja sidusrühmade vahel; tagama sisese töö juhtimise vastutavate isikute vahelise võrgustiku rajamise kaudu; leidma ja levitama parimaid tavasid töörühmas; esitama aruandeid; määratlema andmete sisemise kogumise protsessi sidusrühmadega konsulteerides ja pidades arutelusid töötajate esindajatega järjepidevuse tagamiseks ja pädeva töörühma poolset hindamist.

5.3.3 Kaasatud sidusrühmad on erinevatest sektoritest, riikidest ja piirkondadest. Protsessi tuleks kaasata kõikvõimalikud sidusrühmad. Mida tihedamalt ettevõtte kaasab sidusrühmad ettevõtte sotsiaalse vastutuse strateegiasse, seda enam kasvab ettevõtte usaldusvärsus meedia ja kodanikuühiskonna silmis.

5.3.4 Vastavad sidusrühmad ja/või võimalusel usaldusväärsed kolmandad isikud on sobiva konteksti puhul kaastaud andmete kogumise ja aruannete koostamise protsessidesse. Kui kõnealused asutused puuduvad, tuleb tegevusjuhendist kinnipidamise jälgimiseks moodustada järelevalvekomitee. Ametiühingute puudumise korral tegelevad kõnealuse kontrolliga töökoha tervisekaitse ja ohutuse eest vastutavad komiteed ning kohalikud inimõigusteorganisatsioonid. Lisaks tuleks toiduohutuse valdkonnas kaasata teadusinstituudid ja tarbijauhendused. Kaupade turustajad ja teenusteosutajad peavad oma jätkusuutliku arengu strateegia väljatöötamisse kaasama tarbijate ja teenuskasutajate esindajaid.

5.4 Dialoog sidusrühmadega

5.4.1 Käsikäes vabatahtliku panusega tuleb arendada hästi organiseeritud dialoogi sidusrühmadega. Vabatahtliku kohustuse raames on tegemist vaid vahendiga eesmärgi saavutamiseks, mis seisneb endiselt väärtuste loomises ja majandusliku, sotsiaalse ja keskkonnale suunatud tootlikkuse parandamises. Vabatahtlike kohustuste võtmine on märk ettevõtete valmisolekust tegutseda ja avaldada tegevuse tulemusi.

5.4.2 See tähendab, et ettevõtted kohustuvad vabatahtlikult arvestama sidusrühmade ootuste ja huvidega ning suurendama oma vastava tegevuse läbipaistvust. Valmisolek sidusrühmadega dialoogi alustamiseks tähendab seda, et ettevõttele jääb kontroll võetavate kohustuste üle. Arvestades ootuste ja huvide suure hulgaga võib ettevõtte need järjestada teadlikult midagi eelistamata, lähtudes objektiivsetest kriteeriumidest ja oma strateegiast.

5.4.3 Erinevad sidusrühmad võivad oma ootused avalikustada, kuid kõigil sidusrühmadel ei ole ühesugust õigusjõudu. Ettevõttesisestel sidusrühmadel võib olla kõrgem õigusjõud kui teistel. Ka ei saa ettevõtteid arvestada kõigi õigustatud nõudmistega, sest nende vahendid on piiratud. Erinevate nõudmistega vahel otsustamine võib toimuda läbirääkimiste ja konsultatsioonide teel, kuid kokkuvõttes otsustab siiski asjaomane ettevõtte.

5.4.4 Kõnealune dialoog on eriti oluline sidusrühmadele, mis moodustavad väärusahela olulise osa. Tellija ülesanne on toetada oma tarnijaid ja allhankijaid, parandamaks nende tegevuse sotsiaalset vastutustundlikkust. Ta ei tohi oma partnereid koormata vastuoluliste nõudmistega nagu näiteks nõudega nõustuda kõrgete tööõiguslike standarditega, samas kui nende kaupadele pakutavad hinnad on ebapiisavad. Tellija peaks oma allhankijaid edusammude saavutamisel hoopis toetada.

5.4.5 Ettevõtete vabatahtliku strateegia kohaselt nähakse ette sotsiaalne dialoog ettevõtete sotsiaalse vastutuse üle. Töötajate esindajate kaasamine toimib kolmel tasandil: ettevõttespetsiifilise strateegia väljatöötamine, mille juures tuleb arvestada jätkusuutliku arengu põhimõtetega; vastavate vahendite rakendamine kõnealuse strateegia elluviimiseks ning sõltumatu järelevalve meetmete tõhususe üle, mida rakendatakse ettevõtte kõigil tasanditel.

5.4.6 Euroopa tasandil on oluline samm Euroopa ettevõtte-nõukoguga rahvusvaheliste ettevõtete vabatahtlik ja/või läbirääkimistel põhinev lähenemine ettevõtete sotsiaalse vastutuse mõjudele. Kõnealuse lähenemisega on võimalik kaasata ka uusi liikmesriike. Euroopa ettevõtete nõukogudel peaksid mängima olulist rolli ettevõtete sotsiaalse vastutuse sidumisel ettevõtte poliitikaga. Eespool nimetatud nõukogud on teabepunktiks ettevõttesisestele sidusrühmadele. Silmas tuleks pidada, et ettevõtete tasakaalustatud poliitika sotsiaalse vastutuse valdkonnas peab arvestama ettevõttesiseste sidusrühmadega, eelkõige (a) kogu ettevõtte tööjõuga (ajutised töötajad, allhankijate töötajad kohapeal, oskustöölised ja teised ettevõttes tegutsevad vabakutselised töötajad) ja (b) väärtusahela kõigi osalejatega (allhankijad, tarnijad), kelle huvidega tuleks võimalikult palju arvestada.

Brüssel, 8. juuni 2005

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Anne-Marie SIGMUND

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus teemal “Roheline raamat ELi lähenemisviisi kohta majandusmigratsiooni juhtimisele”

(KOM(2004) 811 (lõplik))

(2005/C 286/05)

11. jaanuaril 2005 võttis Euroopa Komisjon vastu järgmise teatise nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteele ja regioonide komiteele: “Roheline raamat ELi lähenemisviisi kohta majandusmigratsiooni juhtimisele”.

Tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsioon, kellele tehti ülesandeks komitee asjaomase töö ettevalmistamine, võttis arvamuse vastu 24. mail 2005. Raportöör oli hr Pariza Castaños.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee võttis 8.–9. juunil 2005. aastal toimunud 418. täiskogu istungil (9. juuni 2005) vastu järgmise arvamuse 137 poolt- ja 1 vastuhäälega, 3 jäi erapooletuks.

1. Sissejuhatus

1.1 Kuigi Amsterdami lepingu alusel tegutsenud Euroopa Ülemkogu Tampere kohtumisest on möödunud viis aastat, ei ole eesmärki — Euroopa ühist sisserände- ja varjupaigapoliitikat — saavutatud. Mõningane progress on toimunud ja komisjon on koostanud mitmeid poliitilisi ja seadusandlikke ettepanekuid, kuid nõukogu ei ole neid piisavalt arutanud. EMSK on koostöös komisjoniga koostanud mitmeid arvamusi tõelise ühise migratsioonipoliitika ja ühtlustatud õigusaktide kohta.

1.2 Praegu on olukord muutunud. 2004. aasta novembris vastu võetud Haagi programmiga kehtestatakse sisserände- ja varjupaigapoliitika lähiaastate arengusuunad. Programm on sisuliselt kaetud ka põhiseaduse lepinguga, mis tugevdab veelgi panust Euroopa ühisesse sisserändepoliitikasse ⁽¹⁾.

1.3 Komisjoni roheline raamat hõlmab sisserändepoliitika keskset teemat ehk majanduslikel põhjustel sisserändajate vastuvõtmise tingimusi ja majandusmigratsiooni juhtimise meetmeid. Sisserändepoliitika keskmes on vastuvõtmist käsitlevad õigusaktid. Praegu on olemas ainult liikmesriikide õigusaktid, mis on väga erinevad ja enamjaolt sisserännet piiravad.

1.4 Komisjoni koostatud ettepanekust nõukogu direktiivi kohta, mis käsitleb kolmandate riikide kodanike sisenemise ja elamise tingimusi palgatöö tegemiseks ja füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise eesmärgil ⁽²⁾, on möödunud üle kolme aasta. EMSK ja parlament on oma arvamustes ⁽³⁾ kõnealust ettepanekut toetanud, kuid ettepanek ei jõudnud nõukogus kaugele esimesest lugemisest. Sellest saati on osad liikmesriigid

võtnud vastu uued seadused majanduslikel põhjustel sisserändajate kohta ja sisserändega seotud küsimused on saanud paljudel poliitilisel areenidel oluliseks kõneaineks.

1.5 19.–20. juuni 2003. aasta Thessaloniki Euroopa Ülemkogu rõhutas vajadust uurida õiguslikke vahendeid, millega reguleerida kolmandate riikide kodanike sisserännet Euroopa Liitu, arvestades liikmesriikide vastuvõtmise võimalustega ⁽⁴⁾. EMSK rõhutas oma arvamuses sisserände, integratsiooni ja tööhõive kohta ⁽⁵⁾ pakilist vajadust ELi aktiivse majandusmigratsioonipoliitika ja ühtlustatud õigusaktide järele. Seoses ELi demograafilise olukorra ⁽⁶⁾ ja Lissaboni strateegiaga tuleb Euroopal majanduslikel põhjustel sisserännanute — nii kvalifitseeritud kui vähem kvalifitseeritud tööjõu — vastuvõtmise suhtes hakata järgima aktiivset poliitikat. Kuigi igal riigil on oma vajadused ja eripärad, on kõigi liikmesriikide puhul ühine see, et majandusmigratsiooni kanaleid hakatakse järjest enam avama.

1.6 Enamgi veel, ajutiselt kehtib uute liikmesriikide kodanikele piirang elukoha ja töökoha valiku osas, mis ei ole normaalne. EMSK loodab, et kõnealune piirang on võimalik varsti kõrvaldada. Üleminekuperioodi jooksul peaks uute liikmesriikide elanikel olema õigus sooduskohtlemisele.

1.7 EMSK on mures sisserändepoliitikaga seotud poliitiliste probleemide ja üldsuse ning meedia teatud rühmade negatiivse suhtumise pärast. Poliitikud ja arvamusiidrid peavad kõnealuses debatis lõpetama rassistliku ja ksenofoobilise keelekasutuse ja toimima poliitiliselt vastutustundlikult ja üldsust harivalt.

⁽¹⁾ Artikkel III-267.

⁽²⁾ KOM(2001) 386 (lõplik).

⁽³⁾ EMSK arvamus EÜT C 80, 3.4.2002 (raportöör: hr Pariza Castaños) ja Euroopa Parlamendi arvamus ELT C 43E, 19.2.2004 (raportöör: pr Ana Terron i Cusi).

⁽⁴⁾ Euroopa Ülemkogu lõppjärelduste punkt 30.

⁽⁵⁾ EMSK arvamus ELT C 80, 30.3.2004 (raportöör: hr Pariza Castaños).

⁽⁶⁾ Komisjoni teatis demograafilise olukorra kohta (KOM(2005) 94, 16.3.2005).

1.8 Debatis kõnealuse rohelise raamatu kohta tuleb kõigil püüda jätta kõrvale oma eelarvamused ja hirmud, mida tööjõu sisse­ränne praegu tekitab. EMSK tahab omalt poolt anda debatti teadliku ja ratsionaalse panuse.

2 Kommentaarid rohelises raamatus tõstatatud küsimus­tele

2.1 Kui suur ühtlustamine peaks olema ELi eesmärk?

— Kui palju tuleks arendada Euroopa tööjõu sisse­rände alast poliitikat ja kui palju peaks ühendus sellesse sekkuma?

— Kas Euroopa sisse­rännet reguleerivate õigusaktide eesmärk peaks olema üldine õiguslik raamistik, mis hõlmaks peaaegu kõikide kolmandate riikide kodanike sisse­rännet ELi või peaks see käsitlema ainult teatud sisse­rändajate rühmi?

— Kui valitakse valdkondlik õiguslik lähenemisviis, siis millised sisse­rändajate rühmad peaksid olema prioriteetsed ja miks?

— Kas peaks uurima ka muid lähenemisviise, nagu näiteks Euroopa kiirnenetlust? Või on muid ettepanekuid?

2.1.1 EMSK väidab, et majanduslikel põhjustel sisse­rändajate vastuvõtmist on tõepoolest vaja ELi tasemel reguleerida; selle tagamiseks peavad õigusaktid olema suurel määral ühtlustatud, nagu põhiseaduse lepingus on sätestatud. Eelmistes arva­muses⁽⁷⁾ on EMSK kutsunud ELi üles kiiresti arendama välja ühist sisse­rändepoliitikat ja ühtlustatud õigusakte. Euroopa Liit ja liikmesriigid vajavad avatud õigustikku, mis võimaldab nii kvalifitseeritud kui vähem kvalifitseeritud tööjõu sisse­rännet seaduslike ja läbipaistvate kanalite kaudu.

2.1.2 Põhiseaduse leping seab sisse­rände ühisele reguleeri­misele piirangud, jättes liikmesriikidele õiguse “otsustada seda, kui palju lubada oma territooriumile kolmandate riikide kodanikke, kes saavad riiki töö otsimise eesmärgil kas palgatud töötajana või füüsilisest isikust ettevõtjana”⁽⁸⁾. EMSK usub, et kõnealune piirang ei takista ühendust majanduslikel põhjustel sisse­rändajate vastuvõtmise õigusakte suurel määral ühtlustamist, mida võib teha järk-järgult, andes liikmesriikidele aega kohaneda.

2.1.3 Kooskõlas komisjoni ettepanekuga usub EMSK, et üldine (horisontaalne) õiguslik raamistik on parem kui ettepa­nekud valdkondlikeks õigusaktideks. EMSK toetab komisjoni väljapakutud õigusakti eelnõud. See hõlmab sisse­rännanud

palgatöötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja muu majanduste­gevusega tegelejate sisenemise ja elamaasumise tingimusi, kui nad viibivad liikmesriigi territooriumil üle kolme kuu. Lisaks võiks teatud juhtumite puhul, nagu näiteks hooajaliste tööta­jate, ettevõttesiseselt üleviidud töötajate, teenusepakkujate jt jaoks kehtestada erikorra.

2.1.4 Kui Euroopa Ülemkogu otsustaks kasutada valdkond­likku lähenemist (mis soosib kõrge kvalifikatsiooniga sisse­rändajaid), siis oleks see olemuselt diskrimineeriv. Kõnealune võimalus võib olla nõukogu jaoks lihtsam, kuid ei vasta põhiseaduse lepingu sätetele.

2.1.5 Enamgi veel — kuigi enamik liikmesriikide seadusi ei anna sisenemise õigust kõrge ja madala kvalifikatsiooniga töötajatele, on varimajanduse ja ümbrikupalkade osakaal siiski kasvamas⁽⁹⁾. EMSK väljendas oma arvamuses⁽¹⁰⁾ väga selgelt, et mõnes liikmesriigis on majandusmigratsiooni seaduslike kana­lite puudumine ja ebaseaduslik sisse­ränne selgelt seotud.

2.2 Omamaise tööturu eelistamine

— Kuidas tagada, et “ühenduse eelistuse” põhimõte oleks tõhusalt rakendatud?

— Kas kehtiv ühenduse eelistuse määratlus on ikka veel asjako­hane? Kui mitte, siis kuidas tuleks seda muuta?

— Millistele teistele majanduslikel põhjustel sisse­rändajatele (peale põhitöötajate ettevõttesisesest üleviimise) ei pruugiks ühenduse eelistuse loogikat rakendada?

— Kui mitte arvestada pikaajalisi residentide, siis milliseid kolmandate riikide residentide kategooriaid — kui üldse — tuleks eelistada uutele saabuvatele kolmandate riikide töölis­tele?

— Kas kolmandate riikide kodanikele, kes on EList pärast teatud töötamise aega ajutiselt lahkunud, tuleks (teatud tingimustel) anda eesõigus?

⁽⁷⁾ EMSK arvamused ühenduse sisse­rändepoliitika teatise kohta, EÜT C 260, 17.9.2001 (raportöör: hr Pariza Castaños) ja ebaseadusliku sisse­rände teatise kohta, EÜT C 149, 21.6.2002, (raportöör: hr Pariza Castaños).

⁽⁸⁾ Artikli III-267 punkt 5.

⁽⁹⁾ “Kodanikuühiskonna roll ebaseadusliku töötamise tõkestamisel”, SOC/172 (raportöör: hr Hahr), vastu võetud 6.–7. aprilli 2005. aasta täiskogu istungil.

⁽¹⁰⁾ Arvamus komisjoni teatise kohta, mis käsitleb uuringut legaalse ja illegaalse migratsiooni seoste kohta (KOM(2004) 412 (lõplik)), vastu võetud 15.12.2004. aasta täiskogu istungil (raportöör: hr Pariza Castaños).

- Kas kolmandate riikide töötajate liikumise soodustamine liikmesriikide vahel on ELi majandusele ja liikmesriikide tööturgudele kasulik? Kuidas seda tõhusalt ellu rakendada? Milliste piirangute/soodustustega?
- Kuidas saavad Euroopa riiklikud tööhõiveametid ja EURESi tööalase liikuvuse portaali aidata kaasa kolmandate riikide töötajate tööalase sisse- ja väljarehvi soodustamisele?

2.2.1 Uutes sisse- ja väljarehvi reguleerivates Euroopa õigusaktides tuleb järgida tööturul toimuva diskrimineerimise vastaseid direktiive.

2.2.2 Ühenduse eelistuse põhimõtet tuleb kohaldada kõigi ELi tööturul olevate isikute suhtes, mitte ainult liikmesriigi või ühenduse töötajate suhtes⁽¹⁾. EMSK usub, et ühenduse eelistuse põhimõte peaks laienema:

- liikmesriikide kodanikele;
- kolmandate riikide kodanikele, kes on pikaajalised residentid⁽²⁾;
- kolmandate riikide kodanikele, kellel on seaduslik luba liikmesriigis elada ja töötada⁽³⁾;
- kolmandate riikide kodanikele, kes on seaduslikult ELis elanud ja töötanud (kuigi elavad ajutiselt oma päritoluriigis).

2.2.3 Sisse- ja väljarehvi liikuvuse soodustamine päritoluriigi ja vastuvõturiigi vahel on päritoluriigi majanduslikule ja sotsiaalsele arengule kasulik ja aitab ära hoida sisse- ja väljarehvi sattumist ebaseaduslikesse olukordadesse; EMSK usub seega, et kui kehtestatakse ja rakendatakse sooduskohaldamine, tuleks seda laiendada ka kolmandate riikide kodanikele, kes on pärast teatud ajavahemikku ELis töötamist ajutiselt EList lahkunud, juhul kui nad soovivad uuesti sisse rännata.

2.2.4 Kõik Euroopa tööturu analüüsid rõhutavad töötajate vähest liikuvust. Liikuvuse soodustamine on üks Euroopa tööhõive strateegia eesmärke. On selge, et sisse- ja väljarehvi võivad oluliselt aidata kaasa liikuvuse suurendamisele Euroopa tööturgude vahel. Kui sisse- ja väljarehvi reguleerivad õigusaktid on suurel määral ühtlustatud, siis paraneb liikuvus ja migratsiooni ühine juhtimine muutub kergemaks.

⁽¹⁾ Nõukogu 20. juuni 1994. aasta otsus.

⁽²⁾ EMSK arvamus kolmandate riikide kodanike seisundi kohta, kes on pikaajalised residentid, EÜT C 36, 8.2.2002 (raportöör: hr Pariza Castaños).

⁽³⁾ EMSK arvamus kolmandate riikide kodanike töötamise eesmärgil sisenemise ja elamise tingimuste kohta, EÜT C 80, 3.4.2002 (raportöör: hr Pariza Castaños).

2.2.5 EURESi võrk tegeleb liikmesriikide tööhõiveametite vahelise koordineerimisega ja selle eesmärk on täita vabad töökohad Euroopa töötajate liikumise kaudu. See võrk on oluline töövahend ELi tööturu ja uute sisse- ja väljarehvi tõhusaks juhtimiseks. Et anda oma panus sisse- ja väljarehvi juhtimisele, peaks EURES tõhusalt ühendama liikmesriikide tööjõu pakkumise ja nõudluse ning kaasama süsteemi sisse- ja väljarehvi töötajad, kuna viimased on enam liikuvad.

2.2.6 Tulevikus võiks EURESi võrk mängida olulist rolli, et aidata liikmesriikide konsulaarteenistustel tegelda sisse- ja väljarehvi küsimustega päritoluriikides. Kehtestada võiks sellise süsteemi, et kui vaba töökohta ei ole ELi tööturul maksimaalselt 60 päeva jooksul täidetud, võiks konsulaarteenistuste kaudu konkursi avada kandidaatidele nende päritoluriigis, kusjuures konsulaar-teenistuses peaks olema tööl tööturu- ja tööjõu sisse- ja väljarehvi eksperdid. ELi delegatsioonid võiksid huvilisi EURESi võrgus olevatest pakkumistest teavitada.

2.3 Vastuvõtusüsteemid

- Kas kolmandate riikide kodanike vastuvõtmine ELi tööturule peaks sõltuma ainult konkreetsest vabast töökohast või võiks liikmesriikidel olla võimalus võtta kolmandate riikide kodanikke vastu ilma selle tingimusega?

- Milline kord peaks olema kehtestatud nende majanduslikel põhjustel sisse- ja väljarehvi, kes ei sene tööturule?

2.3.1 Oma arvamusel⁽⁴⁾ vastuvõtudirektiivi kohta märkis EMSK, et sisse- ja väljarehvi seaduslikuks vastuvõtmiseks peaks olema kaks süsteemi.

2.3.2 Esiteks võib suurt osa majandusmigratsiooni juhtida sel teel, et tehakse tööpakkumisi sisse- ja väljarehvi, kui nad on oma päritoluriigis. See on sobivaim süsteem spetsialistide ja hooajaliste töötajate puhul ning seda kasutavad suured ettevõtted ja ühingud, kellel on võimalik värvata töötajaid nende päritoluriikides.

⁽⁴⁾ EMSK arvamus kolmandate riikide kodanike töötamise eesmärgil sisenemise ja elamise tingimuste kohta, EÜT C 80, 3.4.2002 (raportöör: hr Pariza Castaños).

2.3.3 Teise süsteemi järgi värbab osa tööturust — väikeettevõtted, käsitöösektor, koduteenustesektor ja ülalpeetavate eest hoolitsejad — töötajaid sisse- ja väljastõule hulgast. Sellistel juhtudel ei ole tööandjal ja sisse- ja väljastõule vahel võimalik üksteisest päritoluriigis teada saada. Mõnedes riikides täidetakse sellised töökohad vari- majanduse ja ebaseadusliku sisse- ja väljastõule kaudu. Eespool nime- tatud arvamuses⁽¹⁵⁾ esitas EMSK ettepaneku, et ühenduse sisse- rändajate seaduslikku vastuvõtmist reguleerivad õigusaktid peaksid sätestama ajutise elamisloa töö otsimiseks. Elamisluba peaks olema kuuekuulise kehtivusajaga ja seda haldaks iga liikmesriik koostöös tööturu osapooltega.

- Kas majandusvajaduste testi kasutamine on rakendatav süsteem? Kas seda peaks rakendama paindlikult, arvestades näiteks ettevõtte piirkonna ja sektori iseärasusi või ettevõtte suurust?
- Kas vaba töökoha avaldamise järel peaks kehtima mini- maalne ajavahemik, enne kui ametikoha täitmiseks võib kaaluda kolmanda riigi kandidaati?
- Kuidas veel võiks tõhusalt tõestada, et kolmanda riigi töötaja on vajalik?
- Kas majandusvajaduste testi tuleks pärast tööloa kehtivuse lõppu korrata, kui töölepingut — mille alusel kolmanda riigi töötaja on vastu võetud — on pikendatud või pikenda- takse?

2.3.4 Majandusvajaduste test või konkreetse vaba töökoha olemasolu on vajalik uute sisse- ja väljastõule juhtimiseks. Süsteem võimaldab pakkuda sisse- ja väljastõulele tööd juba päritolu- riigis, nii et suurem osa sisse- ja väljastõulest toimiks nimetatud menet- luskorra kaudu.

2.3.5 Kõnealune süsteem tähendab, et EURESi võrk peab korralikult töötama ja konsulaarteenistustel peab olema vastavat eksperttööjõudu. Ajavahemik, mille jooksul vaba töökoht on ELis välja kuulutatud, peab olema lühike, nt 1–2 kuud. Kui süsteemi pikendatakse, võib see tööandja silmis ebaefektiivseks muutuda.

2.3.6 Kõnealused süsteemid peaksid alati olema paindlikud, kuna Euroopa tööturud ei ole väga liikuvad. Liikuvus on suurem kvalifitseeritud, paremini tasustatud töökohtade puhul. Liikuvus on enamiku töökohtade puhul siiski väike, isegi ühe riigi piires. Paljude majandustegevuste ja ametite puhul on

tööturg tegelikult väga killustunud, mis tähendab, et on olemas mitmed erinevad tööturud.

2.3.7 Kui seaduslikult vastu võetud sisse- ja väljastõule tööleping lõpeb ja seda uuendatakse, siis ei peaks ta uuesti tegema majan- dusvajaduste testi. Kui isik on registreeritud töötajana liikmes- riigi tööhõiveametis, ei oleks samuti vaja majandusvajaduste testi.

- Milliseid alternatiivseid süsteeme veel võiks veel ette kuju- tada?
- Kas valikusüsteem võiks toimida ELi üldise korrana majan- duslikel põhjustel sisse- ja väljastõule vastuvõtmiseks ja millised oleksid sobivad kriteeriumid?
- Kuidas võimaldada tööandjatele laialdane juurdepääs kandi- daatide elulookirjeldustele kogu ELis ja kuidas EURESt selles kontekstis edendada?
- Kas peaks ette nägema “töötajaja loa”?

2.3.8 Liikmesriikide ametivõimud võivad koostöös tööturu osapooltega pidada vajalikuks avada tööturg osade tegevusa- lade, sektorite või konkreetsete piirkondade suhtes sisse- ja väljastõulele ilma majandusvajaduste testita. Kõnealuste paindlike süste- mide puhul on võimalikud mitmed variandid, näiteks ajutised töötajaja load, rohelised kaardid või kvoodid (kui need on kehtestatud kolmandate riikidega sõlmitud lepingutes).

2.3.9 Töötajaja loa alusel vastu võetud sisse- ja väljastõule peaks olema kindel ajavahemik, mille jooksul tööd otsida. EMSK on teinud ettepaneku kuue kuu kohta, Suurbritannia süsteemis antakse üheaastane periood. Kõnealustel töötajajal peab olema tervisekindlustus ja piisavalt raha.

2.3.10 Et luua ELis paindlik ja kiire süsteem majanduslikel põhjustel sisse- ja väljastõule valimiseks, võiks nõuda sellise vormi täitmist, kus on märgitud nende tööstaaž, kvalifikatsioon, keele- oskus, sugulased ELis jne. Iga liikmesriik võiks seda süsteemi kasutada vastavalt oma nõuetele. Töövõtjad võiksid vaadata töötajajate elulookirjeldusi EURESi võrgu kaudu. Mis tahes diskrimineerimise vältimiseks peaksid vastuvõtmise kriteeriumid põhinema kõnealusest vormist saadaval teabel.

2.3.11 Liikmesriigid peaksid koostöös tööturu osapooltega otsustama, kas võtta sisse- ja väljastõule vastu ajutise töötajaja loa alusel. Riiklikud tööhõiveametid aitaksid töötajajal tööd leida.

⁽¹⁵⁾ EMSK arvamus kolmandate riikide kodanike töötamise eesmärgil sisenemise ja elamise tingimuste kohta, EÜT C 80, 3.4.2002 (raportöör: hr Pariza Castaños).

2.4 Vastuvõtukord füüsilisest isikust ettevõtjatele

— Kas ELis peaks olema ühine kord kolmandate riikide kodanikest füüsilisest isikust ettevõtjate vastuvõtmiseks? Kui peaks, siis millistel tingimustel?

— Kas kolmandate riikide kodanikest füüsilisest isikust ettevõtjate vastuvõtmiseks peaks olema erikord, kui nad tahavad tulla ELi lühemaks ajaks kui aastaks konkreetse ELi kliendiga sõlmitud lepingu täitmiseks? Kui peaks, siis milline?

2.4.1 EMSK nõustub, et ELis peaks olema ühtlustatud ühised õigusaktid kolmandate riikide kodanikest füüsilisest isikust ettevõtjate vastuvõtmiseks. Arvamuses vastuvõtmist käsitleva direktiivi kohta ⁽¹⁶⁾ esitas EMSK pooldava seisukoha ja tegi mitmeid parandusettepanekuid.

2.4.2 Selle kohta võib koostada eraldi seaduse või direktiiv võib hõlmata nii füüsilisest isikust ettevõtjatest töötajaid kui palgatöölisi, nagu oli ka komisjoni ettepanek.

2.5 Töö- ja elamisloa taotlemine

— Kas ELi tasemel peaks olema kombineeritud töö- ja elamisloa? Mis on selle eelised/puudused?

— Või tuleks teha ettepanek, mille kohaselt oleks võimalik ühe ja sama avaldusega taotleda nii töö- kui elamisluba?

— Kas on muid võimalusi?

2.5.1 Elamis- ja töölubade suhe on liikmesriigiti selgelt erinev. EMSK usub, et ELil on vaja õigusakte ühtlustada. Lubade väljaandmise eest vastutaksid iga liikmesriigi vastavad asutused. Liikmesriigi antud luba peaksid sellisena tunnustama kõik ülejäänud ELi liikmesriigid.

2.5.2 EMSK soovib hoida bürokraatia võimalikult madalal tasemel ja teha asjaajamine inimeste (st sisserändajate, tööandjate ja ametiasutuste) jaoks lihtsaks. Soovitav on üks luba — elamisluba, mis annaks volituse ka töötada.

2.5.3 Praegust korda lihtsustaks ühtne süsteem, mille puhul sisserändaja saaks kõik korraldatud ühekorraga (*one-stop-shop*).

2.6 Tööandja/sektori vahetamise võimalus

— Kas kolmanda riigi töötaja liikuvus elukohaliikmesriigi tööturul peaks olema piiratud? Kui peaks, siis mille alusel

(tööandja, sektori, piirkonna jne), millistel tingimustel ja kui pikaks ajaks?

— Kellele peaks loa väljastama? Tööandjale, töötajale või mõlemale ühiselt?

2.6.1 Luba tuleb alati väljastada töötajale.

2.6.2 Liikmesriikidel tuleks tagada, et kui isik on ettevõtte tööpakkumise alusel saanud elamisloa, siis täidab kõnealune ettevõtte viivitamata selle töötaja kohta töövõtuga seotud registreerimise nõuded ja registreerib ta sotsiaalkindlustussüsteemis. Isiku karjäär liikmesriigis, mis elamisloa väljastas, peab algama ettevõttes, mis tööd pakkus. Kuid hiljem peaks töötajal olema võimalus ettevõtet vahetada, ilma et ta liikuvus oleks piiratud ühe sektori või piirkonnaga.

2.6.3 Sellegipoolest oleks soovitatav teavitada loa väljastanud ametiasutust kõigist töökohavahetustest, vähemalt loa kehtivuse esimese aasta jooksul. See toimiks kontrollisüsteemina, et avastada potentsiaalset pettust sisserände soodustamiseks loodud varifirmade poolt.

2.6.4 Sisserännanud töötaja peaks kooskõlas siseriikliku tööõigusega eelnevalt teavitama tööandjat ettevõttest lahkumisest.

2.7 Õigused

— Millised konkreetsed õigused tuleks anda kolmandate riikide kodanikele, kes töötavad ELis ajutiselt?

— Kas teatud õiguste saamiseks peaks isik viibima ELis minimaalselt teatud ajavahemiku? Kui peaks, siis millised õigused ja kui pikaks ajaks?

— Kas kolmandate riikide teatud töötajate kategooriate meelitamiseks peaks kasutama stiimuleid (nt paremad tingimused perekonna taasühinemiseks või pikaajalise elamisloa saamine)? Kui peaks, siis milliseid?

2.7.1 Antud arutelu lähtepunktiks peab olema mittediskrimineerimise põhimõte. Sisserännanud töötajatel — olenemata nende elamis- ja tööloa pikkusest — peavad olema samasugused majanduslikud, töö- ja sotsiaalsed õigused kui teistel töötajatel.

⁽¹⁶⁾ EMSK arvamus kolmandate riikide kodanike töötamise eesmärgil sisenemise ja elamise tingimuste kohta, EÜT C 80, 3.4.2002 (raportöör: hr Pariza Castaños).

2.7.2 Perekonna taasühinemise õigus on põhiõigus; siiski ei ole see ELi direktiivi⁽¹⁷⁾ või mõnede liikmesriikide seadustega piisavalt kaitstud. EMSK kutsus komisjoni üles tegema uut seadusandlikku algatust ja sealjuures juhinduma Euroopa Parlamendi ja EMSKi ettepanekutest⁽¹⁸⁾. Õigus perekondade taasühinemisele, mis on inimese põhiõigus, peaks kehtima kõigile kolmandate riikide kodanikele võrdselt, ilma et ühtegi sisse- rännanute rühma koheldaks teistest suuremate eelisõigustega.

2.7.3 Komisjoni roheline raamat ei käsitle kohustusi, mida sisse- rändajad peaksid täitma. EMSK arvab, et kõigil — nii ELi kodanikel kui mittekodanikel — on kohustus täita oma eluko- hariigi seadusi.

2.7.4 Põhiseaduse lepingu põhiõiguste harta peaks olema ühenduse sisse- rännat reguleerivate õigusaktide aluseks, kuna teatud riiklikud seadused sisaldavad hartaga vastuolus olevaid sätteid.

2.7.5 EMSK nõustub komisjoniga selles, et teatud õigused peaksid sõltuma ELi liikmesriigis viibimise ajast. Ajutiselt viibi- vate isikute õigused peaksid erinema pikaajaliselt liikmesriigis elavate isikute õigustest. EMSK pakub välja konkreetsed õigused, mida peaks andma kolmandate riikide kodanikele, kes ELi liikmesriigis ajutiselt seaduslikult töötavad ja elavad:

- õigus sotsiaalkindlustusele, kaasa arvatud tervishoiule;
- õigus pääseda juurde kaupadele ja teenustele, kaasa arvatud eluasemele, samadel alustel kui kodanikud;
- juurdepääs haridusele ja kutseõppele;
- teaduskraadide, tunnistuste ja kvalifikatsioonide tunnusta- mine ühenduse õigustiku raames;
- alaealiste õigus haridusele, kaasa arvatud õpingute rahasta- misele ja õppetoetustele;
- õigus õpetada ja teha teadusuuringuid kooskõlas direktiivi ettepanekuga⁽¹⁹⁾;

⁽¹⁷⁾ Direktiiv 2003/86/EÜ.

⁽¹⁸⁾ EMSK arvamus, EÜT C 207, 18.7.2000 (raportöör: pr CASSINA) ja EÜT C 241, 7.10.2002 (raportöör: hr MENGÖZZI) ning EP arvamus, EÜT C 135, 7.5.2001 (raportöör: hr WATSON).

⁽¹⁹⁾ Komisjoni ettepanek nõukogu direktiiviks teadusuuringute eesmärgil saabuvate kolmandate riikide kodanike vastuvõtmise erikorra kohta (KOM(2004)178). Vt ka EMSK selleteemalist arva- must, mis võeti vastu täiskogu istungil 27.10.2004 (raportöör: pr King).

— õigus tasuta õigusabile hädavajalikel juhtudel;

— õigus kasutada tasuta tööhõiveteenuseid;

— õigus saada vastuvõtjariigi keele õpet;

— kultuurilise mitmekesisusega arvestamine;

— õigus vabale liikumisele ja elukoha valikule liikmesriigis.

2.7.6 Direktiiv kolmandate riikide nende kodanike seisundi kohta, kes on pikaajalised residendid, toob välja nende isikute konkreetsed õigused, nimelt püsiva õiguse elada vastuvõturiigis ja võimaluse vabalt liikuda ning elada teistes ELi liikmesriikides. EMSK esitas oma seisukoha uute õiguste kohta selleteemalises arvamuses⁽²⁰⁾. Nendest kõige olulisemad on poliitilised ja koda- nikuõigused. Kõnealuses arvamuses tegi EMSK ettepaneku, et pikaajalistele elanikele antaks sarnaselt ELi kodanikega õigus osaleda kohalike omavalitsuste ja Euroopa valimistel. EMSK võttis vastu ka omaalgatusliku arvamuse⁽²¹⁾, milles kutsus konventsiooni üles sätestama ELi kodakondsuse andmise uued kriteeriumid: kodakondsus ei peaks olema seotud mitte ainult liikmesriigi kodakondsusega, vaid ka püsiva elamisega ELis; ELi kodakondsuse peaks andma mitte ainult liikmesriikide kodani- kele, vaid kõigile isikutele, kes elavad püsivalt või pikaajaliselt Euroopa Liidus. EMSK teeb ettepaneku, et komisjon võtaks kõnealuse eesmärgi saavutamiseks vastu uued algatused.

2.7.7 2004. aastal võttis EMSK vastu ka omaalgatusliku arvamuse⁽²²⁾, milles tegi ettepaneku, et Euroopa Liit ja liikmes- riigid ratifitseeriks ÜRO peaassamblee poolt 1990. aastal vastu võetud *Kõigi sisse- rändajatest töötajate ja nende pereliikmete õiguste kaitse rahvusvahelise konventsiooni*⁽²³⁾, mille eesmärk on edendada sisse- rändajatest töötajate põhiõigusi mitte ainult Euroopas, vaid kogu maailmas. EMSK teeb ettepaneku, et komisjon võtaks vastu uued algatused konventsiooni ratifitseeri- miseks.

2.7.8 EL peaks tagama, et sisse- rännat reguleerivad õigusaktid oleksid vastavuses ILO standarditega.

⁽²⁰⁾ EMSK arvamus kolmandate riikide nende kodanike seisundi kohta, kes on pikaajalised residendid, EÜT C 36, 8.2.2002 (raportöör: hr Pariza Castaños).

⁽²¹⁾ Punktid 6.4 ja 6.5 arvamusest Euroopa Liidu kodakondsusele juur- depääsu kohta, ELT C 208, 3.9.2003 (raportöör: hr Pariza Castaños).

⁽²²⁾ EMSK arvamus võõrtöötajate õiguste kaitse rahvusvahelise konvent- siooni kohta, ELT C 302, 7.12.2004 (raportöör: hr Pariza Castaños).

⁽²³⁾ 18. detsembri 1990. aasta otsus 45/158, mis jõustus 1. juulil 2003.

2.7.9 Sisserännet reguleerivates õigusaktides peab meeste ja naiste võrdõiguslikkus — mis on sätestatud ühenduse õigustikus — olema tagatud. Samuti tuleb tagada kõik ühenduse diskrimineerimisvastased õigusaktid.

2.7.10 EMSK ei soovita teatud sisserändajate kategooriate meelitamiseks lisada põhiõigustele mingeid diskrimineerivaid kriteeriume.

2.8 Integratsioon, tagasipöördumine ja koostöö kolmandate riikidega

- Milliseid täiendavaid meetmeid peaks ette nägema majanduslikel põhjustel sisserändajate vastuvõtmise ja integratsiooni võimaldamiseks nii ELis kui päritoluriigis?
- Arvestades ELi arengupoliitikat — mida võib EL teha “ajude liikumise” soodustamiseks ja “ajude väljavoolu” võimalike ebasoodsate tagajärgedega tegelemiseks?
- Kas arenguriikidele tuleks kompenseerida (kelle poolt ja kuidas) nende investeeringud inimkapitali, mis liigub ELi? Kuidas piirata negatiivseid tagajärgi?
- Kas vastuvõtjariigil ja päritoluriigil peaks olema kohustus tagada ajutiste majanduslikel põhjustel sisserändajate tagasipöördumine? Kui peaks, siis millistel asjaoludel?
- Kuidas muuta tagasipöördumine kasulikuks nii vastuvõtja- kui päritoluriigile?
- Kas ja kuidas peaks teatud kolmandatele riikidele andma nende kodanike ELi vastuvõtmisel eelise?
- Kas sellised eelistused peaksid olema seotud konkreetsete raamistikega, nagu näiteks Euroopa naaberriikide poliitika, ühinemiseelsete strateegiatega?

2.8.1 Koostöö päritoluriikidega peab olema töötajate vastuvõtmise ja sisserände juhtimise alustalaks Euroopa poliitikas. Arvestada tuleb ka nende — mitte ainult Euroopa — huvidega. EL ei tohi seada arengule uusi takistusi. Kui arenguriikide inimesed rändavad välja Euroopasse, siis peaks see nende riikide majanduslikule ja sotsiaalsele arengule kasulik olema.

2.8.2 Mõned Euroopa valitsused on väga huvitatud koostööst päritoluriikidega sellistes valdkondades nagu võitlus ebaseadusliku sisserände vastu, piirikontrolli tugevdamine ja

väljasaadetavate kodumaale tagasi saatmine. EMSK on avaldanud arvamust ⁽²⁴⁾, et kõnealust koostööd tuleb laiendada kõigile migratsiooni juhtimise küsimustele.

2.8.3 Nagu nimetatud ka rohelises raamatus, on “ajude väljavool” päritoluriikide jaoks tugev negatiivne tegur, kuna nad ei saa haridusse tehtud investeeringutelt midagi tagasi. Enamgi, praegune Euroopa poliitika kvalifitseeritud tööjõu värbamise osas süvendab kõnealust probleemi veelgi. Seepärast on oluline kehtestada kord nende riikide kaotuse kompenseerimiseks. EL peab oluliselt suurendama investeeringuid koostöö- ja arenguprogrammidesse, mis hõlmaksid hariduse ja koolituse ning uurimistegevuse rahastamist päritoluriikides. Näiteks peaks EL majandus- ja sotsiaalarengu soodustamiseks suunama investeeringuid praktilistele vahenditele, suurendades koolituskohtade arvu kolmandates riikides, kus koolitatakse kvalifitseeritud töötajaid, nt õpetajad, meditsiiniõed ja arstid. Paljud kolmandad riigid piiravad vahendite puudumise tõttu koolituskohtade arvu, mistõttu peavad paljud kolmandate riikide kodanikud, kes vastavad sisseastumiskohtadele, ootama oma õppekohta haridusasutuses vähemalt aasta. Koolituskohtade arvu suurendamine peaks vähendama ajude väljavoolu mõju. Euroopa peab olema järeleandlikum ka kaubanduslääbirääkimistel.

2.8.4 Soodustama peaks nende tööliste tagasipöördumist päritoluriiki, kes on võimelised oma ametioskuste ja ettevõtlikkuse kaudu arengule kaasa aitama. Seega oleks oluline suurendada direktiivis sätestatud võimalusi pikaajaliste residentide ajutisel tagasipöördumisel päritoluriiki. Residentid (kolmanda riigi kodanikud), kes soovivad töö või investeerimisprojekti eesmärgil pöörduda tagasi päritoluriiki, ei tohiks oma elamis- luba kaotada. “Ajude liikumine” lähte- ja ELi riikide vahel on võimalik ainult ELi õigusaktide paindlikkuse korral.

2.8.5 “Ajude liikumist” võiks soodustada ka sel teel, et julgustatakse liikmesriikide kodanikke, kellel on kaks päritolumaad, pöörduma tagasi oma vanemate/vanavanemate päritolumaale seoses töö- või investeerimisprojektiga, mille kestus on konkreetselt määratletud.

2.8.6 Euroopa koostööprogrammid peaksid soodustama investeerimisprojekte, kuhu on kaasatud päritoluriikide professionaalid või investorid, eriti need, kes on välismaalt tagasi pöördunud. Rahastada tuleks investeerimisprojekte, mille on algatanud ELis resideerivad isikud, kes soovivad kasvõi ajutiselt oma päritoluriiki tagasi pöörduda.

⁽²⁴⁾ EMSK aramus ebaseadusliku sisserände teatise kohta EÜT C149, 21.6.2002 (raportöör: hr Pariza Castaños).

2.8.7 Komitee arvamus selle kohta, kuidas vabatahtlik tagasipöördumine võib mõjutada päritoluriikide majanduslikku ja sotsiaalset olukorda, on esitatud komitee arvamuses ⁽²⁵⁾ ühenduse tagasipöördumispoliitika kohta ja arvamuses ⁽²⁶⁾ sellealase rohelise raamatu kohta.

2.8.8 Parandada tuleb migratsiooni juhtimise alast koostööd päritoluriikidega. Suure väljarändajate arvuga riikides peaks liikmesriikidegi konsulaarteenistustes olema sellele spetsialiseerunud töötajad. Ka ELi delegatsioonid nendes riikides võiksid aktiivsemalt koostööd teha.

2.8.9 EL võiks sõlmida uute kandidaatriikidega soodustuslepinguid.

2.8.10 Samuti võiks EL riikide ja piirkondadega sõlmitud koostöölepingutes kehtestada sisserände soodustingimused, mis ei oleks etniliselt ja kultuuriliselt diskrimineerivad.

2.8.11 Lõpuks kordab EMSK oma ettepanekut, et integratsioon peaks olema Euroopa migratsioonipoliitika osa. Komitee on teinud palju ettepanekuid erinevates arvamustes ⁽²⁷⁾ ja 2002. aasta konverentsil ⁽²⁸⁾. Euroopa Liit peaks koostama Euroopa integratsioonikava, millele eraldatakse piisavalt vahendeid uues finantsperspektiivis. EMSK soovib teha koostööd kõnealuse kava väljatöötamisel. Rohelises raamatus tuleks viidata kõigile rahvusvahelistele ja Euroopa Liidu asjakohastele lepingutele ja konventsioonidele ⁽²⁹⁾.

Brüssel, 9. juuni 2005

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Anne-Marie SIGMUND

⁽²⁷⁾ EMSK arvamus ELT C 80, 30.3.2004 (raportöör: hr Pariza Castaños) ja arvamus sisserände, integratsiooni ja kodanikuühiskonna organisatsioonide rolli kohta, EÜT C 125, 27.5.2002 (raportöör: hr Pariza Castaños; kaasraportöör: hr Melicias).

⁽²⁸⁾ Sisserände, integratsiooni ja tööhõive arvamuse lisa, ELT C 80, 30.3.2004 (raportöör: hr Pariza Castaños).

⁽²⁹⁾ ILO:

- Konventsioon võrtootajate kohta (muudetud), 1949 (nr 97)
- Soovitus võrtootajate kohta (muudetud), 1949 (nr 86)
- Konventsioon võrtootajate kohta (täiendavad sätted), 1975 (nr 143)
- Soovitus võrtootajate kohta, 1975 (nr 151)
- ILO põhikirja artiklid 24 ja 26
- Resolutsioon, mis käsitleb erapooletut lähenemist võrtootajatele globaliseerunud majanduses, juuni 2004

Euroopa Nõukogu:

- Euroopa sotsiaalharta, 1961 (nr 35) ning parandatud ja täiendatud Euroopa sotsiaalharta, 1996 (nr 163)
- Võrtootajate õigusliku staatuse Euroopa konventsioon, 1977 (nr 93)

Euroopa Liit:

- Euroopa Liidu põhiõiguste harta, 2000 (põhiseaduse lepingu II osa, 2004)

ÜRO:

- Oma elukohariigi kodakondsust mitteomavate isikute inimõiguste deklaratsioon, 1985
- Kõigi võrtoolistele ja nende pereliikmetele õiguste kaitse rahvusvaheline konventsioon, 1990 nr 158

⁽²⁵⁾ EMSK arvamus ühenduse tagasipöördumispoliitikat käsitleva teatise kohta ELT C 85, 8.4.2003 (raportöör: hr Pariza Castaños).

⁽²⁶⁾ EMSK arvamus ühenduse tagasipöördumispoliitikat käsitleva rohelise raamatu kohta, ELT C 61, 14.3.2003 (raportöör: hr Pariza Castaños).

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus teemal “Teenustekaubanduse üldleping (GATS) — läbirääkimised 4. tarneviisi üle (füüsiliste isikute liikumine)”

(2005/C 286/06)

20. jaanuaril 2003 otsustas Euroopa Komisjon volinik Lamy saadetud kirjas vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklile 262 konsulteerida Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteega teemal “Teenustekaubanduse üldleping (GATS) — läbirääkimised 4. tarneviisi üle (füüsiliste isikute liikumine)”.

Välissuhete sektsioon, millele tehti ülesandeks komitee asjaomase töö ettevalmistamine, võttis oma arvamuse vastu 20. mail 2005. Raportöör oli pr FLORIO.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee võttis 418. täiskogu istungil 8. juunil 2005 vastu järgmise arvamuse 134 poolt- ja 1 vastuhäälega, 7 jäi erapooletuks.

Sissejuhatus

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee on Euroopa Komisjoni kaubanduse peadirektoraadiga seadnud sisse konstruktiivsed koostöösuhted ja läbirääkimised mitmesuguste foorumite kaudu (konverentsid, arvamused, institutsioonidevahelised kohtumised). Eelmine volinik Pascal Lamy arutas oma ametiajal Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteega korduvalt rahvusvahelise kaubanduse, inimõiguste ja Maailma Kaubandusorganisatsiooni (WTO) läbirääkimistega seotud küsimusi.

Käesolevaga esitab Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee oma ettepaneku teenustekaubanduse üldlepingu (edaspidi GATS) 4. tarneviisi läbirääkimisteks, mida loetakse rahvusvahelise teenustekaubanduse avamiseks peetavate WTO läbirääkimiste võtmeelemendiks. Teenuste vaba liikumist Euroopa Liidus ja väljaspool peetakse õigusega potentsiaalseks majandust ja tööhõivet edendavaks vahendiks. Uute rahvusvaheliste kokkulepete majandusliku ja sotsiaalse jätkusuutlikkuse raames aitaks kõnealuse sektori tasakaalustatud arengule kaasa tõkete ja ohtude üksikasjalikum analüüs.

Teises riigis teenuseid osutada sooviva ettevõtte või äriühingu nimel tegutseva isiku ajutine füüsiline kohalolek riigis, mille kodanik ta ei ole, nõuab põhjalikumat analüüsi nii arengumaade kui Euroopa Liidu liikmesriikide osas.

1. GATS

1.1 Teenustekaubanduse üldlepinguni jõuti Uruguay läbirääkimiste voo käigus (1986–1994) ja kõnealune leping jõustus 1995. aasta algul, kui Maailma Kaubandusorganisatsioon asendas GATTi sekretariaadi. Vajadust teatud mitmepoolsete eeskirjade järele teenustekaubanduses tunnustati üldisemalt

1980ndatel, kui teenuste sektori (umbes kaks kolmandikku Euroopa Liidu SKTst ja tööhõivest) ja teenustekaubanduse kasv kiirenesid ning üha raskem oli määratleda piiri kaupade ja teenuste vahel. Kaupade eksport nõuab üha enam selliste teenuste nagu paigaldamine, koolitus, tugiteenused jm eksporti. Samuti avas rahvusvahelisele teenustekaubandusele (¹) uusi huvitavaid turge suund turupõhisele lähenemisviisile suhtumises riiklikesse ja kohalikesse monopolidesse (nt elekter, telefon ja telegraaf, linna- ja raudteetransport). Kuigi põhieesmärgiks on teenustekaubanduse liberaliseerimine, ei sunni GATS liikmeid teenustekaubandust liberaliseerima enam, kui nad turvaliseks peavad, ning lepinguga on võimalik piirata ka enamsoodustusrežiimi põhimõtet ja välismaiste tarnijate võrdsust kohtlemist. Selgelt on nimetatud ka õigust korrastada teenuseturget ja võtta kasutusele uusi reegleid. Põhimõtteliselt ei ole välistatud ükski teenindusvaldkond, välja arvatud teenused, mida osutatakse riigiasutuste tellimuste täitmisel (²).

2. Tarneviisid

2.1 Erinevate tarneviiside seos

2.1.1 Vastavalt GATSi artikli 1 lõikele 2 on teenustekaubandus määratletud kui teenuse osutamine:

a) ühe liikmesriigi territooriumilt mis tahes teise liikmesriigi territooriumile;

(¹) Viide Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee tegevusele Hollandi eesistujariigiks olemise ajal 2004. aastal. EMSK arvamus WTO 4. ministrite konverentsi kohta Qataris: EMSK seisukoht, Brüssel, 17. oktoober 2001 (ELT C 36, 08.02.2002, lk 85). EMSK arvamus teemal “Euroopa lennuettevõtlus: ühtselt turult ülemaailmsete väljakutseteni” (ELT C 75, 15.03.2000, lk 4). EMSK arvamus üldhuviteenuste rohelise raamatu kohta (ELT C 80, 30.03.2004, lk 66). EMSK arvamus “Inimlikuma WTO nimel: EMSK ettepanekud” (ELT C 133, 06.06.2003, lk 75).

(²) Kõnealused teenused ja nende reguleerimine on riigiti erinevad.

- b) ühe liikmesriigi territooriumil mis tahes teise liikmesriigi teenusetarbijale;
- c) ühe liikmesriigi teenuseosutaja kaubandusliku kohaloleku kaudu mis tahes teise liikmesriigi territooriumil;
- d) ühe liikmesriigi teenuseosutaja poolt kõnealuse liikme füüsiliste isikute viibimise kaudu mis tahes teise liikmesriigi territooriumil.

2.1.2 Kõnealuseid tarneviise nimetatakse tavaliselt 1., 2., 3. ja 4. tarneviisiks. 1. tarneviisi puhul on tegemist kaugteenustega (posti, faksi, telefoni või Interneti vahendusel). 2. tarneviisi korral reisib klient teenuse tarbimiseks välisriiki (kõige tavalisemaks näiteks on turism). 3. tarneviisi puhul on tegemist kaubandusliku kohalolekuga teises liikmesriigis (investeering) ning 4. tarneviisiga on tegemist, kui inimesed lähevad (ajutiselt) teenust osutama teise liikmesriiki, kas seetõttu, et vaja on isiklikku kontakti kliendiga või seetõttu, et teenuseid tuleb osutada kohapeal.

2.1.3 3. ja 4. tarneviis on sageli omavahel tihedalt seotud. Ettevõtted vahetavad tihti oma kõrgema astme töötajaid ja spetsialiste eri riikides asuvate kontorite vahel. Kõnealune sisemine liikuvus on teenusepakkumise tõhususe seisukohalt oluline. Kuid ka 1. ja 2. tarneviisi pakkumist saab hõlbustada 4. tarneviisi abil. Näiteks saavad ärireisile minejad pidada läbirääkimisi ja sõlmida lepinguid kõnealuseid tarneviise kasutades.

2.1.4 Nagu selgus OECD uurimusest GATSi 4. tarneviisi kohta, on tarneviiside omavahelise seotuse tõttu peaaegu võimatu hinnata ühe viisi, nt 4. tarneviisi täiendava liberaliseerimise makromajanduslikku mõju — kaubanduse lisandumist, majanduskasvu ja tööhõivet, konkurentsivõimet, paremat teenuste osutamist ja madalamaid tarbijahindu⁽³⁾. Uurimusi 4. tarneviisi liberaliseerimise mõjust kaubandusele, majanduskasvule ja tööhõivele raskendab veelgi statistika puudumine tööjõu ajutise liikumise kohta vastavalt 4. tarneviisile. Küsimus ei ole tegelikult selles, kui ulatuslik on 4. tarneviisiga saavutatav kasu, vaid see, millist kasu on võimalik tagada ja milliseid negatiivseid mõjusid vähendada. Paljud äriühingud väidavad, et kaubandust takistab bürokraatia viisade ja töölubade hankimisel.

2.1.5 GATSi 4. tarneviis hõlmab rände üht väga erilist vormi. Kõnealusel vormil on kolm olulist tunnust: 1) see on ajutine; 2) otsuse teeb ja eesmärki kontrollib teenusepakkuja; 3) sellega ei määratleta ega kaitsta asjaomaste töötajate huve ega

õigusi, mida võib reguleerida iga sihtriik, mis ei ole WTO liige. Tööjõu liikumine GATSi 4. tarneviisi kohaselt on teenusepakkuja algatatud ajutine ränne teenuse pakkumise eesmärgil. 4. tarneviisi võib kohaldada ka olukordades, kus teenusepakkuja kohustab töötajat töötamise eesmärgil riigi piiridest väljuma.

2.1.6 Oluline on märkida, et 4. tarneviis erineb märgatavalt tööjõu vaba liikumise põhimõttest ELis/EMPs. Euroopa Liidus on isikul õigus valida, kus elada ja töötada. 4. tarneviisi puhul on aga tegemist teenusepakkuja õigusega siseneda teatud ajaks riiki (ELi) teenuse osutamise eesmärgil.

2.1.7 Tööjõu liikumine kuulub peamiselt sisse- ja väljarende, mitte niivõrd rahvusvahelise kaubanduse valdkonda. On oht, et seoses tööjõu ajutise liikumisega hakatakse tööjõudu WTO reeglite raames käsitleda tarbekaubana. ILO (Rahvusvaheline Tööorganisatsioon) juhtumõtteks on, et tööjõud ei ole kaup⁽⁴⁾. 4. tarneviis tegeleb inimestega. Inimõigusi, töötajate õigusi ja töötingimusi GATSis siiski ei mainita, kuid neid saaks ja tuleks järgida mõlema liikme taotlustes, pakkumistes ja kohustustes, nagu seda on teinud Euroopa Liit ja liikmesriigid.

2.2.4. tarneviis ja lisa lepingu raames teenuseid osutavate füüsiliste isikute liikumise kohta

2.2.1 4. tarneviisis sisalduvat seost kaubanduse, inimeste liikumise ja tööturu eeskirjade vahel on käsitletud GATSi vastavastandis lisas. Kõnealuse lisa punktis 2 on märgitud, et GATSi ei kohaldata meetmete suhtes, mis mõjutavad liikmesriigi tööturule pääsu otsivaid füüsilisi isikuid, ega meetmete suhtes, mis on seotud alalise rände ja alalise elu- või töökoha problemaatikaga. Lisa joonealuses märkuses mainitakse, et ainuüksi tõsiasja, et mõne liikmesriigi füüsilistelt isikutelt nõutakse viisat ja teiste liikmesriikide füüsilistelt isikutelt seda ei nõuta, ei tohi pidada eritingimusest tulenevate soodustuste tühistamise või vähendamise aluseks. Samuti märgitakse lisas, riikidele jääb õigus rakendada meetmeid, millega reguleeritakse füüsiliste isikute pääsu kõnealuste riikide territooriumile või füüsiliste isikute ajutist viibimist nende territooriumil (kaasa arvatud viisakorraldus), tingimisel et kasutatud meetmed ei oleks kaubandust piirava mõjuga. Viisanõuet teatud rahvaste osas ei käsitleta kaubandust piirava asjaoluna. Lisas näidatakse, kuivõrd tundlik teema on WTO liikmetele tööjõu ajutise liikumise küsimus.

⁽³⁾ http://www.oecd.org/document/25/0,2340,fr_2649_34145_31773849_1_1_1_1,00.html

⁽⁴⁾ ILO rahvusvaheline tööjõukonverents, Philadelphia deklaratsioon, 1944.

2.3 Euroopa Liidu kohustused

2.3.1 WTO liikmete 4. tarneviisi osas võetud kohustused erinevad mõnevõrra teiste tarneviiside osas võetud kohustustest, eelkõige selle poolest, et kõnealused kohustused on horisontaalsed ning kehtivad kõigile liikmesriigi kohustuste loetelus esitatud sektoritele. See kajastab viisi, kuidas immigratsioonimetnikud reguleerivad ajutist rännet eeskirjadega, mida kohaldatakse riiki sisenemise eesmärgi, oskuste, hariduse jt tegurite suhtes, sõltumata sellest, millise sektoriga on tegemist.

2.3.2 Kuigi enamik riike võttis Uruguay vooru lõpus 4. tarneviisi osas kohustusi, kehtib üle 90 % kõnealustest kohustustest vaid kõrgema kvalifikatsiooniga oskustöötajate (juhid, professionaalid ja ettevõtlusalaste teadmistega spetsialistid) või ärilisel eesmärgil riiki sisenejate suhtes. Isegi oskustöötajatele on enamikul kohustustel mõju vaid siis, kui teenusepakkuja alustab sihtriigis kaubandustegevust (3. tarneviis) — tegemist on ettevõttesisese ümberpaiknemisega. Ainult mõned riigid on võtnud kohustusi teenusepakkujate suhtes, kellel ei ole sihtriigis kaubanduslikku kohalolekut — kes on välisriigis asuva ettevõtte töötajad või sõltumatud teenusepakkujad (vabakutselised, spetsialistid, ettevõtjad jne). Veelgi vähem riike on hõlmanud madalama kvalifikatsiooniga töötajaid. Tegelikult puudutavad enamiku riikide võetud kohustused 90 % osas vaid kõrgema kvalifikatsiooniga oskustöötajaid.

2.3.3 Sel kujul puudutavad 4. tarneviisiga seotud kohustused vaid tegevusi, mis toimuvad ja on olulised sektorites, kus 4. tarneviis on peamiseks teenuste osutamise liigiks (nt professionaalsed teenused, sealhulgas tervishoiutöötajad) või ilma kaubandusliku kohalolekuta sektorites (nt ehitus, kohalolekut nõudvad arvutiteenused).

2.3.4 Uruguay voorus võtsid Euroopa Liit ja liikmesriigid kohustusi, mis lubavad mõnedel välisriikide kodanikel teenuste osutamise eesmärgil ajutiselt Euroopa Liitu siseneda. Siia kuuluvad ka kohustused, mis võeti pärast Uruguay vooru toimunud laiendatud läbirääkimistel 4. tarneviisi üle.

2.4 EÜ jagab 4. tarneviisi teenuseosutajad kolme suurde kategooriasse ning teised WTO liikmed kasutavad sama liigitust:

- Ettevõttesisesed ümberpaiknemised: ettevõtte töötaja paigutatakse ajutiselt Euroopa Liidu välisest üksusest (peakontor, tütarettevõtte, haru) Euroopa Liidus asuvasse üksusesse.
- Ärilisel eesmärgil riiki sisenejad: välisriigi teenusepakkuja esindaja, kes ajutiselt siseneb Euroopa Liitu ühel järgmistest

eesmärkidest: a) läbirääkimised teenuste osutamiseks; b) lepingute sõlmimine teenuste müügiks; c) ettevõtte üksuse asutamiseks (tütarettevõtte, haru või kontor). Ärilisel eesmärgil riiki sisenejad ei tohi ise Euroopa Liidus teenuseid osutada.

- Lepingulised teenuseosutajad: kõnealune kategooria hõlmab juriidiliste isikute töötajaid ning võiks Euroopa Komisjoni uue ettepaneku alusel hõlmata ka sõltumatuid spetsialiste. Juriidiliste isikute töötajad sisenevad ajutiselt Euroopa Liitu välisriigi ettevõtte töötajana, kui ettevõttel on Euroopa Liidus teenindusleping. Sõltumatud spetsialistid on iseseisvalt töötavad füüsilised isikud, kes sisenevad ajutiselt Euroopa Liitu, et täita Euroopa Liidus teeninduslepingut, mille nad ise on hankinud.

2.5 Euroopa Liidu taotlused teistele WTO liikmetele

2.5.1 Euroopa Liit esitas taotlused 4. tarneviisiga seotud täiendavateks kohustusteks 106 WTO liikmele. Taotlused olid koostatud, lähtudes liikmesriigi arengust ja tähtsusest kaubanduspartnerina. Selles peegelduvad Euroopa Liidu enda ekspordihuvid kõnealuse tarneviisi osas. Euroopa Liit püüab tuua enamiku olulisemaid WTO partnereid sarnasele kohustuste tasemele. Esitati järgmised taotlused:

- 1) *Ettevõttesisesed ümberpaiknemised*: lubada olulisemate töötajate (juhid, direktorid, spetsialistid) ümberpaigutusi sidusettevõtjate vahel kuni kolmeks aastaks ning lülitada lepingutesse ka lühiajalised koolituseesmärgid.
- 2) *Ärilisel eesmärgil riiki sisenejad*: riigis viibimine kuni 90 päeva.
- 3) *Lepingulised teenuseosutajad*: esialgsed taotlused esitati vaid juriidiliste isikute töötajate suhtes. Hõlmati vaid teatud teenindussektoreid (nt professionaalsed ja äriteenused, keskkonnateenused), seejuures erinevad sektoreid OECD riikide ja arengumaade puhul. Vähim arenenud riikidele kõnealuses kategoorias taotlusi esitatud ei ole. WTO partnerite jaanuaris esitatud taotlused piirdusid peamiste kaubanduspartnerite sõltumatute spetsialistidega.

2.6 WTO liikmete taotlused

2.6.1 Seoses läbirääkimistega sai Euroopa Liit rohkem kui 50 taotlust teistelt liikmesriikidelt, arendamiseks 4. tarneviisi erinevatel tasanditel: ühelt poolt taotleti suuremat läbipaistvust seoses võetud kohustustega, samas soovisid mõned peaaegu kõigi enamikule teenustele kohaldatavate piirangute kaotamist.

2.6.2 Enamik taotlusi on tulnud arengumaadest ning peaaegu poolte arengumaade puhul taotleti kõigi piirangute kaotamist (see tähendaks isikute täielikku liikumisvabadust), madalamate oskustasemetega kaasamist, majanduslike vajaduste testi ja tööturu testi kõrvalejätmist seoses 4. tarneviisiga. Kolm riiki tahavad, et loobuksime oma viisarežiimi ning annaksime automaatselt õiguse riiki siseneda ja riigis elada. Mitu riiki soovivad kolmandate riikide kvalifikatsioonitunnistuste tunnustamist või Euroopa Liidu vastastikust tunnustamist käsitlevate direktiivide kohaldamise laiendamist kolmandate riikide kodanikele, kes on oma kvalifikatsiooni omandanud Euroopa Liidus.

2.6.3 31. maist 2. juunini 2003 Dhakas, Bangladeshis toimunud vähim arenenud riikide kaubandusministrite teisel kohtumisel taotleti Dhaka deklaratsiooni lõike 15 punktis IV vaba juurdepääsu arenenud riikide turgudele füüsiliste isikute ajutise liikumise näol, eriti madalama oskustasemega või oskusteta teenuseosutajatele 4. tarneviisi raames, tunnustades muu hulgas kvalifikatsioonitunnistusi, lihtsustades viisa andmise korda ning majanduslike vajaduste testi läbimist nõudmata.

3. Euroopa Liidu pakkumine

3.1 Mitmes valdkonnas pakutakse märkimisväärsed edasarendusi: lepinguliste teenuseosutajate puhul on 22 alamsektori (enamasti professionaalsed ja äriteenused) ning veel nelja sõltumatuid spetsialiste puudutava sektori osas kokku lepitud viibimine kuni kuus kuud. Sama põhigrupi suhtes on Euroopa Liit nõustunud mitte rakendama majanduslike vajaduste testi, vaid kasutama arvulist määra teenuseosutajatele, kelle suhtes kõnealune kohustus kehtib. Täpsem määra ja selle kohaldamise eripärad tuleb alles kindlaks määrata. Lisaks võib noortele ettevõttesisesse üleviimise korral ette näha koolituse pikkusega kuni 12 kuud. ELi kõnealune pakkumine on kahtlemata üks ambitsioonikamaid ja proaktiivsemaid pakkumisi, mis kunagi tehtud.

4. Kolmandate riikide pakkumised

4.1 Vaid piiratud arv (38) WTO liikmeid on teinud esialgseid ettepanekuid teenustekaubanduse edasiseks liberaliseerimiseks Doha deklaratsiooniga kehtestatud tähtajaks, vaatamata tõsiasjale, et sellega kaetakse 91,6 % maailmakaubandusest. Nii tööstusriikide kui arengumaade ettepanekute tase jääb isegi kvaliteedi osas suhteliselt madalaks ja piiratuks. Siiski tuleks mees pidada, et teatud riigid, nagu India, Filipiinid, Tai ja Indoneesia sõnastasid oma taotlused ELi uue pakkumise alusel ümber.

5. Ajutine riigis viibimine, tööturg ja sotsiaalne ühtekuuluvus

5.1 4. tarneviisiga seotud probleemid ei piirdu kaubandusega. Küsimused puudutavad ka üldisemat rännet ja tööjõupoliitikat. Ränne hõlmab ühe alajaotusena ajutist rännet, mis omakorda sisaldab rännet tööhõive eesmärgil. GATSi 4. tarneviis kujutab endast teist alajaotust.

5.2 4. tarneviisi rakendusulatus ei ole siiski selgelt määratletud. Täpsustada tuleb seost tööhõive eesmärgil toimuva ajutise rände ning kaubandusliku kohalolu eesmärgil toimuva ajutise rände vahel. Kuid eelkõige tuleb määratleda termin "ajutine", mis võib hõlmata aega paarist kuust enam kui viie aastani. Lisaks on veel määratlemata hõlmavad tööhõiveviisid. Veelgi enam, EL (leping) ja WTO kasutavad terminit "ajutine ränne" erinevalt.

5.3 On selge, et 4. tarneviisi tuleks rakendada vaid piiratud osa kõrge kvalifikatsiooniga töötajate ja sõltumatute spetsialistide suhtes. Kui tulevikus peaks 4. tarneviisi laiendatama ka teistele tööhõiveühemadele, läheks vaja mõiste "ajutine" palju täpsemat ja piiritlemat määratlust, samuti mõiste "teenuseosutaja" täpsemat määratlust. Arvestades, et kaubanduskokkulepped ei ole ideaalsed vahendid tööjõu küsimustega tegelemiseks, aitaks 4. viisi selgemaks muuta 1998. aasta ILO deklaratsioonis⁽⁵⁾ põhimõtete ja põhiõiguste kohta töö ja selle järelemeetmete kohta esitatud terminite kohaldamine. ILO deklaratsiooni näol on iseenesest tegemist õigusliku alusega. Nice'is vastu võetud põhiõiguste harta on ELi liikmesriikidele esmase tähtsusega, eriti kuna harta on nüüd hõlmatud põhiseaduse lepingusse.

5.4 Kõnealune muutus oleks väga oluline mitmetele sõltumatutele spetsialistidele, samuti pensioniskeemide valdkonnas ja tööpuudusega võitlemisel. On selge, et väljarändega tuleb tegeleda riigi tasandil, mitte WTO raames. Sarnaselt tuleb teatud tööjõu aspektidega, sealhulgas inimõiguste ja sotsiaalse turvalisusega, tegeleda rahvusvahelisel tasandil sellistes organisatsioonides nagu ILO.

6. Järeldused ja soovitused

6.1 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee tunnustab ülemaailmse teenustekaubanduse edasise liberaliseerimise tähtsust majanduskasvule nii arengu- kui tööstusriikides. Siiski ei ole veel teostatud mõjuanalüüsi liberaliseerimise tegelike sotsiaalsete tagajärgede ja tööturgude kohta teenuseosutaja riigis ja vastuvõtvas riigis.

⁽⁵⁾ http://www.ilo.org/dyn/declaris/DECLARATIONWEB.INDEXPAGE?var_language=EN

6.2 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee mõnab, et WTO liikmete õigus teenuste osutamist reguleerida ja uusi eeskirju kasutusele võtta on oluline.

6.2.1 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee toetab Euroopa Liidu esialgseid pakkumisi GATSi 4. tarneviisi edasiseks liberaliseerimiseks, kuid tingimusel, et järgitakse vastuvõtjariigi tööjõu põhistandardeid, riiklikku tööseadusandlust ning olemasolevaid kollektiivlepinguid. Komitee kiidab heaks ja tervitab asjaolu, et komisjon on oma kohustuste loetellu lülitanud ka töötajate õigused.

6.2.1.1 Ettepanek lisada pakkumisele ettevõttesisesse praktika liik võiks olla huvitav nii Euroopa Liidu rahvusvahelistele ettevõtetele kui ka noortele juhtidele ja kolmandate riikide ettevõtetele, seega tervitab Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee kõnealust ettepanekut. Muidugi tuleb täpselt määratleda kõnealuste suhete koolitusala olemus, vältimaks ohtu, et see teisendatakse vähetasustatud tööks teenuste sektoris, kuna sel juhul oleks tegemist riigi õigusaktide või kollektiivlepingute vormis koolituseeskirjade või rahvusvaheliste tööjõu standardite rikkumisega.

6.2.2 Euroopa Liit teeb ettepaneku ka uute kohustuste võtmiseks lepinguliste teenuseosutajate tegutsevate sõltumatute spetsialistide osas, kuigi vaid mõnedes alamsektorites ja kõrge kvalifikatsiooniga ekspertide osas ⁽⁶⁾.

6.2.3 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee rõhutab meetmete tähtsust, mida liikmed võtavad, et tagada ajutiste töötajate kaitse, hoiduda diskrimineerimisest ja rakendada nõuetekohaseid järelevalvemehhanisme, nt vastavalt palkade kaitset puudutava ILO konventsiooni nr 95 põhimõtetele.

6.2.4 Eriti nõuavad sama tõhusate kontrollimehhanismide sisseviimist ees seisvad Euroopa Liidu laienemised, mis kaasavad riike, kus kollektiivlepingud on haruldased.

6.2.5 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee on seisukohal, et teenustekaubanduse edasiseks liberaliseerimiseks peaks Euroopa Liit astuma samme, et:

- 1) selgitada, et lähetatud isikute direktiiv on ka töötajate ajutise liikumise aluseks;
- 2) selgitada, milline õigusraamistik kehtib teenuste liberaliseerimisel Euroopa Liidu siseturul (vt siseturuteenuste direktiivi

projekt), mis on viimastel kuudel olnud eriti ägeda vaidluse keskmes;

- 3) teha selgeks vahe üldhuviteenuste (kaasa arvatud tervishoid, haridus, energia, gaas), majandus- ja mittemajandusteenuste, kaubandusteenuste ja mittekaubandusliku eesmärgiga teenuste ning muude teenuste vahel.

6.3 Põhimõtteliselt toetab Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee Euroopa teenuste foorumi ettepanekut GATS-loa loomiseks. Kõnealune luba muudaks teenusepakkujate liikumise nii Euroopa Liidust kui Euroopa Liitu sujuvamaks ning 4. tarneviisi kasutamise jälgimise läbipaistvamaks.

6.4 Paljude arengumaade jaoks on "ajude äravoolu" oht muutunud reaalsuseks. Mitmetes arengumaades on puudu nt meditsiiniõdedest, kes kolivad arenenud riikidesse, kus on kvalifitseeritud tööjõu puudus. Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee teeb ettepaneku, et komisjon ja liikmesriigid töötaksid välja eeskirjad või tava (nagu Ühendkuningriigi tervishoiusektor on teinud, eriti meditsiiniõdede osas, kus on välja töötatud töölevõtmise eetikakoodeks), vältimaks olukorda, kus arengumaad kaotavad oma pädeva tööjõu ja sellega võime hoolitseda oma elanikkonna vajaduste eest.

6.5 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee kutsub Euroopa Liitu ja liikmesriike praegu mitte nõustuma 4. tarneviisi laiendamise väheste väljaõppega või väljaõppeta töötajatele. Laiendamine viiks sisuliselt olukorrani, mis võiks ohustada ILO põhimõtet, et tööjõud ei ole kaup. Väheste oskustega võõrtöölised on tööturul pea alati nõrgas positsioonis. Välismaiste juhtide ja ekspertide või kõrge kvalifikatsiooniga sõltumatute spetsialistide positsioon on tavaliselt tugev ning nad on hästi kaitstud.

6.6 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee ei saa nõustuda sellega, et töötajate ajutist liikumist, *de facto* ajutist rännet, reguleeritaks eelkõige WTO kaudu ja GATSiga, ilma inimõiguste või põhiliste tööjõustandardite (nt diskrimineerimise vältimine) tagatiseta. Toimiv koostöö WTO ja vähemalt ILO, Rahvusvahelise Migratsiooniorganisatsiooni (IMO) ning ÜRO vahel ajutiste sisserändajate kaitseks peab olema 4. tarneviisi mahu edasise laiendamise eeltingimuseks WTOs. Sellega seoses suurendatakse ILO rolli dialoogi kolmanda osapoolena ning võimaliku koostööstusorganina.

⁽⁶⁾ UNICE aruanne Cancuni kohta: "Liikudes üheskoos edasi" (Moving Forward Together), juuli 2003, määratleb 4. tarneviisi kui "ettevõtete võtmetöötajate ajutise liikumise".

6.7 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arwab, et Euroopa valitsused peaksid uuesti kaaluma juulis 2003 jõustunud võõrtöötajate ja nende perekonnaliikmete õiguste kaitset käsitleva ÜRO rahvusvahelise konventsiooni ratifitseerimist. Kõnealusel konventsioonis määratletakse ajutiste siserändajate õigused, näiteks "spetsiifilistel töökohtadel töötajad". Kõnealust konventsiooni kui rahvusvaheliselt tunnustatud standardite kogumit peaks kasutama poliitika suunamiseks isegi ratifitseerimata. ILO konventsiooni nr 146 on ratifitseerinud kuus Euroopa Liidu liikmesriiki ja liituvat riiki (enne ja pärast laienemist) ning neli muud Euroopa riiki. Kõnealuse konventsiooni sätteid peaks kohaldama koos soovitusena nr 151. Samuti tuleb kohaldada Euroopa Sotsiaalharta (Euroopa Nõukogu) asjakohaseid artikleid. Euroopa Liidu meetmed seoses GATSi 4. tarneviisiga peavad sobima kõnealuste standarditega, eriti nendega, millega Euroopa Liidu liikmesriigid on liitunud.

6.8 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee tervitab Euroopa Parlamendi GATS resolutsiooni (12. märts 2003), eriti punkte 5, 10 ja 11 ning kutsub komisjoni ja liikmesriike seda GATSi puudutavatel läbirääkimistel arvestama.

Punktis 5 tuletatakse meelde, et GATS on vabatahtlik leping ning kõnealuse lepingu põhimõtted ei sunni erastama või

piiranguid vähendama, need ei näe ette ka kindlat liberaliseerimise astet; toonitatakse aga, et arengumaadele ja vähim arenenud riikidele ei peaks avaldama survet teenuste liberaliseerimiseks, eriti avalike teenuste osas.

Punktis 10 tervitatakse pakkumist tagada eriti arengumaadele paremad võimalused teenuste osutamiseks Euroopa Liidu turul, võimaldades kvalifitseeritud tööjõul ajutiselt siseneda, kuid toonitatakse, et läbirääkimistega tuleb kindlustada võõrtöötajate kaitse mis tahes diskrimineerimise eest; tuletatakse meelde, et igal juhul peavad kehtima jääma Euroopa Liidu ja siseriiklikud töötingimused, miinimumpalga nõue ning olemasolevad kollektiivsed palgakokkulepped, olenemata sellest, kas tööandja on registreeritud Euroopa Liidu liikmesriigis või mitte.

Punktis 11 rõhutatakse, et kaubanduslik kohalolek (investeering) peab jätkuvalt alluma kodumaisele maksustamisele, sotsiaalsetele ja muudele regulatiivsetele meetmetele; toonitatakse, et kaubandusliku kohaloleku välisriigis võib teha sõltuvaks ILO deklaratsiooni täitmisest (ILO kolmepoolne deklaratsioon rahvusvaheliste ettevõtete ja sotsiaalpoliitika põhimõtetest) ning 2000. aasta suvel täiendatud OECD rahvusvaheliste ettevõtete juhiseist.

Brüssel, 8. juuni 2005

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee

president

Anne-Marie SIGMUND

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee aramus teemal “Nõukogu direktiivi ettepanek: Radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse vedude järelevalve ja kontroll”

KOM(2004) 716 (lõplik) — 2004/0249 (CNS)

(2005/C 286/07)

Komisjon otsustas 12. novembril 2004 paluda EÜ asutamislepingu artikli 31 kohaselt Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee aramust järgmise dokumendi kohta: “Nõukogu direktiivi ettepanek: Radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse vedude järelevalve ja kontroll”.

Transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon, millele tehti ülesandeks komitee asjaomase töö ettevalmistamine, võttis oma arvamuse vastu 19. mail 2005. Raportöör oli hr **BUFFETAUT**.

Komitee võttis 418. täiskogu istungil 8.–9. juunil 2005. aastal (9. juuni istungil) vastu järgmise arvamuse 120 poolthäälega, erapooletuks jäi 6.

1. Sissejuhatus

1.1 Liikmesriikide vahel toimuvate radioaktiivsete jäätmete vedude järelevalvet ja kontrolli reguleeritakse nõukogu direktiiviga 92/3/Euratom, 3. veebruar 1992.

1.2 Kõnealust direktiivi kohaldatakse nii vedudele liikmesriikide vahel kui impordile ühendusse ja ekspordile ühendusest. Direktiiviga tagatakse siht- ja transiidiliikmesriikide teavitamine radioaktiivsete jäätmete veost asjaomasesse liikmesriiki või läbi asjaomase liikmesriigi. Liikmesriigil on õigus selliseid vedusid lubada või need keelata.

1.3 Ekspordi puhul teavitatakse vedudest kolmanda sihtriigi pädevaid asutusi.

1.4 Pärast kümneaastast üldiselt rahuldavat rakendamist jõudis komisjon järeldusele, et praktilistel ja õiguslikel põhjustel on vaja direktiiv uuesti läbi vaadata.

1.5 Läbivaatamismenetlus algatati SLIM algatuse (*Simpler Legislation for the Internal Market* — Siseturu kohta käivate õigusaktide lihtsustamine) viienda etapi kontekstis.

1.5.1 Menetluse peamine eesmärk oli uurida võimalust:

- sisse viia uued tehnilised sätted,
- viia kõnealuse direktiivi sätted vastavusse Euratomi viimaste direktiivide ja teatavate rahvusvaheliste lepingutega,
- selgitada ja vajadusel kõrvaldada vastuolud sätetes, mis puudutavad õigust konsulteerida kolmandate riikidega radioaktiivsete jäätmete kavandatava veo korral,
- laiendada direktiivi kohaldamisala, hõlmamaks ümbertöötamiseks mõeldud kasutatud tuumkütust,

— läbi vaadata ja selgitada direktiivi eeskirju, millega sätestatakse radioaktiivsete jäätmete vedudeks loa andmisest keeldumine,

— lihtsustada teatise tüüpvormi,

— asendada direktiiv määrusega.

1.5.2 Kõnealuse protsessi lõpus esitati 14 soovitus, mis olid direktiivi muutmise osas edasise konsulteerimise aluseks.

2. Uus direktiivi ettepanek

2.1 Euroopa Komisjon esitas direktiivi 92/3 muutmiseks neli põhjust:

— vastavus Euratomi uusimatele direktiividele,

— vastavus rahvusvahelistele konventsioonidele,

— tegeliku menetluse selgitamine: hõlmab teatud põhimõtete selgitamist, olemasolevate määratluste muutmist või uute lisamist, vastuolude kaotamist ja menetluse lihtsustamist,

— direktiivi kohaldamisala laiendamine kasutatud tuumkütusele: vastavalt direktiivile 92/3 loetakse kasutatud tuumkütust, mille edasist kasutamist ei kavandata, radioaktiivsete jäätmete hulka kuuluvaks ning selliste materjalide veo suhtes kehtib kõnealuses direktiivis sätestatud ühtne kontrollisüsteem. Ümbertöötamiseks mõeldud kasutatud tuumkütuse vedude osas kõnealust menetlust seevastu ei kohaldata. Komisjon soovib tuua ümbertöötamiseks mõeldud kasutatud tuumkütuse kõnealuse direktiivi kohaldamisalasse, kuna usub, et on ebaloogiline kohaldada või mitte kohaldada õigusakte vastavalt kasutatud tuumkütuse kavandatud kasutusale, kui tegemist on ühesuguse materjaliga.

2.2 Lõpuks soovis komisjon parandada teksti struktuuri, võttes arvesse normitehnikat.

3. Üldised tähelepanekud

3.1 Nagu komisjon märgib, tekkisid kõnealuse direktiivi rakendamisel mõningad praktilised probleemid. Algatuse SLIM raames konsulteerimisel töötas tuumatööstus välja soovitud praeguste protseduuride selgitamiseks ja lihtsustamiseks, et tõhustada süsteemi toimimist ning muuta see lihtsamini prognoositavaks ning ajasäästlikumaks.

3.2 Komisjoni otsus direktiivi läbivaatamise kohta oli õigustatud, et kõnealust direktiivi lihtsustada ja tagada selle vastavus Euratomi viimastele direktiividele ja rahvusvahelistele konventsioonidele, eriti kasutatud tuumkütuse ohutu käitlemise juhtimise ja radioaktiivsete jäätmete ohutu käitlemise juhtimise üldkonventsioonile.

3.3 Jõupingutused olemasolevate menetluste lihtsustamiseks, nt automaatse nõusoleku üldistamine (artikkel 6), vastuvõtuteatise sisseviimine (artikkel 8), muudatused tüüpvormis kasutatavate keelte osas (artikkel 13), on nii tähelepanu- kui kiiduväärt. Siiski oleks SLIM-lähenemisviisi võinud tõenäoliselt veelgi edasi arendada. Endiselt tekib rakendamisel mitmeid raskusi. Mõned pakutud muudatused tekitavad küsimusi seoses tegeliku rakendamise, mõned võivad seada ohtu radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse vedude hea kulgemise. Pealegi on tööstuse esindajad mures direktiivi 92/3/Euratom kohaldamisala laiendamise üle kasutatud tuumkütusele, mis ähvardab vedusid veelgi raskendada ning muuta haldusmenetlused veelgi mahukamaks, suurendamata seejuures teiste õigusaktidega juba kindlustatud elanikkonna ja töötajate kaitse taset, nimelt kasutatud tuumkütuse ohutu käitlemise juhtimise ja radioaktiivsete jäätmete ohutu käitlemise juhtimise üldkonventsiooniga ning kehtivate reeglitega, mis käsitlevad radioaktiivsete ainete transporti

4. Erimärkused

Ettepaneku koostamine tõstatab olulisi põhimõttelisi küsimusi.

4.1 Uus direktiiv ja ümbertöötamiseks mõeldud kasutatud tuumkütuse vaba liikumine

4.1.1 Uue ettepaneku üks peamisi uuendusi on direktiivi kohaldamisala laiendamine kõigile kasutatud tuumkütustele olenemata sellest, kas need töötatakse ümber või säilitatakse lõpladustamise eesmärgil.

Praegu ümbertöötamiseks mõeldud kasutatud tuumkütus, mida — erinevalt radioaktiivsetest jäätmetest — loetakse edasist kasutamist ootavaks kaubaks, direktiivi 92/3 kohaldamisalas ei kuulu.

4.1.2 Komisjon on korduvalt ja selgesõnaliselt selgitanud erinevust lõpladustamiseks mõeldud kasutatud tuumkütuse,

mida loetakse radioaktiivseteks jäätmeteks, ja ümbertöötamiseks mõeldud kasutatud tuumkütuse vahel (vastused parlamendi kirjalikele järelepärimistele E-1734/97 ja 1702/02). Lisaks on komisjon väljendanud iga liikmesriigi õigust määratleda ja korraldada kasutatud tuumkütuse käitlemist ning rakendada eri strateegiaid.

4.1.3 Laiendamaks direktiivi kohaldamisala ümbertöötamiseks mõeldud kasutatud tuumkütusele, kasutab komisjon argumendina kiirguskaitset ja loogikat (tegemist on samade ainetega, erineb ainult sihtkoht). Niipea kui radioaktiivsed ained on allutatud samale režiimile, sihtkohast sõltumata, on oluline vältida seda, et uute õigusnormide ettepanekud pöörduvad ära oma eesmärgist ja hakkavad looma takistusi kasutatud tuumkütuse veole. Seetõttu on automaatne nõusolekumenetlus kõnealuse teksti tasakaalustav element, mida tuleb säilitada. Veel aitab tasakaalule kaasa transiidiriikide poolt vedudeks loa andmisest keeldumise põhjuste täpsem määratlemine.

4.2 Transiidiriigi määratlemine

4.2.1 Uues ettepanekus määratletakse transiidiriiki kui "riiki, mille territooriumi saadeti (kavakohaselt) läbib, kui see ei ole päritolu- või sihtriik". Kuidas peaks määratlema terminit "territoorium"? Kas see hõlmab maad, territoriaalvesi, majandusvööndit ja õhuruumi?

4.2.2 Kõnealused põhimõtted tuleb selgelt määratleda, kuna kõnealuste sätete tagajärjed võivad olla väga erinevad, sõltudes näiteks sellest, kas majandusvööndit käsitletakse riigi territooriumi lahutamatu osana. Ei tohi unustada, et rahvusvahelises õiguses on riigi võimu ulatus territooriumi eri osades erinev.

4.2.3 Kuna rahvusvaheline õigus tunnustab riikide täielikku suveräänsust riigile kuuluva mere üle, kuid mitte majandusvööndile ega maismaale, kus riigi õigused on piiratud, on EMSK seisukohal, et on vaja määratleda iga transiidiriigi territooriumi puhul eraldi maismaa ja õhu territoorium ning riigile kuuluva mere territoorium, kaasamata seejuures riigi majandusvööndit.

4.2.4 Kõnealune seisukoht on seda enam õigustatud, et näiteks Vahemere piirkonnas ei eksisteeri majandusvööndit, kuna Vahemere piirkond pole piisavalt avar, et seda võimaldada. Euroopa Liitu kuulub mitmeid Vahemere-äärseid riike, kellel järelikult puuduksid samad õigused kui teistel liikmesriikidel. Lisaks soovib EMSK, et transiidiriigi territooriumi täpsema määratluse rakendamisel tuleks arvesse võtta rahvusvahelises õiguses tunnustatud meresõiduõigusi ja -vabadusi, eriti territoriaalvetest rahumeelse läbisõidu õigust sarnaselt üldkonventsiooni artikli 27 lõike 3 punkti i sätetele.

4.3 Transiidiriigi õiguste määramine

4.3.1 Tuleks uurida transiidiriikide õiguste ulatust kõnealuse direktiivi raames.

4.3.2 Üllatav on, et vastavalt ettepanekule on vajalik transiidiriikide eelnev nõusolek, sõltumata sellest, kas need on Euroopa Liidu liikmesriigid või kolmandad riigid.

4.3.3 Kui liikmesriigid peavad taotlema eelnevalt nõusolekut transiitveoks läbi kolmanda riigi, peaksid nad kindlaks tegema, et vastav riik järgib kokkulepitut ohutusnorme.

4.4 Transiidiriikidele antud õiguste kasutamise tingimused

4.4.1 Rahvusvahelise Aatomienergia Agentuuri üldkonventsiooni artikli 27 lõike 3 punktis i nähakse ette, et ükski konventsiooni säte "ei piira ega mõjuta ühegi liikmesriigi õigusi ega vabadusi liikuda laevade ja õhusõidukitega merel, jõgedel ja õhus, nagu on sätestatud rahvusvahelises õiguses".

4.4.2 SLIM-algatuse raames tehti asjakohane soovitus lisada sarnane säte kõnealusesse direktiivi.

4.4.3 Igatahes on vaja täpsemalt piiritleda alused, mille põhjal liikmesriigist transiidiriik võiks keelduda transiidiloo andmisest. Direktiiviga 92/3 seati sisse tuumaenergia ühisturu põhimõtete rakendamise erandite süsteem, mida tuleb seega rangelt järgida. Vastavalt kõnealusele direktiivile saavad liikmesriigid seega keelduda transiidiloo andmisest ainult juhul, kui rikutakse rahvusvahelisi või ühenduse veoeskirju. Komisjoni kõnealuses ettepanekus kasutatakse aga üldsõnalist fraasi "kehtivad asjakohased õigusaktid".

4.4.4 Palju kasulikum ja selgem oleks määratleda erinevused transiidiriikidest liikmesriikide ja sihtmaadeks olevate liikmesriikide vahel. Transiidiriikidest liikmesriikide peamiseks raskuseks on tagada, et ettenähtud vedu vastaks nii rahvusvahelistele kui ühenduse õigusnormidele, mis käsitlevad radioaktiivsete ainete vedu. Sihtmaaks oleva liikmesriigi mured on palju suuremad ning ei puuduta mitte üksnes transpordiküsimusi, vaid ka radioaktiivsete ainete käitlemisega seotud küsimusi.

4.4.5 Artikli 6 lõike 3 sõnastus võiks olla järgmine:

"Keeldumine loa andmisest või loa andmise tingimuste määramine peab olema nõuetekohaselt põhjendatud:

- i) transiitriigiks olevatele liikmesriikidele: rahvusvaheliste, ühenduse ja riiklike radioaktiivsete ainete transporti käsitlevate õigusnormide alusel;
- ii) sihtmaaks olevatele liikmesriikidele: kehtiva asjakohase seadusandluse alusel, mis käsitleb radioaktiivsete jäätmete

ning kasutatud tuumkütuse käitlemist, või rahvusvaheliste, ühenduse või riiklike õigusnormide alusel, mis käsitlevad radioaktiivsete ainete vedu."

4.4.6 Lõpuks tuleb märkida, et automaatse nõusolekumenetluse sisseviimine, mis ei lase riikidel kasutada asjatuid viivitusi tekitavaid menetlusi, on väga kasulik ning seda ei tohiks kahtluse alla seada (ettepaneku artikli 6 lõige 2).

4.5 Praktilised raskused teatavate menetluste elluviimisel

4.5.1 Direktiivi ettepanek sisaldab kava olemasolevate menetluste lihtsustamiseks, mis on tervitatav. Siiski säilivad mõned raskused ja küsitavused teatud muudatuste praktilise elluviimise osas.

4.6 Impordi ja ekspordi kontrollieeskirjade selgitamine (artiklid 10, 11 ja 12)

4.6.1 Direktiivi struktuuri muudeti, et menetluse eri järgud oleksid selgemini määratletud. Impordile ja ekspordile kehtivad erisätted, kuid nende seotust üldeeskirjadega, milles täpsustatakse menetluse etappe, tuleb veel selgitada.

4.6.2 Kui lugeda artikli 10 lõiget 1 ettepaneku üldsätete kontekstis, peaks sihtriigiks olev liikmesriik esitama loataotluse iseendale, mis oleks absurdne.

4.6.3 Artikli 10 lõikes 2 nimetatud mõiste "jäätmete veo korraldamise eest vastutav isik" ei ole päris üheselt mõistetav ning võib viidata mitmele isikule. Kui sellega viidatakse õiguslikule vastutusele, kas siis peaks selle määratlema lepingutes või/ja eeskirjades või õigusaktides?

4.6.4 Küsitavused tekivad ka siis, kui lugeda artikli 10 lõiget 2 koos artikliga 12, milles täpsustatakse ekspordikeelu tingimusi. Kas liikmesriigist transiidiriik peaks seega lisaks muudele küsimustele täpselt hindama ka mitteliikmesriigist sihtriigi suutlikkust radioaktiivsete jäätmete käitlemiseks (artikli 12 lõike 1 alapunkt c)? Mis saab aga siis, kui transiidiriik leiab, et mitteliikmesriigist sihtriik ei ole selleks võimeline?

4.6.5 Tagamaks radioaktiivsete jäätmete ja kasutatud tuumkütuse täpsete ekspordinõuete sätestamise väljaspool Euroopa Liitu, tehakse ettepanek lisada artiklisse 12 säte, mille kohaselt liikmesriikide ametivõimud ei anna luba veoks mitteliikmesriiki, mille tehnilised, õiguslikud ja haldusalsed vahendid ning avalikkuse otsustusprotsessi kaasamise põhimõtted on ebapiisavad, tagamaks radioaktiivsete jäätmete ohutu käitlemise, vähemalt vastavalt ELi liikmesriikides kohaldatavatele standarditele.

4.6.6 Ühendusest välja eksportimise järelevalvet käsitlevas artiklis 11 ei ole täpsustatud, kuidas tuleks taotleda kolmanda sihtriigi nõusolekut. Pealegi võib ettepaneku üldsätete rakendamine minna vastuollu mitteliikmesriikidest sihtriikide õigusaktidega, kuna kõnealuste sihtriikide õigussüsteemid ei kuulu ühenduse jurisdiktsiooni alla.

4.6.7 Sihtriigi keeldumine jätmete veoks loa andmisest. Nagu juba seoses sihtriikidega mainiti, tuleks selgemini määratleda ja piiritleda põhjused loa andmisest keeldumiseks (artikli 6 lõige 3 kehtib mõlema kategooria riikide kohta).

4.7 Terminoloogia selgitamine ja ühtlustamine

4.7.1 "Radioaktiivsed jätmed": artikli 3 lõikes 1 tuuakse ära "radioaktiivsete jätmete" uus määratlus, mis on sõnastatud üldkonventsiooni eeskujul, kuid sisaldab siiski mõningaid erinevusi. Eriti puudutab see radioaktiivsete jätmete liigitamise üle otsustava riigi määramist. Seega oleks soovitatav säilitada üldkonventsiooni määratlus.

4.7.2 "Tehnilised näitajad": artikkel 9 viitab "tehnilistele näitajatele, mille põhjal vedu heaks kiidetakse", ilma et määratleks mõistet täpsemalt. Kuna kõnealust mõistet kasutatakse radioaktiivsete jätmete ja kasutatud tuumkütuse veo reguleerimisel väga sageli, peaks selle sisu olema segaduste vältimiseks selgelt määratletud.

4.7.3 Ettepaneku originaali mitmes artiklis (4–7 ja 10, 11 ja 13) viidatakse samale nõusoleku/loa mõistele mitmete eri sõnadega. Terminoloogia ühtlustamine lihtsustaks nii ettepaneku lugemist kui tõlgendamist. EMSK teeb ettepaneku jätta kaks terminit: loa andmine ja nõusolek. "Loa andmine" viitaks päritoluma nõusolekule. "Nõusolek" viitaks siht- ja/või transiidi riigi nõusolekule. Selline vahetegemine võimaldaks eristada direktiiviga sisse seatud kontrollisüsteemi kahte suurt järku.

5. Kokkuvõte

5.1 Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee nõustub, et kõnealune direktiiv tuleks uuesti läbi vaadata, et kindlustada direktiivi vastavus Euratomi viimastele direktiividele ja rahvusvahelistele konventsioonidele ning lihtsustada ja selgitada olemasolevaid menetlusi. Komitee tervitab ettepanekus pakutud automaatse nõusolekumenetluse sisseseadmist, mis hoiaks ära viivitusi.

5.2 Siiski juhib komitee tähelepanu vajadusele uuesti määratleda transiidieeskirjad, tagamaks, et nende kohaldamine ei põhjusta liigset sekkumist radioaktiivsete jätmete vedudesse Euroopa Liidu piires, mis oleks vastuolus tuumaenergia ühise reeglitega.

5.3 Lõpuks tuleks selgitada impordi- ja ekspordieeskirju ning määratleda uuesti ja rangemalt põhjused, miks transiidi- ja sihtriigid võivad keelduda transiidiloa andmisest.

Brüssel, 9. juuni 2005.

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee
president
Anne-Marie SIGMUND

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamus teemal “Ettepanek: nõukogu otsus liikmesriikide tööhõivepoliitika suuniste kohta, mis põhinevad EÜ asutamislepingu artiklil 128”

KOM(2005) 141 (lõplik) — 2005/0057 (CNS)

(2005/C 286/08)

Komisjon otsustas 22. aprillil 2005 paluda EÜ asutamislepingu artikli 128 kohaselt Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee arvamust järgmise dokumendi kohta: “Ettepanek: nõukogu otsus liikmesriikide tööhõivepoliitika suuniste kohta, mis põhinevad EÜ asutamislepingu artiklil 128”.

Tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsioon, kelle ülesandeks oli töö ettevalmistamine, võttis oma arvamuse vastu 24. mail 2005 (raportöör: **hr MALOSSE**).

Majandus- ja sotsiaalkomitee võttis 31. mail 2005 kirjaliku menetluse (kodukorra artikkel 58) teel hääle-enamusega, vastuhääli oli 1, vastu järgmise arvamuse:

1. Sissejuhatus

22.-23. märtsi 2005. aasta Euroopa Ülemkogu kinnitas vajadust taaskäivitada Lissaboni strateegia, keskendudes edaspidi majanduskasvule ja tööhõivele.

Ülemkogu tegi komisjonile ülesandeks koostada majanduskasvu ja tööhõive esmatahtsusest lähtudes uued majanduspoliitika üldeesmärgid ja uued tööhõivesuunised.

Need kaks teksti on ühendatud ühte dokumenti, mis esitab esimesed integreeritud majanduskasvu- ja tööhõivesuunised aastateks 2005-2008.

Käesolev arvamus käsitleb ühte osa dokumendist ja nimelt ettepanekut nõukogu otsuseks liikmesriikide tööhõivepoliitika suuniste kohta, mis põhinevad EÜ asutamislepingu artiklil 128.

Komitee kahetseb, et suuniste vastuvõtmise äärmiselt tihe ajakava ei anna võimalust Euroopa kodanikele niivõrd olulises küsimuses korraldada tõelist debatti kodanikuühiskonnaga. See lähenemine on vastuolus põhiseaduse lepingus rõhutatud osalusdemokraatia põhimõttega. Sellest tulenevalt palub komitee nõukogult tungivalt tulevikus ajakava muuta, loomaks mõistlikke tingimusi demokraatlikuks debatiks ja dialoogiks kodanikuühiskonnaga nii Euroopa kui ka riiklikel tasanditel. Ainult nii on võimalik tagada kõigi oluliste sotsiaalsete osalejate ulatuslik kaasamine protsessi kõigil etappidel, mida nõuti otsustavalt ka Lissaboni strateegia vahekokkuvõtte raames seoses tööhõivestrategia tõhusa rakendamisega.

Samal ajal väljendab komitee kahetsust, et konsulteerimise protseduur võimaldab tal ainult osaliselt väljendada arvamust küsi-

muses, mis põhimõtteliselt peaks olema majanduskasvu ja tööhõive alane ühtne ettepanek. Sobivam oleks kui tööhõivesuunised, liikmesriikide majanduspoliitika peasuunad oleks ühendatud ühtseks konsulteerimistaotluseks, mis võimaldaks tegeliku ühendatud poliitika (policy-mix) abil paremini tasakaalustada majanduslikke ja struktuuri aspekte.

Lõpuks arvab komitee, et komisjon peaks töötama välja järjekindlama strateegia, mis tagab tööhõivepoliitika toetuse ja järgmise ning vastab paremini kodanike ootustele ja võimaldab tõhusamalt saavutada Lissaboni strateegia eesmärkide hulka kuuluvat täistööhõivet.

2. Üldised tähelepanekud

2.1 Üldine sidusus

Et keskendumine majanduskasvule ja tööhõivele oleks tõhus, otsustas Euroopa Ülemkogu tugevdada olemasolevate mehhanismide sidusust ja vastastikust täiendavust ning alustada uut valitsemistsükli.

EMSK tervitab uut lähenemist, tingimusel, et see toepoolest toimib ning ei jää pelgalt formaalseks, nagu ta kahjuks hetkel on. On oluline ka, et sidusus kajastuks hindamistasandil.

Järjepidevuse huvides peab tööhõivesuuniseid ja majanduspoliitika peasuundi olema võimalik täiel määral läbi vaadata vaid iga kolme aasta tagant, võimaldades nii tõelist demokraatlikku arutelu.

Prioriteedid

Saavutamaks täistööhõivet, kõrge kvaliteedilisi töökohti, töö tootlikkust ja sotsiaalset sidusust, on kehtestatud järgmised prioriteedid:

- võimalikult suurema hulga inimeste tööturule tulek ja pikaajaline töötamine, sotsiaalkaitse süsteemide kaasajastamine
- töötajate ja ettevõtete kohanemisvõime ning tööturu paindlikkuse suurendamine
- inimkapitali suunatavate investeeringute suurendamine hariduse ja kutseoskuste arendamiseks.

2.2 Siiski avaldab komitee kahetsust, et teisi võimalusi pole piisavalt uuritud või on neid üksnes nimetatud, muutmata neid tõelisteks prioriteetideks.

2.2.1 Näiteks võib tuua poliitika, mis soodustaks noorte kaasamist tööturule, tagades neile esimese, seejuures ühtlasi tulevikuväljavaateid pakkuva, töökohta. Noorte töötuse püsimine (ning mõnedes maades süvenemine), mis ei jäta puudutamata ka haritud noori, kujutab enesest Euroopa jaoks äärmiselt olulist väljakutset, sest mis tulevikku saab olla ühiskonnal, kes ei suuda pakkuda tulevikuväljavaateid oma noortele.

2.2.2 Meetmed üleminekuks teadmistel põhinevale ühiskonnale, eelkõige kõrgema kvaliteediga töökohtade loomise ja töö tootlikkuse suurendamise abil. Komitee on veendunud, et üleminekut uude majanduse tsükklisse (teenuste arendamine, tööstuse arenemine...) pole piisavalt teadvustatud ja osade tööhõivepoliitikate nõrkus on tingitud asjaolust, et ei võeta piisavalt arvesse meie silme all toimuvaid muutusi. Kõnealune teadmistepõhisele majandusele üleminekuks vajab palju rangemat ja kesksemat pühendumist nii elukestvatele haridusele ja koolitusele kui tasandatud üleminekuks uute tehnoloogiate tundmisele. Kõnealuses raamistikus on vaja kahtluse alla seada klassikaline kvalifitseeritud ja kvalifitseerimata tööjõu valdkondade ja kategooriate eristamine, mis pärineb industriaalajastust ja teadmistel põhinevas ühiskonnas enam ei kehti.

2.2.3 Komitee väljendab kahetsust, et uuenduslikkuse ja teadustöö alased suunised puudutavad ainult majanduspoliitika peasuundi ja neid ei ühendata kuidagi tööhõivega ajal kui EL investeerib üha rohkem kõnealustesse sektoritesse, panustades töökohtade loomisse, eriti noortele. See puudus rõhutab koherentsuse puudumist majanduspoliitika peasuundade ja tööhõivesuuniste vahel.

2.2.4 Arvestades asjaolu, et soolise võrdõiguslikkuse teema tööhõive valdkonnas on üks Lissaboni strateegia võtmeteemasid ning et jätkuvalt tuleb teha jõupingutusi, ühitamiseks töö- ja eraelu, on üllatav, et soolisele võrdõiguslikkusele pole pühendatud eraldi integreeritud suunist. Komitee on samal ajal üllatunud, et suunistes ei ole paremini esile toodud väljakutset, mis puudutab aktiivsete inimeste vananemist; ja vajadust paremini võidelda tööturul toimuva ebaõige kohtlemisega vanuse, puude või etnilise päritolu alusel.

2.2.5 Sisserändepoliitika ja Euroopa rahvastiku kahanemise küsimuste ühine juhtimine. Komisjoni teatis rändevoogude haldamise kohta⁽¹⁾ rõhutas asjaolu, et sündimuse languse tõttu võib Euroopa Liit ajavahemikul praegusest hetkest kuni 2030. aastani kaotada enam kui 20 miljonit aktiivset töötajat. Isegi kui sisseränne ei ole vastuseks Euroopa Liidu riikide rahvastiku-probleemidele on Euroopal vaja poliitikat majanduslikel põhjustel sisserändajate⁽²⁾ osas ja seda seetõttu, et viimaste sissevool aitab leevendada ELi tööturu vajadusi ja aitab kaasa jõukusele. Mõnede liikmesriikide poolt võõrtöötajate suhtes aetaval piiraval ja diskrimineerival poliitikal on tööturu vajaduste seisukohast pärssiv mõju. Tihedat koostööd tuleb teha nii riiklikul kui ka ühenduse tasandil. Demograafiline väljakutse peaks andma põhjust hakata ka Euroopa tasandil mõtlema perekonna- ja iibepoliitika üle.

2.2.6 Tegevus, mis toetab kohalikke algatusi ja kõigi ettevõteteliikide arengut. Uued ettevõtted sünnivad Euroopa Liidus vaevaliselt (kui välja arvata mõned uued liikmesriigid), mis kajastab õhustikku, mis ei soosi algatusvõimet. Tuleb samuti täheldada selliste väikeettevõtete väga suurt osakaalu, kes kaovad enne, kui jõuaksid küpsemise ja arenguni. Abinõud selle suundumuse vastu on teada (ettevõtete loomisele seatavate administratiivsete takistuste kõrvaldamine, parandimaksureform, võitlus monopolide ja konkurentsimoonutuste vastu, maksete ülemäärane edasilükkamine, üle-euroopaliste vahendite puudumine ühtse turu lähenemise soodustamiseks), kuid neid rakendatakse harva. Komitee toonitab kõnealuse teema olulisust ja sooviks, et praegused ELi ettevõtluspoliitika programmid oleks kooskõlas majanduskasvu ja tööhõive suunistega.

⁽¹⁾ KOM(2005) 123 (lõplik)

⁽²⁾ Lause on võetud arvamuse eelnõust: roheline raamat ELi lähenemiseviisi kohta majandusmigratsiooni juhtimisele (SOC 199), mida arutati 24. mai sektsiooni koosolekul.

2.3 Hinnang saavutatud tulemustele

2.3.1 EMSK tunnistas, et uued suunised tuginevad tänaseks Lissaboni strateegia raames saavutatud tulemuste kvantitatiivsele hinnangule, mis näitab teatavat paranemistendentsi (tööhõive määra kasv 61,5 %-lt aastal 1999 62,9 %-le aastal 2003). See aga ei muuda siiski tervikuna pettumust valmistanud tööhõivepoliitilist olukorda ELs, mis erineb suuresti aastaks 2010 püstitatud eesmärkidest. EMSK soovib seega näha üksikasjalikumalt hinnangut, mis oleks võtnud arvesse ka muid parameetreid (noorte tööhõive, naiste tööhõive määr, eakate tööhõive) ning ka tulemuste erinevusi liikmesriigiti ja vajadusel isegi piirkonniti ning kõige olulisematel juhtudel valdkonniti. Tulevikus võib EMSK, koos riiklike sotsiaal- ja majandusnõukogude ja samalaadsete organisatsioonidega ise konsulteerida või saada konsulteerimistaotluse saadud tulemusi võrdleva hinnangu asjus, toetudes sealjuures kodanikuühiskonna seisukohtadele. Kõnealune ülesanne kannab mõtet, mis kajastub Euroopa Ülemkogu poolt 2005. aasta märtsis EMSKle esitatud palves, et komitee koos riiklike sotsiaal- ja majandusnõukogude ja samalaadsete organisatsioonidega oleksid täieõiguslikeks osalejaiks Lissaboni strateegia elluviimisel.

2.4 Rakendamismeetodid

2.4.1 EMSK tõdeb, et üldiselt jätavad suunised liikmesriikidele piisavalt mänguruumi kohalike lahenduste leidmiseks, mis kõige paremini vastaksid nende reformivajadustele. Sellegipoolest tuleb lisaks riiklikule tasandile arvestada, et kaasajal on üha enam just piirkondlik ja kohalik tasand need, kus poliitilised tegutsejad, sotsiaalpartnerid, majanduslikud organisatsioonid ja teised kodanikuühiskonnas osalejad on silmitsi tööhõiveprobleemidega ja võtavad ette algatusi. Samas tõstis Euroopa Liidu viimane ühtekuuluvust käsitlev aruanne esile piirkondlike ja kohalike tööhõivestrategiate mitmekesisust.

2.4.2 Komitee väljendab sügavat kahetsust, et uued suunised ei viita sõnaselgemalt konkreetsetele eesmärkidele tööhõive ja tööturu valdkonnas: nad on kaldunud kõrvale eelmisest lähemisest, mis esitas kõigile liikmesriikidele konkreetse raamistiku ja ülesanded, vältimaks meelevaldsust tööhõivepoliitikas. Seega ei kujuta uued suunised enam enesest sammast, millele liikmesriigid võiksid toetuda. Teisest küljest ei saa liikmesriikide tööhõivepoliitilisi meetmeid mõõta samal määral nagu varem konkreetsete ja paljudes valdkondades kvantitatiivsete ELi normidega.

2.4.3 Teisalt aga tervitab komitee asjaolu, et komisjon teeb ettepaneku, et iga liikmesriik, olles konsulteerinud riikliku parlamendi ja sotsiaalpartneritega, seaks enesele konkreetsed kvantitatiivsed eesmärgid. Lõpuks on riiklik tasand see, kus

suunised tuleb ellu viia. Sellega seoses peaksid riiklikud eesmärgid, aitamaks kaasa üldisele edenemisele, arvestama iga riigi realistlikke progressivõimalusi. Seega oleks soovitatav, et riigid, kus mõned Lissaboni tööhõiveeesmärgid on juba saavutatud, jätkaksid edasiliikumist samas suunas.

3. Erimärkused

VÕIMALIKULT SUUREMA HULGA INIMESTE TÖÖTURULE TULEK JA PIKAAJALINE TÖÖTAMINE, SOTSIAALKAITSE SÜSTEEMIDE MODERNISEERIMINE

3.1 **Suunis. Rakendada tööhõivepoliitikat, mis on suunatud täieliku tööhõive saavutamisele, töö kvaliteedi ja tootlikkuse paranemisele ning sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse tugevdamisele.** Poliitika abil tuleks kaasa aidata Euroopa Liidu üldise keskmise tööhõive viimisele 70 %-ni, kusjuures naiste tööhõive peaks olema vähemalt 60 % ja eakamate (55- kuni 64-aastaste) töötajate oma 50 %, ning vähendada töötust ja tööturult kõrvalejäämist. Liikmesriigid peaksid seadma enestele riikliku tööhõive alal eesmärgid 2008. ja 2010. aastaks. (Kompleksne suunis nr 16).

3.1.1 Komitee arvamuses teemal "Tööhõivepoliitika: EMSK roll ELi laienemise järel ja Lissaboni protsessi perspektiivist nähtuna" ⁽³⁾ tuletati meelde, et

On selge, et tööhõivepoliitilised eesmärgid on saavutatavad vaid siis, kui õnnestub käivitada jätkusuutlik majanduskasv. Tuleb luua vastavad raamtingimused, mis soodustavad mitte üksnes välist, vaid ka sisemist nõudlust, tõstmaks majanduskasvu potentsiaali ja saavutamaks täistööhõivet. EMSK on sellega seoses viimasel ajal tihti viidanud vajadusele "terve makromajandusliku konteksti" järele Euroopa tasandil. Selle hulka kuulub eelkõige makropoliitika, mis annab liikmesriikidele majandusliku stagnatsiooni aegadel mänguruumi konjunktuurile vastavaks tegutsemiseks majandus- ja rahanduspoliitikas ja samas ka sobivat mänguruumi majanduskasvu perioodidel.

3.1.2 Euroopa tööhõivedebati keskmes on praegu tööhõive määrade tõstmise vajadus. Lissaboni strateegiline eesmärk on tööhõive edendamine kui parim viis vaesuse ja tõrjutuse ennetamiseks. Kõnealune lähenemine eeldab strateegiat, mille eesmärk oleks töökohtade kvaliteedi parandamine ja mitte üksnes kvantitatiivne kasv. Seega peab Euroopa tee täistööhõive suunas olema seotud sobivate palkade, kvalifikatsiooni tõusuga (eriti elukestva õppe abil), sotsiaalse kindlustatuse ja kõrgete tööõigusstandarditega. EMSK kutsub üles omistama erilist tähtsust töökohtade kvaliteedile mistahes tegevusvaldkonnas, seda eriti seoses teadmistel põhineva majanduse tekkimisega..

⁽³⁾ Arvamus CESE 135/2005 teemal "Tööhõivepoliitika: EMSKi roll laienemise järel ja Lissaboni protsessi perspektiivis" (raportöör: hr GREIF)

3.1.3 Igat liiki ettevõtete valmisolek uuendusteks on Euroopa majanduse dünaamilisuse tõstmisel määrava tähtsusega. Ilma uute ja parendatud toodete ja teenusteta, ilma tootlikkuse kasvuta satub Euroopa majanduslikult ja tööhõive seisukohalt ummikusse. Tootlikkuse kasv tähendab ka muutusi tööelus, mille tagajärjed ei ole alati ja kohe positiivsed. Just töökohtade kvaliteedi tõstmisega kõigis tööhõivekategoriates võib ettevõtte arendada oma uuendusvõimet ja tootlikkust.

3.1.4 Eriti tuleb pöörata tähelepanu diskrimineerimise vastu võitlemisele ning meeste ja naistele võrdsete võimaluste loomisele. Selles seoses tuleks liikmesriike tungivalt paluda, et nad kaasaksid oma riiklikesse tegevuskavadesse piisavaid diskrimineerimisvastase võitluse meetmeid, eriti töötasu osas, ja suurendaksid märkimisväärselt naiste tööhõive määra.

3.2 Suunis. Edendada elutsükli põhist lähenemist töötamisele, püüdes luua tööhõivevõimalusi noortele ja vähendada noorte töötust; tegutseda otsustavalt, vähendamaks põlvkondadevahelisi erinevusi tööhõives, töötuses ja palkades; ühitada paremini töö- ja eraelu, muu hulgas pakkudes kättesaadavaid ja odavaid lapsehoidmisvõimalusi ning hooldusvõimalusi muudele abist sõltuvatele inimestele; ajakohastada pensioni- ja tervishoiusüsteeme, tagada nende piisavus, rahaline jätkusuutlikkus ja vastavus muutuvatele vajadustele, et toetada tööturul osalemist ja pikemat tööiga, kaasa arvatud asjakohased stiimulid töötamiseks ja varase pensionilejäämise vältimiseks; toetada töötingimusi, mis soodustavad eakate aktiivsust. (Kompleksne suunis nr 17). Vt ühtlasi kompleksne suunis "Tagada majanduse jätkusuutlikkus" (nr 2).

3.2.1 EMSK toetab täielikult esitatud ettepanekuid.

3.2.2 Komitee väljendab oma täielikku toetust 22.-23. märtsi Euroopa Ülemkogu poolt vastu võetud Euroopa noorsoopaktile, mille eesmärk on toetada noori eurooplasi Lissaboni strateegia raames terve rea poliitiliste meetmete abil. Omaalgatuslikus arvamuses teemal "Valge raamat: noorsoopoliitika" ⁽⁴⁾ leidis komitee, et "...liikmesriigid peaksid koos ühendusega võtma enesele kvantitatiivselt määratletud ülesande noorte töötuse vähendamise valdkonnas".

3.2.2.1 Seetõttu nõuab komitee uue suunise lisamist, mis käsitleks konkreetset noorte tööhõivet ja hõlmaks toetusmehhanisme esimese töökohta otsingul, töölevõtmist tulevikuväljavaateid pakkuvatele esimestele töökohtadele, väljaõppe edenda-

mist, tõhusamaid üle-euroopalisi noorte töötajate liikuvust soodustavaid programme, liikuvusele tehtavate takistuste kõrvaldamist (eriti praktikantidele, internidele ja esimese töökohta otsijale).

3.2.3 EMSK kutsub liikmesriike jätkuvalt üles toetama jõupingutusi töö- ja eraelu ühitamiseks. See on ühiskonna kui terviku ülesanne. Lapsehooldusvõimaluste loomine annab võimaluse pere- ja töökohustusi ühitada ning naistel tulutoovat tööd jätkata või pärast lühikest vaheaega tööturule naasta.

3.2.4 EMSK arvab, et eakate aktiivsuse tõeliseks toetamiseks on tarvis majanduslikke ja poliitilisi raamtingimusi, mis stimuleeriks pikemat tööelu ⁽⁵⁾ ning samuti tuleks soodustada ühiskondlikku tegevust ja ülesandeid kodanikuühiskonnas.

3.2.5 Tänapäeval on oluline sotsiaalkaitse süsteemide kaasaajamise ja parendamise tasakaalustatud ühendamine eesmärgiga sobitada neid praegusse olukorda (nt demograafiline areng), hoides seejuures alal nende peamise funktsiooni — sotsiaalkaitse ⁽⁵⁾. Seda silmas pidades peavad rahandusliku elujõulisusega kaasnema sotsiaalne sobivus, üldine ligipääs ja teenuste kõrge kvaliteet.

3.2.6 Komitee arvates on tööhõivega seotud otsetoetuste suur hulk ohtlik, sest põhjustab konkurentsimoontonutusi, ebavõrdsust ja kvalifitseerimata töö puhul viib alla töötasu ja seega ka töökohta kvaliteedi. Komitee soovib seetõttu aktiivseid üldisi raammeetmeid, mis soodustavad sotsiaalset hõlvamist, töö- ja eraelu ühildamist ja võrdseid võimalusi. Selles kontekstis tuleb ka arvestada iga liikmesriigi konkreetseid vajadusi, mis on seotud töötuse probleemidega piirkondlikul tasandil.

3.3 "Suunis. Tagada töötajatele ja ebasoodsas olukorras olevatele inimestele pääs tööturule, kasutades selleks aktiivseid ja ennetuslikke tööturumeetmeid, kaasa arvatud vajaduste varane väljaselgitamine, abi töötamisel, nõustamine ja koolitused kui osa isiklike tegevuskavade koostamises, sotsiaalteenuste pakkumine, mis on vajalikud ebasoodsas olukorras olevate inimeste tööturule kaasamiseks ning sotsiaalse ja territoriaalse ühetkuuluvuse soodustamiseks ja vaesuse kaotamiseks; maksu- ja hüvitissüsteemide pidev läbivaatamine, kaasa arvatud hüvitiste haldamine ja tingimuste asjakohasus ning kõrgete tegelike piirmaksumäärade vähendamine, et muuta töö tasuvaks ja tagada piisav sotsiaalkaitse. (Kompleksne suunis nr 18).

⁽⁴⁾ Arvamus CESE 1418/2000 – "Valge raamat – noorsoopoliitika" – raportöör: pr HASSETT van TURNHOUT

⁽⁵⁾ Joonealune märkus 1

3.3.1 Komitee on juba oma 2003. aasta arvamuses "Tööhõivepoliitika suunised" ⁽⁶⁾ rõhutanud, et mõiste "ebasoodsas olukorras olevad inimesed" koondab arvukaid isikute rühmi, kes asuvad tööhõive seisukohast erinevates olukordades. Puuetega inimeste puhul on eriti oluline välja töötada asjakohasem terminoloogiline ja kontseptuaalne lähenemine neile ja nende tööle. Kõnealusesse ja mõnikord isegi mõnesse teise kategooriasse kuulub märkimisväärne arv mehi ja naisi, kes töökohale isegi kandideerinud ei ole. See asjaolu ei tohiks loomulikult viia selleni, et neilt võetakse võimalus tööhõive tegevuskava raames omandada täiendkoolitust või töökogemust".

3.3.2 Mis puutub puuetega inimestesse, siis EMSK on oma eelmistes arvamustes toonitanud vajadust stimuleerida puuetega töötajate tööhõivet ja luua vajalikud tingimused, tutvustamaks neile kaasaegset tehnoloogiat. Komitee rõhutab sotsiaalse turumajanduse ja teenindussektori tähtsust uuenduslikkuse ja tööhõive seisukohast, eriti kuna see aitab kaasata tööturule ebasoodsas olukorras olevaid inimesi, mida tuletas meelde ka 2005. aasta märtsi Euroopa Ülemkogu.

3.3.3 Tulenevalt oma eelnevatest seisukohtadest rõhutab EMSK ettepaneku tähtsust, mis käsitleb nõustamist ja koolitust isiklike tegevuskavade raames.

3.3.4 Muuhulgas tuletab EMSK meelde, et: "Tööturule juurdepääs võrdse kohtlemise alusel on oluline selleks, et sotsiaalselt integreerida sisserändajaid ja põgenikke, seda mitte ainult majandusliku iseseisvuse, vaid samuti isikute väärika kohtlemise ja sotsiaalse osaluse seisukohast." Tuleb kõrvaldada struktuurilised ja institutsioonilised takistused, mis segavad vaba ligipääsu tööturule ⁽⁷⁾.

3.3.5 Komitee rõhutab samuti vajadust lahutada sotsiaalabi, mis kujutab endast omaette iseseisev õigus, tööhõivest. Mõnedes riikides otsustavadki paljud inimesed tööle mitte minna, kui see tähendab neile sotsiaalabist kui ühest peamisest sissetulekuallikast ilmajäämist. Need, kes asuvad tööle, näevad seega oma materiaalse seisundi tegelikku halvenemist (sest sotsiaalabi saamise põhjuse jäävad: perekondlik olukord, puuded jne) ja nii tõuseb töötavate vaeste arv. Sama mõttekäiku jätkates rõhutab komitee, et võitlus vaesuse vastu peab olema lahutatud tööhõivest ja kuuluma rohkem liidu liikmesriikide kooskõlastatud, kuid enam vabatahtlikkuse alusel toimivate poliitikate hulka, pidades sealjuures silma Lissaboni strateegia sihte.

3.4 "Suunis. Parandada tööturu vajaduste rahuldamist tööturuasutuste, eelkõige tööturuteenuste moderniseerimise ja

tugevdamise teel; suurendada tööleasumis- ja koolitusvõimaluste läbipaistvust riiklikul ja Euroopa tasandil, et soodustada liikuvust kogu Euroopas; paremini ennetada oskustega seotud vajadusi, tööturu puudusi ja kitsaskohti; asjakohaselt juhtida majandusmigratsiooni (Kompleksne suunis nr 19)."

3.4.1 EMSK on juba korduvalt rõhutanud ja rõhutab uuesti liikuvuse tähtsust tööhõive valdkonnas. Kõnealune liikuvus eeldab nii piisavat infrastruktuuri kui seda, et tagatakse transport, teenindus ja eluase ning hoolitsetakse selle eest, et muid avalikke teenuseid oleks piisavalt. Lisaks geograafilisele liikuvusele tuleb soodustada sotsiaalset ülespoole liikumist, mis kindlustab sillad sama valdkonna ametite vahel, sealhulgas ka valdkondade puhul, mis ei ole otseselt seotud teadmistel põhineva majandusega.

3.4.2 EMSK rõhutab rolli, mida sisserändajad võivad mängida tööturu vajaduste rahuldamisel ja Euroopa Liidu majanduskasvu soodustamisel. Komitee nõuab tungivalt, et võõrtöötajate kohtlemisel rakendataks mittediskrimineerivat poliitikat ning meetmeid nende ja nende perekondade vastuvõtuks ja integratsiooniks.

TÖÖTAJATE JA ETTEVÕTETE KOHANEMISVÕIME JA TÖÖTURU PAINDLIKKUSE SUURENDAMINE

3.5 **Suunis. Edendada paindlikkust koos töösuhete püsivusega ning vähendada tööturu killustumist**, kohandades selleks tööõigust, vaadates vajaduse korral läbi alaliste ja tähtsajaliste töölepingute tingimuste paindlikkusetasemed; paremini ennetada ja õigesti juhtida muutusi, sealhulgas majanduse ümberkorraldusi, eelkõige aga muutusi, mis on seotud turgude avamisega, et minimeerida neist tulenevaid sotsiaalkulusid ja kergendada kohanemist; hõlbustada ametiseisundi muutusi, kaasa arvatud neid, mis on seotud koolituse, füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise, ettevõtte asutamise ja geograafilise liikuvusega; edendada ja levitada uuenduslikke ja paindlikke töökorralduse viise, sealhulgas paremat tervishoidu ja turvalisust ning lepingutingimuste ja tööajakorralduse mitmekesisust, eesmärgiga parandada töö kvaliteeti ja tootlikkust; rakendada uusi tehnoloogiaid töökohal, tegutseda sihikindlalt mitteametliku töötamise ametlikuks muutmise nimel. (Kompleksne suunis nr 20). Vt ühtlasi kompleksne suunis "Edendada makromajanduslike reformide ja struktuuripoliitika vahelist sidusust" (nr 4).

⁽⁶⁾ Arvamus EÜT C 208, 3.9.2003 teemal "Ettepanek: nõukogu otsus liikmesriikide tööhõivepoliitika suuniste kohta" – raportöör: hr KORYFIDIS

⁽⁷⁾ Arvamus EÜT C 80, 30.3.2004 teemal "Komisjoni teatis nõukogule, Euroopa Parlamendile, majandus- ja sotsiaalkomiteele ja regioonide komiteele sisserände, integratsiooni ja tööhõive kohta" – raportöör: hr PARIZA CASTANOS

3.5.1 EMSK arvab, et on oluline leida tööturul õiglane tasakaal paindlikkuse ja turvalisuse vahel, et ühelt poolt oleks ettevõtjatel võimalik pakkuda rohkem töökohti ning teiselt poolt töötajatele jääks alles vajalik turvatunne. EMSK kiidab heaks rakkerühma poolt peatükis "Edendada tööturu paindlikkust käsikäes turvalisusega" pakutud tasakaalustatud lähenemise. Kuigi sotsiaalsed ja struktuurilised tingimused liikmesriigiti erinevad, on neil ka ühisjooni, millele EMSK arvates tuleks omistada erilist tähtsust.

3.5.1.1 Siiski juhib komitee komisjoni ja nõukogu tähelepanu ohule, et noorte ja eakamate jaoks töökohaga seotud ebakindlus kasvab, mis viib nende positsioonide nõrgenemiseni kollektiivlääbirääkimistel palkade, töötingimuste, sotsiaalkaitse ja eriti pensioniõiguste puhul ja seega alandab sotsiaalseid norme ning kahjustab Euroopa institutsioonide poolt muu hulgas rahvusvahelistel kooskõlastustel ja läbirääkimistel toetatavat Euroopa sotsiaalmudelit.

3.5.1.2 On tarvis püüda lahutada "turgude avanemisega seotud muutused" sadade tuhandete Euroopa töötajate ja kodanike töökohtade kvaliteedi halvenemisest, töötasu langusest ja elutingimuste halvenemisest. Komitee toonitab ka, et suunises 4 välja toodud ja suunises 20 üksikasjalikult lahti seletatud makromajanduslikud meetmed toovad enesega kaasa tugevalt negatiivseid tagajärgi nii inimestele kui majandusele, mida komisjon peaks hindama suuniste jõustumisele eelneva mõjuanalüüsi abil. Nagu komitee ülalpool rõhutas, võtab ta ette võrdleva analüüsi suuniste elluviimise mõjust erinevates liikmesriikides.

3.5.2 Komitee rõhutab, et paindlikkust ja deklareerimata tööd ei tohi seostada, kuigi neid mainitakse ühes ja samas suunises. Lepingute ja palkade paindlikkuse soodustamine ei kujuta endast deklareerimata töö probleeme lahendamise vahendit, mis on omaette küsimus.

3.5.2.1 Komitee rõhutab eraldi vajadust võidelda deklareerimata, "musta", tööga. Komitee omaalgatuslikus arvamuses (CESE 325/2004) tõi komitee välja rea võimalusi, kuidas leida kõnealusele probleemile hea lahendus:

3.5.2.2 Vajadus parendada stiimuleid töö deklareerimiseks.

3.5.2.3 Sageli kannatavad deklareerimata ja halvasti tasustatud töö tõttu eelkõige naised ja teised ebasoodsas olukorras elanikerühmad. Seega on oluline nende olukorda paremini tundma õppida, et rakendada sobivaid vastuabinõusid.

3.5.2.4 Ettevõtteid käsitlevad õigusaktid tuleb läbi vaadata, vähendamaks liigset bürokraatiat, seda eriti seoses uute ettevõtete käivitamisega.

3.5.2.5 Deklareerimata tööd ei tohi pidada kergemat laadi seaduserikkumiseks. Järelikult on tarvis tõhustada rakendatavaid karistusi, et "must" töö lakkaks olemast kasulik.

3.5.2.6 Kavandataval üleminekumeetmete hindamisel, mis puudutavad töötajate vaba liikumist — või õigemini vaba liikumise puudumist — 1. mail 2004 Euroopa Liiduga liitunud riikide kodanike puhul, tuleks selgelt välja tuua raskused, millega tööandjad ja töötajad silmitsi on, arvestades kvalifikatsioonide muutumist, demograafilisi ja kultuurilisi arenguid ja muutunud vajadust liikuvuse järele. Tuleb kontrollida, kas kõnealused üleminekumeetmed pole Euroopa Liidu sisest liikuvust pärssinud ja samas soodustanud vastliitunud maadest pärit töötajate deklareerimata töötamist.

3.5.3 Komitee tõdeb hämmeldusega, et majandusliku ümberstruktureerimise teema juures kõnealuse suuniste selgituste raames ei maini komisjon poole sõnagagi asjassepuutuvate rühmade, eelkõige töötajate ja nende esinduste kaasamise tähtsust. See on seda imekspandavam, arvestades, et komisjon käsitles antud aspekti põhjalikult ja tõstis seda esile oma hiljuti esitatud teatises ümberstruktureerimise ja tööhõive kohta, mille komitee selgesõnaliselt heaks kiidab ja millesse ta peatselt ühes eraldi arvamuses süüvib.

3.6 Suunis. Tagada tööhõivet soodustav palkade ja muude tööjõukulutuste areng, kujundades õige raamistiku palgaläbirääkimiste jaoks, samal ajal täiel määral austades tööturu osapoolte õigusi, nii et see süsteem peegeldaks tootlikkuse erinevusi ja tööturgude suundumusi valdkonnasisesel ja piirkondlikul tasandil; ning jälgides ja vajaduse korral kohandades palgaväliste tööjõukulutuste struktuuri ja taset ning nende mõju tööhõivele, eriti madalapalgaliste töötajate ja esmakordselt tööturule tulijate osas. (Kompleksne suunis nr 21). Vt ka kompleksne suunis "Tagada palgatõusu osatähtsus makromajandusliku tasakaalu ja kiirema majanduskasvu saavutamisel" (nr 5).

3.6.1 2003. aastal esitatud arvamuses teemal "Majanduspoliitika üldsuunised ajavahemikuks 2003-2005" ⁽⁸⁾ selgitas EMSK:

"Põhimõtteliselt väljendab komitee rahulolu asjaoluga, et üldsuunised kutsuvad üles siduma nominaalpalga tõusu tootlikkuse kasvu ja inflatsiooniga keskpikas perspektiivis. Komitee ei nõustu aga tõlgendusega, millele võivad põhjust anda pidevalt korduvad nõudmised mõistlike, mõõdukate, talitsetud jne palgalepingute järele, nagu peaks palkade tõus olema madalam tootlikkuse tõusust, sest see rikuks oluliselt nõudmise ja pakkumise seotud tegurite tasakaalu.

⁽⁸⁾ Arvamus CESE/1618/2003 – Raportöör: hr DELAPINA

Kui piirduda pakkumise vaatepunktiga, kärbib madalam palgatõus tõepoolest teguri "tööjõud" suhtelisi kulusid ja võib seega aidata kaasa tööhõive kasvule. Seejuures unustatakse aga, et palgad ei kujuta endast sugugi ainult kulude allikat pakkumise tasandil: nad mõjutavad samas oluliselt kodumaise tarbimise taset. Palgatõusu tunduv vähendamine alandab seega üldist nõudmist ja seeläbi lõppkokkuvõttes ka majanduskasvu ja tööhõivet"....

3.6.2 Komitee taaskinnitab oma toetust partnerite õigusele sõlmida vabalt lepinguid.

3.6.3 Komitee arvab samuti, et lisaks palkade küsimusele tuleb tegelda ka leibkondade ostujõuga, mida on viimase kahekümne aasta jooksul mõnedes liikmesriikides iseloomustanud stagnatsiooni- ja isegi langustendentsid. Maksukoormuse (sageli kohalike maksude) tõus, kinnisvara hindade hüppeline kasv, energiahindade tõus on palgatõusu mõju tunduvalt vähendanud. See on omakorda mõjutanud tarbimist ja vastavalt ka majanduskasvu. Komitee palub käivitada vastavateemaline debatt, millest komitee on huvitatud osa võtma.

INIMKAPITALI SUUNATAVATE INVESTEERINGUTE SUURENDAMINE HARIDUSE JA KUTSEOSKUSTE ARENDAMISEKS

3.7 **Suunis. Laiendada ja parandada investeerimist inimkapitali**, koostades selleks Euroopa kohustustele vastavad tõhusad elukestva õppe strateegiad, mis sisaldavad asjakohaseid stiimuleid ja kulude ettevõtetele, riigiasutustele ja üksikisikutele jaotamise mehhanisme, eelkõige eesmärgiga oluliselt vähendada varakult kooliõppe katkestanud õpilaste arvu; parandada ligipääsu kutsealasele algharidusele, kesk- ja kõrgharidusele, kaasa

arvatud praktiline väljaõpe ja ettevõtluskoolitus; ning suurendada osavõttu pidevatest ja töökohal toimuvatest koolitusest kõigis vanusegruppides, eriti aga väheste oskustega ja vanemaalaste töötajate hulgas. (Kompleksne suunis nr 22). Vt ühtlasi kompleksne suunis "Suurendada ja parandada investeerimist teadus- ja arendustegevusse" (nr 12).

3.7.1 EMSK tervitab ja toetab komisjoni ettepanekuid, mis vastavad soovitudele, mida komitee on väljendanud arvukates arvamustes. Ta sooviks siiski, et nende ettepanekutega käiks kaasas selgesõnalised kvantitatiivsed eesmärgid. Selles seoses rõhutab komitee kõigi osalejate (üksikisikute, avalikkuse ja igat liiki ettevõtete) ühisvastutust haridusega seotud investeringute elujõulisuse ja rahastamise tagamisel.

3.8 **Suunis. Kohandada haridus- ja koolitussüsteeme vastavalt uutele pädevusnõuetele**, tehes sel eesmärgil kindlaks kutsetega seotud vajadused ja olulised pädevused ning ennetades tulevasi nõudeid oskuste alal; laiendades haridus- ja koolitusvahendite pakkumist; arendades raamistikke kvalifikatsioonide läbipaistvuse toetamiseks, nende tegelikuks tunnustamiseks ning mitteametliku ja vabahariduse tõendamiseks; tagades haridus- ja koolitussüsteemide atraktiivsuse, avatuse ja kõrget kvaliteedinõuded. (Kompleksne suunis nr 23).

3.8.1 EMSK jagab ka nimetatud eesmäärke ja tuletab meelde, et on juba pikka aega nõudnud, et intensiivistataks jõupingutusi Euroopa haridusruumi loomiseks⁽⁹⁾. Komitee rõhutab uuesti vajadust arendada haridust ja elukestvat õpet ja tõsta tööturu osapoolte rolli kõnealuses valdkonnas. Samuti toonitab EMSK kvalifikatsioonide läbipaistvuse ja ühtlustamise olulisust kogu Euroopas ja ka rahvusvahelisel tasandil.

Brüssel, 31. mai 2005

Euroopa majandus- ja sotsiaalkomitee
president
Anne-Marie SIGMUND

⁽⁹⁾ Muu hulgas EMSK arvamus teemal "Hariduse Euroopa mõõde: olemus, sisu ja väljavaated" – raportöör: hr KORYFIDIS – EÜT C 139, 11.05.2001